राष्ट्रिय वन संरक्षण तथा व्यवस्थापन कार्यक्रम

कार्यान्वयन कार्यविधि

२०७७/७८

मिति २०७७/०५/२५ को माननीय मन्त्रीस्तरीय निर्णयबाट स्वीकृत

प्रदेश सरकार

उद्योग, पर्यटन, वन तथा वातावरण मन्त्रालय

बागमती प्रदेश

हेटौंडा, मकवानपुर, नेपाल

पृष्ठभूमि

उद्योग पर्यटन वन तथा वातावरण मन्त्रालय बागमती प्रदेश अन्तगरगत आ.व. २०७७/०७८ मा विभिन्न कार्यक्रमहरु सञ्चालन गर्न विनियोजन भएको बजेटको परिधि भित्र रहेर स्वीकृत वार्षिक कार्यक्रमहरु डिभिजन वन कार्यालयहरु १५ वटा, वन अनुसन्धान तथा प्रशिक्षण केन्द्र १ वटा, वन निर्देशनालय १ वटा र उद्योग पर्यटन वन तथा वातावरण मन्त्रालयबाट सञ्चालन गरिने गरी तय भएका छन् । ती मध्ये राष्ट्रिय वन संरक्षण तथा व्यवस्थापन कार्यक्रम प्रभावकारी ढंगले सम्पादन भएमा त्यसबाट प्राप्त हुने प्रतिफल समेत गुणस्तरीय भई आशातीत उपलब्धि हाँसिल गर्न सकिन्छ ।कार्यक्रम प्रभावकारी ढंगले तोकिएको गुणस्तरमा सम्पादन गर्न कार्यक्रम सम्पादन गर्ने निकायहरु बिच एकै खालको कार्यक्रम सञ्चालन प्रक्रियामा साझा बुझाई रही सम्पादन हुनु पर्दछ ।अतः स्वीकृत कार्यक्रम र बजेटको प्रभावकारी कार्यान्वयन गरी अधिकतम उपलब्धि हासिल गर्ने उद्देश्यले कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने निकाय/सेवा प्रदायकहरुलाई कार्यक्रम कार्यान्वयनमा सहजता र एकरुपता आओस भनी यो कार्यक्रम कार्यान्वयन कार्यविधि २०७७/७८ तयार गरी जारी गरिएको छ ।

कार्यविधिको केहि सामान्य मार्गदर्शन

- यो कार्यविधि सार्वजनिक खरिद ऐन २०६३, सार्वजनिक खरिद नियमावली २०६४ र बागमती प्रदेश को सार्वजनिक खरिद नियमावी २०७६ र बजेट कार्यान्वयन सँग सम्बन्धित संघीय सरकार र प्रदेश सरकार बागमती प्रदेश ले जारी गरेका अन्य निर्देशिकाका हकमा सोही बमोजिम हुने अन्यथा यस कार्यविधि अनुसार गर्ने गरी उद्योग, पर्यटन, वन तथा वातावरण मन्त्रालयले यो कार्यविधि २०७७ जारी गरेको छ । कार्यक्रम कार्यान्वयन गर्नु यो कार्यविधिको मुख्य मार्गदर्शन हो ।
- यो कार्यविधिले नसमेटेको तर संघीय वन तथा भू संरक्षण विभागको स्वीकृत कार्यविधिमा उल्लेख भएका क्रियाकलापहरु सोही बमोजिम सञ्चालन गर्न सकिने छ ।
- कार्यक्रम सञ्चालन गर्दा स्वीकृत नर्म्स, जिल्ला दररेट, आर्थिक ऐन, नियम र यस कार्यविधिमा उल्लेखित मिल्दाजुल्दा कार्यक्रममा उल्लेख भए बमोजिम कार्यान्वयन गर्नु पर्दछ ।
- प्रदेश र संघबाट जारी भएको कार्यविधिमा समेत उल्लेख नभएका क्रियाकलाप सञ्चालन गर्नु पर्दा कार्यविधि तयार पारी सम्बन्धित निकायले एक तह माथिको निकायबाट स्वीकृत गराई सञ्चालन गर्न सकिने छ ।
- पूँजीगत खर्च तर्फको पुर्वाधार, वृक्षारोपण लगायतका कामहरु सम्पन्न भए पश्चात खर्च विवरण सहितको होडिङ्वोर्ड तथा GPS लोकेसन अनिवार्यरुपमा राखु पर्छ। GPS लोकेसनको विवरण मन्त्रालय तथा निर्देशनालयमा प्रतिवेदन सहित पेश गर्नुपर्नेछ ।

- अनुसन्धान, अनुसन्धान गरिने क्रियाकलापहरुका लागि सम्बन्धित विषय विशेषज्ञहरुको सहयोगमा कार्य क्षेत्रगत शर्त (Terms of Reference, TOR) र लागत अनुमान तयार गरी स्वीकृत गरी प्रचलित सार्वजनिक खरिद ऐन,२०६३ तथा नियमावली,२०६४ र प्रदेश सार्वजनिक खरिद नियमावली, २०७६ मा भएको प्रावधान अनुसार परामर्शदाता कम्पनी, फर्म तथा व्यक्तिको छनौट गर्नुपर्दछ । छनौट भएका कम्पनी, फर्म तथा व्यक्तिहरुसँग स्वीकृत कार्य सूची बमोजिम कार्य गर्ने गरी सम्झौता गरी परामर्शदाता कम्पनी, फर्म वा व्यक्तिले मस्यौदा प्रतिवेदन तयार गरी प्रस्तुतीकरण गर्ने र प्रस्तुतीकरणका समयमा वा अन्य माध्यमबाट प्राप्त पृष्ठपोषण समावेश गरी अन्तिम प्रतिवेदन तयार गर्नुपर्दछ ।

विषय-सूची

१. कबुलियती वन समूहको विधान तथा कार्ययोजना पुनरावलोकन (जीविकोपार्जन सुधार योजना समेत-मध्यवर्ती क्षेत्रमा समेत- एउटै क्लष्टरमा)........1

२. कबुलियती वन क्षेत्र भित्र फलफूल बिरुवा खरिद तथा रोपण मध्य-पहाडमा कागती/हाइब्रिड जुनार/ हाइब्रिड अमला र भित्री मधेसमा मध्यवर्ती क्षेत्र (एउटै क्लष्टरमा-प्रतिशत भन्दा कम छत्र घनत्व भएको क्षेत्रमा)........1

३. गत आ.व.मा सिन्धुली हरिहरपुर गढीको कबुलियती वनमा भएको वृक्षारोपण क्षेत्रको लागि हेरालु........1

४. कबुलियती वनको लागि प्राविधिक सहयोग सेवा (वन प्राविधिक सहायक बाट)........2

५. कबुलियती वनको लागि सामाजिक परिचालन सुपरिवेक्षण (डिभिजन सुपर्भाइजर बाट)........2

६. कबुलियती वनको नियमित बैठक तथा पोष्ट फरमेसन लागि सामाजिक परिचालन सेवा (समूह परिचालनको अनुदान सहयोग-प्रति जिल्ला ८ जना, कार्य सम्पादनको आधारमा मासिक प्रतिवेदन अनुसार). 3

७. प्रदेश भित्रका सम्पूर्ण कबुलियती वनको अवस्था अध्ययन गरी तथ्याङ्क अध्यावधिक गरी प्रकाशन-मध्यवर्ती क्षेत्रमा समेत........4

८. कबुलियती वन उत्कृष्ठ समूह पुरस्कार (उत्कृष्ट १ समूहलाई मात्र)........4

९. वन्यजन्तु उद्दारको लागि र्‍यापिड रेस्पोन्स टिम परिचालन........4

१०. Wall Stone Street Site मा वन वन्यजन्तुको जनचेतनामुलक पेन्टिङ (सब-डिभिजन मार्फत)........5

११. माडी क्षेत्रमा मानव वन्यजन्तु द्धन्द व्यवस्थापनका लागि निजी जग्गामा/सार्वजनिक/नदी उकास जग्गामा जडिबुटी खेती........5

१२. ट्याक्टर/ट्रक/वसड्राइभरहरु लाइ वन अपराध सम्बन्धीसचेतना कार्यक्रम (ट्राफिक प्रहरी र व्यावसायी संघको सहकार्यमा डिभिजन वन कार्यालय मार्फत)........6

१३. गैरकाष्ठ वन पैदावार तथा जडिबुटी व्यापार प्रबर्धन तथा मूल्य अभिवृद्धिका लागि संकलक/उत्पादक र व्यवसायी बिच अन्तरक्रिया कार्यक्रम........6

१४. WCCB ब्यूरो बैठक सञ्चालन........6

१५. ब्रम्हस्थानी मध्यवर्ती सामुदायिक राप्ती १ चितवनमा रहेको डुम्री घोल क्षेत्रमा मचानघर निर्माण....6

१६. सुरदेवी सामुदायिक वन, राप्ती १ चितवनमा घाइते वन्यजन्तु पून स्थापना केन्द्र निर्माण........7

१७. भिमफेदी स्थित हात्तीसार संग्रालय व्यवस्थापन कार्यक्रम........7

क) भिमफेदी स्थित हात्तीसार संग्राहालयमा गार्डेनिङ्ग........7

ख) भिमफेदीस्थित हात्तीसार संग्राहालय भवनको मर्मत सम्भार........7

ग) भिमफेदी स्थित हात्तीसार संग्राहालयको मुख्य प्रवेशद्वार निर्माण टिकट घर सहित........7

घ) भिमफेदी स्थित हात्तीसार संग्राहालय सञ्चालन खर्च 8
ङ) भिमफेदी स्थित हात्तीसार संग्राहालयको लागि चौकिदार र माली 8
च) भिमफेदीस्थित हात्तीसार संग्राहालयमा २ वटा हात्ती सहितको प्रतिमा स्थापना 8
१८. विशेषज्ञ भेटेनरी डाक्टरको पारिश्रमिक मकवानपुर र काठमाडौ........ 8
१९. गैंडा संरक्षण को लागि र.न.पा. ६ सौराहामा तालतलैया तथा घाँसे मैदान व्यवस्थापन कार्यक्रम, चितवन 8
२०. भरतपुर म.न.पा.को मजुवा सा.व. को क्षेत्र भित्र गैंडाको बासस्थान व्यवस्थापनको लागि पोखरी निर्माण, चितवन........ 9
२१. वन्यजन्तु उद्दारको लागि प्रयोग हुने Darting Gun खरिद (काठमाडौं र मकवानपुरको लागि) 9
२२. मानव वन्यजन्तु द्धन्द्ध न्यूनीकरणको लागि पहाडी क्षेत्रको व्यावसायिक फलफूल खेती निजी जग्गामा तारबार/घेरवार 10
२३. रेडपाण्डा संरक्षण कार्यक्रम (कार्ययोजनामा उल्लेख भए बमोजिमको क्रियाकलाप सञ्चालन गर्ने).. 10
२४. वन्यजन्तु उद्धारका लागि सामाग्री खरिद (नेट, Portable केज, आदि) 10
२५. वन्यजन्तु उद्दारको लागि प्रयोग हुने Darting औषधी खरिद (काठमाडौं र मकवानपुरको लागि).... 11
२६. वन्यजन्तुको औषधी तथा आहार खर्च 11
२७. बरामदी वन पैदावार तथा मालबस्तुको ढुवानी खर्च (डिभिजनस्तर) 11
२८. सब-डिभिजन स्तरीय योजना तर्जुमा गोष्ठी (पुष मसान्त भित्र) 12
२९. सम्बन्धित सब-डिभिजनका लागि वन व्यवस्थापन तथा काठ दाउरा सङ्कलन क्षेत्रमा नियमित अनुगमन निरीक्षण खर्च (छपान, घाटगद्धी, लगत तयारी आदि-वनरक्षक देखी अधिकृतस्तर सम्म) 12
३०. वन तथा जैविक विविधता सम्बन्धी राष्ट्रिय तथा अन्तराष्ट्रिय दिवस तथा समारोह 12
३१. अनुसन्धान अधिकृतका लागि मुद्धा अनुसन्धान/तहकिकात तथा दायरी खर्च 13
३२. रेडियो मार्फत वन तथा वन्यजन्तु संरक्षण/व्यवस्थापन सूचना प्रवाह 13
३३. संरक्षण प्रचार प्रसार सामग्री तयार 13
३४. वन तथा वन्यजन्तु संरक्षणको प्रचार प्रसार सामाग्री सङ्कलन/उत्पादन र प्रकाशन(अन्य) 14
३५. वन तथा वन्यजन्तु संरक्षण र अतिक्रमण नियन्त्रणको लागि डिवकाबाट गस्ती परिचालन (गौडा गस्ती/Jungle Camping समेत) 14
३६. सब-डिभिजनको अधिकृत सहितको टोलीको गस्ती परिचालन खर्च (सब- डिभिजन मार्फत) १२ महिना 14
३७. बागमती सब-डिभिजन वन कार्यालयको अधुरो भवन निर्माण (प्युटार, ललितपुर) 15

प्रदेश सरकार
उद्योग, पर्यटन, वन तथा वातावरण मन्त्रालय
बागमती प्रदेश
हेटौंडा, मकवानपुर, नेपाल

३८. पार्कको पुर्वाधार निर्माण....15
३९. तालिम....17
४०. चौमासिक वन सुरक्षा बैठक तथा समन्वय बैठक....18
४१. डिभिजन स्तरिय योजना तर्जुमा गोष्ठी....18
४२. सब-डिभिजनस्तरमा अपराध नियन्त्रण कार्यक्रम सञ्चालनको लागि सचेतना गोष्ठी (सम्बन्धित सब- डिभिजन मार्फत, पुष- माघ र बैशाख-जेठमा)....18
४३. जिल्ला वन क्षेत्र समन्वय समिति र सरोकारवालाको सहभागितामा डिभिजनस्तरिय कार्यक्रम समन्वय बैठक /वार्षिक प्रगति समिक्षा गोष्ठी....19
४४. वन तथा वातावरण तर्फको वार्षिक तथा चौमासिक प्रगति समिक्षा गोष्ठी (वन निर्देशनालयस्तर)....19
४५. वन तथा वातावरण तर्फ को वार्षिक योजना तर्जूमा गोष्ठी (निर्देशनालयस्तर)....20
४६. हतकडी खरिद....20
४७. डिभिजन वन कार्यालयबाट अनुगमन तथा मूल्याङ्कन तथा प्रतिवेदन तयारी खर्च....20
४८. अनुगमन मूल्याङ्कन तथा कार्यक्रम कार्यान्वयन भ्रमण खर्च....21
४९. बहुमूल्य प्रजातिको साविकको बिऊ Stand व्यवस्थापन गरी बिऊ सङ्कलन र भण्डारण....21
५०. नदी उकास जग्गामा खनजोत गरी बिऊ छर्ने (मरिण, भिमान, दुधौली, कमलामाई, राप्ती, ईन्द्रावती, तामाकोशी, सुनकोशी, बागमती)....22
५१. धादिङ्गको उपल्लो क्षेत्र झारलाङ्ग, तिप्लिङ्ग, लाप्पा, फूलखर्क, सत्यदेवीमा रहेको वनको व्यवस्थापन कार्यक्रम....22
  क) धादिङ्गको उपल्लोक्षेत्र झारलाङ्ग, तिप्लिङ्ग, लाप्पा, फूलखर्क, सत्यदेवी मा रहेको वनको व्यवस्थापन कार्ययोजना निर्माण....23
  ख) धादिङ्गको उपल्लो क्षेत्र झारलाङ्ग, तिप्लिङ्ग, लाप्पा, फूलखर्क, सत्यदेवी मा रहेको वनको कार्ययोजनाको वातावरणीय अध्ययन....23
५२. सब-डिभिजनमा विद्यार्थी ईको क्लब सञ्चालन....23
५३. डिभिजन वन कार्यालयको वार्षिक प्रगति पुस्तिका प्रकाशन....24
५४. वन तथा वन्यजन्तु संरक्षणको प्रचार प्रसार सामाग्री सङ्कलन/उत्पादन र प्रकाशन....24
५५. कार्यक्रम कार्यान्वयन क्यालेन्डर निर्माण गरी निर्देशनालयमा पेश गर्ने....24
५६. बराण्डाभार संरक्षित वन व्यवस्थापन कार्यक्रम....25
  क) बराण्डाभार संरक्षित क्षेत्रमा Breeding Seed Orchard सञ्चालन तथा व्यवस्थापन....25
  ख) समूहको सहकार्यमा बराण्डाभार क्षेत्रको पर्यटन प्रवर्द्धन कार्ययोजना निर्माण....26

ग) बराण्डाभार क्षेत्र भित्र समूहको सहकार्यमा चरा तथा वन्यजन्तु अवलोकन मचान/ अवलोकन टावर निर्माण 26

घ) बराण्डाभार क्षेत्र भित्रको सामुदायिक वनको कार्ययोजना संशोधन गरी वन्यजन्तु तथा बासस्थान संरक्षण को व्यवस्था गर्ने 26

ङ) बराण्डाभार क्षेत्र भित्र समूहको सहकार्यमा पर्यटकीय रुट नक्सा तयार गरी वन पथ/अग्नी रेखा निर्माण 27

च) बराण्डाभार क्षेत्र भित्र समूहको सहकार्य हाईकिङ्ग ट्रेल (साईनेज म्यानेजमेन्ट) (रामवेल,चतुर्मुखी, पञ्चकन्या, भिमवली सा.व.मा) 27

छ) बराण्डाभार क्षेत्रभित्र समूहको सहकार्यमा सिमसार व्यवस्थापन(रामवेल,चतुर्मुखी, पञ्चकन्या, भिमवली सा.व.मा) 27

ज) बराण्डाभार क्षेत्र भित्र समूहको सहकार्यमा घाँसे मैदान व्यवस्थापन (रामवेल, चतुर्मुखी, पञ्चकन्या, भिमवली सा.व.मा) 27

झ) बराण्डाभार क्षेत्र भित्र समूहको सहकार्यमा ट्रि हाउस निर्माण (रामवेल सा.व.मा) 28

ञ) बराण्डाभार क्षेत्र भित्र पर्यटन प्रबन्धनका लागि खगेरी उपजलाधार व्यवस्थापन (पानी मुहान संरक्षण-भू संरक्षण कार्यालयको समन्वयमा) 28

ट) बरण्डाभार क्षेत्रभित्र ढलापढा, सुख्खडखडा काठ दाउरा सङ्कलन 29

ठ) बराण्डाभार क्षेत्रभित्र समूहको सहकार्यमा वन्यजन्तु संरक्षणका लागि घासै मैदान तथा ताल तलैया संरक्षण कार्यक्रम 29

५७. प्रदेश भित्र हालसम्मको वनक्षेत्रको जग्गा वन तथा भू-संरक्षण विभागसँग भएको सम्झौता बमोजिम अन्य प्रयोजनको लागि उपलब्ध गराएको कार्यान्वयनको अवस्था अनुगमन गरी तथ्याङ्क अभिलेखीकरण र प्रकाशन 29

५८. सबै डिवकाबाट गत आ.व.मा भएको र यस आ.व. मा हुने प्लट वृक्षारोपणको चौमासिक अनुगमन र प्रतिवेदन तयारी 30

५९. सहभागिमूलक तवरले सरोकारवालासँग छलफल गरी जिल्ला भित्रको अतिक्रमित वन क्षेत्रको किसिम क्षेत्रफल घरधुरी समुदाय, नदी उकास जमिनको क्षेत्र स्वामित्व, नदी खोला खहरेको नाम लम्बाई सहितको विवरण अभिलेखीकरण 30

६०. प्रविधियुक्त प्रदेशस्तरिय नर्सरी निर्माण 30

६१. प्रविधियुक्त प्रदेशस्तरिय नर्सरीमा बिरुवा उत्पादन(रोग प्रतिरोधक बिरुवा अश्वगन्धा,गुर्जो) 31

६२. प्रविधियुक्त प्रदेशस्तरीय नर्सरीमा नर्सरी नाईकेको पारिश्रमिक)वार्षिक रुपमा(....... 31

६३. चुरे तथा मध्य पहाडमा हैसियत बिग्रेको जमिन पुनर्उत्थानको लागि अध्ययन तथा अनुसन्धान प्लट स्थापना (प्लटमातारबार, बिरुवाखरिद तथा रोपण आदि) 31

६४. निजी तथा सा.व.मा मोसो बाँसको अध्ययन तथा अनुसन्धान प्लट स्थापना 31

६५. अतिक्रमण हुनसक्ने संवेदनशील वन क्षेत्रमा वनक्षेत्रको जग्गा छुट्याई फलफूल वृक्षारोपण हेज निर्माण प्रति कि.मि. कम्तिमा ५०० बिरुवा (ईमिली, हाईब्रिड अमला/बयर/जामुन/ओखर/ पिकानट/मेकाडानिया) 32

६६. वन क्षेत्रभित्र पर्ने विद्युतिय हाईटेन्सन लाईन मुनीको खाली जग्गामा फलफूल रोपण कार्यक्रम निर्माण प्रति कि.मि. कम्तिमा ५०० बिरुवा (ईमिली, हाईब्रिड अमला /बयर / कागती /ओखर /पिकानट /मेकाडानिया) 33

६७. गोटीखेल सब-डिभिजन वन कार्यालयको भवन संरक्षणको लागि धामि खोला किनार संरक्षण 33

६८. तराई मिश्रित वनको आयतन तालिका प्रकाशन 33

६९. डिभिजन वन कार्यालयको कार्यक्षेत्रको पञ्चवर्षिय वन व्यवस्थापन कार्ययोजना तयारी तथा स्वीकृति (वातावरणीय अध्ययन समेत) 34

७०. स्थानीय तहको सहकार्यमा चेपाङ्ग समूदायबाट उत्पादित चिउरीको बियाँ प्रशोधन गर्ने मेसिन सहयोग 34

७१. वन क्षेत्रमा गस्ती परिचालनको लागि चार पाङ्ग्रे सवारी खरिद 34

७२. वन पैदावार ओसारपसार गर्ने सवारी साधनमा सिल गर्ने सिल मेसिन खरिद 34

७३. तालिम Data Base सम्बन्धी Software अपडेट 35

७४. वन गस्ती गर्ने कर्मचारीको लागि फिल्ड गियर (जुत्ता, वर्षादी, लाईट रिफ्लाक्टर ज्याकेट) तथा व्यक्तिगत सुरक्षा सामाग्री (मास्क, पंजा,हेलमेट) खरिद तथा वितरण 35

७५. सब-डिभिजन वन कार्यालयको सहकार्यमा विगतमा TISC बाट सञ्चालित seed stand र BSO को व्यवस्थापनगरी बिऊ सङ्कलन (माने डाँडा सा.व. काभ्रेओखर, कुमरोज 1 र ९ चितवन सिमल, राप्ती हेटौंडा मकवानपुर सिसौ, स्याउले ९ सिन्धुपाल्चोक लप्सी, चतुर्मुखी सा.व. खयर, ठिंगन मकवानपुर चिउरी, चित्लाङ्ग ८-मार्खु ७ ओखर, जुटपानी ९ चितवन सतिसाल, कुम्पुर ३ मझिमटार टाँकी) 35

७६. नियमावली, निर्देशिका तथा कार्यविधि तयारी 36

७७. काठ दाउरा बिक्री वितरण संयन्त्र गठन (नियम, प्रबन्ध पत्र तयारी, राय सङ्कलन, छलफल, स्वीकृत र प्रकाशन-छपाई समेत) 36

७८. आ.व. 2076/077 को वन तथ्याङ्क सङ्कलन तथा पुस्तिका प्रकाशन 37

७९. क्यालेन्डर छपाई 37

८०. फिल्डमा कार्य सञ्चालनको क्रममा हुन सक्ने तत्काल उद्धार र प्राथमिक उपचार कार्यक्रम 38

८१. प्रदेशस्तरीय सामुदायिक वन उपभोक्ता महासंघको सहकार्यमा सामुदायिक वनमा सुशासन कार्यक्रम (प्रदेशस्तरीय सामुदायिक वन उपभोक्ता महासंघ मार्फत) 38

८२. सम्बन्धित सब-डिभिजन वन कार्यालयले वैज्ञानिक वनको कार्ययोजना कार्यान्वयनमा स्थानीय तह, पत्रकार, नागरिक समाजका लागि सचेतना सहजिकरण कार्यक्रम (वैज्ञानिक वन व्यवस्थापन लागू भएका सबै समूहमा) 38

८३. वैज्ञानिक वनको प्राविधिक परीक्षण तथा उत्पादनको अवस्था अनुगमन र मन्त्रालयमा प्रस्तुतीकरण 39

८४. वैज्ञानिक वनव्यवस्थापन लागू भएका सामुदायिक वनको कटान प्लटमा वृद्दि मापन, बिरुवा गणना प्लट निर्माण गरी मापन, तथ्याङ्क सङ्कलन र हरेक वर्षको तथ्याङ्क अभिलेखीकरण कार्ययोजना अवधिभरको तथ्याङ्क देखिने) 39

८५. सामुदायिक वनको वैज्ञानिक वन कार्ययोजना कार्यान्वयनमा सहयोगका लागि वन विद्यार्थी परिचालन (स्नातक तह अन्तीम वर्षमा अध्ययनरत-३ महिना, विश्व विद्यालयको सहकार्यमा) 40

८६. समूह बाहिर काठ दाउरा बिक्री वितरण गर्ने वैज्ञानिक वन व्यवस्थापन लागू भएका र अन्य सामुदायिक वन बाट काठ दाउरा सङ्कलन (काठ दाउरा सङ्कलनको रकम जिल्ला दर रेट अनुसार खर्च गर्ने र काठ दाउरा बिक्री पश्चात सोधभर्ना हुने गरी) 41

८७. पुराना वैज्ञानिक वन लागू भएका सामुदायिक वनमा समूहद्धारा गरिने थिनिङ्ग/इम्प्रुभमेन्ट फेलिङ्ग योजना कार्यान्वयनको सब-डिभजन मार्फत अनुगमन तथा प्राविधिक सहयोग (समूहको संयुक्त योगदान). 41

८८. सामुदायिक वनमा थिनीङ्ग तथा सुधार कटान/ कार्यक्रम (TSI) (समूह तथा सरकारको संयुक्त योगदान) 42

८९. सेवा प्रदायक मार्फत वैज्ञानिक वन व्यवस्थापन लागू नभएका सामुदायिक वन कार्ययोजना पुनरावलोकन (समूह तथा सरकारको संयुक्त योगदान) 42

९०. ललितपुरको खयर वन क्षेत्र मा वैज्ञानिक वन व्यवस्थापन कार्ययोजना तयारी 43

९१. निजी, कबुलियती वन, खोरिया फडानी र भू-संरक्षणका दृष्टिले संवेदनशील क्षेत्रलाई कृषि वनमा रुपान्तरणको लागि अमृसो रोपण (एकै स्थानमा) 43

९२. सामुदायिक वन क्षेत्र भित्रका पानीको मुल वरीपरीको जलाधार क्षेत्र संरक्षण (पानी ट्याङ्की, पोखरी र प्रजाति रोपण) 44

९३. उत्कृष्ट सामुदायिक वन पुरस्कार वितरण (उत्कृष्ट 1 समूहलाई मात्र) 44

९४. चेपाङ्ग समुदायका लागि चिउरीको बियाँ सङ्कलन गरी कम्तिमा ५ हेक्टर क्षेत्रफलमा तारबार सहित रोपण कार्यक्रम (धादिङ्गकोवेनीघाट, पिडा, धुसा, चितवनको राप्ती न.पा. वडा नं ११,१२, १३, दाहाखानी, ईच्छाकामना र मकवानपुरको राक्सिराङ्ग) 45

९५. प्राकृतिक जडिबुटी संरक्षणको लागि सामुदायिक विद्यालय शिक्षा कार्यक्रम 45

९६. सेवा परामर्श मार्फत बिरुवा उत्पादन/जडिबुटी खेती विकासको लागि वन प्राविधिक 45

९७. प्राकृतिक रुपमा पाइने गैह्रकाष्ठ वन पैदावार को संरक्षण तथा प्राकृतिक पुनरुत्पादन व्यवस्थापन (धसिङ्ग्रे/लोक्ता) 45

प्रदेश सरकार
उद्योग, पर्यटन, वन तथा वातावरण मन्त्रालय
बागमती प्रदेश
हेटौंडा, मकवानपुर, नेपाल

९८. जडिबुटी संरक्षणको लागि विद्यालय शिक्षा पुस्तिका प्रकाशन 46

९९. संभाब्यता अध्ययन तथा कार्ययोजना निर्माण 46

१००. समृद्धिका लागि जडिबुटी खेती सञ्चालन कार्यक्रम 48

१०१. सामुदायिक वनको क्षेत्रमा कबुलियतनामा गरी जडिबुटी खेती संचलन गर्ने कार्यक्रम कार्यान्वयन कार्यविधि 51

१०२. जडिबुटी फार्म सञ्चालन कार्यक्रम 54

१०३. बाँसको वृक्षारोपण कार्यक्रम 57

१०४. हिउँदे फलफूलको वृक्षारोपण कार्यक्रम 60

१. कबुलियती वन समूहको विधान तथा कार्ययोजना पुनरावलोकन (जीविकोपार्जन सुधार योजना समेत- मध्यवर्ती क्षेत्रमा समेत- एउटै क्लष्टरमा)

अवधि पुगिसकेका र कबुलियती वन समूहले पुनरावलोकनको लागि माग गरेका विधान, कार्ययोजना तथा जीविकोपार्जन सुधार योजना पुनरावलोकन गर्न यस शीर्षकको रकम खर्च गर्न सकिने छ । यस शीर्षकको रकम सर्भे तथा नक्साङ्कन, विधान, कार्ययोजना तथा जीविकोपार्जन सुधार योजना तयारी, प्रिन्टीङ तथा वाईन्डिगंमा खर्च गर्न सकिनेछ । समूहमा आवद्ध भएका घरधुरीका महिला तथा पुरुषको सहभागितामा कार्ययोजना तयार गर्नु पर्नेछ । जीविकोपार्जन सुधार योजना समावेश भएको कार्ययोजनाको ३ प्रती तयार गर्ने रकम समेत यसै शीर्षकमा समावेश गरिएको छ । जीविकोपार्जन सुधार योजना तयार गर्दा डिभिजन/सब-डिभिजन वन कार्यालयका प्राविधिक, जे.टि.ए, समूह सहयोगी र ग्रामीण वित्तीय सहयोगीले आ-आफ्नो क्षेत्रबाट सहयोग गर्नुपर्नेछ ।

२. कबुलियती वन क्षेत्र भित्र फलफूल बिरुवा खरिद तथा रोपण मध्य-पहाडमा कागती/हाइब्रिड जुनार/ हाइब्रिड अमला र भित्री मधेसमा मध्यवर्ती क्षेत्र (एउटै क्लष्टरमा-प्रतिशत भन्दा कम छत्र घनत्व भएको क्षेत्रमा)

मध्यपहाडमा (कागती / हाइब्रिड जुनार / हाइब्रिड अमला) र भित्री मधेसमा मध्यवर्ती क्षेत्रमा समेत (लिचि/इमीली) जातका बिरुवाहरु एउटै क्लष्टरमा-५ प्रतिशत भन्दा कम छत्र घनत्व भएको क्षेत्रहरु हेरी सो को निरिक्षण गरी प्राविधिकको सिफारिसमा सम्बन्धित समूह सँग सम्झौता गरी बिरुवा खरिद/रोपणको कार्य गरिने छ । बिरुवा खरिद, ढुवानी र रोपणको कार्य प्रचलित जिल्ला दररेट एवं स्वीकृत नर्मस् अनुसार लागत अनुमान तयार गरी खर्च गर्नु पर्नेछ । बिरुवा खरिद गरेको आपुर्ती कर्ताबाट गुणस्तरको कागज लिने र १०% पुनरोपणको जोहो वा व्यववस्थापन गर्नुपर्नेछ । कार्यसम्पन्न प्रतिवेदनको आधारमा सिधै आपुर्तीकर्ताको रकम जम्मा गरिने छ ।समूह आफैले गुणस्तरीय बिरुवा खरिद गर्न इच्छुक भएमा वा समूहको खातामा सम्झौता अनुसारको रकम जम्मा गर्नुपर्नेछ । बिरुवा रोपण गरेको Survival प्रतिशतको दर कति छ भन्ने विवरण सब-डिभिजन वन कार्यालयले जिल्लामा प्रतिवेदन पेश गर्नुपर्नेछ ।

३. गत आ.व.मा सिन्धुली हरिहरपुर गढीको कबुलियती वनमा भएको वृक्षारोपण क्षेत्रको लागि हेरालु

डिभिजन वन कार्यालय मरिण अन्तरगत हरिहरपुरगढीको कबुलियती वनमा गत आवमा भएको वृक्षारोपण क्षेत्रको लागि रेखदेख, गोडमेल, सिंचाई तथा मरेका बिरुवा प्रतिस्थापन गर्नका लागि सामान्य लेखपढ गरेका वन हेरालु सेवा करारमा लिन यस शीर्षकमा विनियोजित रकम खर्च गरिनेछ । नेपाल सरकार/प्रदेश सरकारको आर्थिक ऐन/नियम बमोजिम राखुपर्ने मासिक प्रतिवेदन, डोर हाजिरी लगायतका आवश्यक कागजात समावेश गर्नुपर्नेछ । निजले डिभिजनल वन अधिकृत वा तोकेको

कर्मचारीको अधिनमा रही काम गर्नु पर्नेछ । साथै मासिक प्रतिवेदनको आधारमा मात्र मासिक पारिश्रमिकको निकासा गरिनेछ ।

४. कबुलियती वनको लागि प्राविधिक सहयोग सेवा (वन प्राविधिक सहायक बाट)

डिभिजन वन कार्यालयमा नयाँ कबुलियती वन समूह गठन, कार्ययोजना र जीविकोपार्जन योजना तयारी, स्थापित समूहलाई प्राविधिक सहयोग लगायत डिभिजन वन कार्यालयको कार्यक्रम सञ्चालनमा थप वा सो सरहको योग्यता पुगेको प्राबिधिक सहायक (रेञ्जर) सेवा करारमा लिन यस शीर्षकमा विनियोजित रकम खर्च गरिनेछ । नेपाल सरकार/प्रदेश सरकारको आर्थिक ऐन/नियम बमोजिम राख्नुपर्ने मासिक कार्य सम्पन्न प्रतिवेदन, हाजिरी लगायतका आवश्यक कागजात समावेश गर्नुपर्नेछ ।निजले डिभिजनल वन अधिकृत वा निजले तोकेको कर्मचारीको अधिनमा रही काम गर्नु पर्नेछ । साथै मासिक प्रतिवेदनको आधारमा मात्र मासिक पारिश्रमिकको निकासा गरिनेछ ।

५. कबुलियती वनको लागि सामाजिक परिचालन सुपरिवेक्षण (डिभिजन सुपर्भाइजर बाट)

कबुलियती वन समूहको समूह गठन, सञ्चालन, वचत ऋण परिचालन, बैठक सञ्चालन, माइनुट लेखन, रिपोर्टङ, समन्वय लगायतका कार्यमा सहजीकरणको लागि नियुक्त गरिएका सामाजिक परिचालकहरु एवं ग्रामीण वित्त सहायकको काम कार्वाही र प्रगतिको अनुगमन, समन्वय तथा सुपरिवेक्षण गरी फिल्ड स्तरमा भएका काम कार्वाहीहरुको रेकर्ड राखि डिभिजनल वन अधिकृत समक्ष रिपोर्टङ गर्ने कार्यको लागि डिभिजन सुपरभाइजर नियुक्त गरिन्छ । डिभिजन सुपरभाइजरले सब-डिभिजन वन कार्यालयहरु सँगको समन्वयमा सामाजिक परिचालकको कार्यको अनुगमन तथा सुपरिवेक्षण गर्नुपर्नेछ । सुपरभाइजरको पारिश्रमिक भुक्तानी गर्दा प्रचलित आर्थिक ऐन नियम बमोजिम राख्नुपर्ने मासिक रुपमा गरेका कार्यहरुको प्रतिवेदन, डोर हाजिरी लगायतका आवश्यक कागजात समावेश गर्नुपर्नेछ । डिभिजन सुपरभाइजरको योग्यता कम्तीमा SEE पास भएको हुनु पर्नेछ । सम्भव भए सम्म कबुलियती वन समूहका उपभोक्ताहरुवाटै डिभिजन सुपरभाईजर करारमा नियुक्त गर्नुपर्नेछ । डिभिजन सुपरभाइजर नियुक्त गर्दा सम्भव भए सम्म पहिले देखिनै कामकाज गर्दै अएका र राम्रो कार्यसम्पादन स्तर रहेकालाई प्राथमिकता दिइनेछ । डिभिजन सुपरभाइजरको कार्य विवरण निम्न बमोजिम हुनेछ।

- क. कबुलियती वन समूह, डिभिजन वन कार्यालय तथा स्थानीय तहको पशु सेवा शाखा लगायत अन्य निकायको बिचमा सम्बन्ध कायम गर्ने,
- ख. समूह सहयोगीको कार्यको अनुगमन तथा निरीक्षण गर्ने,
- ग. समूह सहयोगीलाई परिचालन, उत्प्रेरणा र सहयोग गर्ने,
- घ. डिभिजन वन कार्यालय र जिल्लास्थित अन्य कार्यालयबाट समूहको लागि सञ्चालन हुने फिल्डस्तरका कार्यहरु र तालिम तथा प्रचारप्रसार कार्यमा सहयोग गर्ने,
- ङ. समूह सहयोगी मार्फत कबुलियती वन समूहको अनुगमन गर्नमा डिभिजन वन कार्यालय लाई सहयोग गर्ने,

च. समूहमा आबद्ध विशेष गरी महिला र दलितहरुलाई आवश्यक सरकारी कागजात, प्रमाणपत्रहरु प्राप्त गर्न सहयोग गर्ने,

छ. सामाजिक परिचालनको कार्यमा मार्गदर्शक बनेर आवश्यक सहयोग, समन्वय र सहजीकरण गर्ने ।

६. कबुलियती वनको नियमित बैठक तथा पोष्ट फरमेसन लागि सामाजिक परिचालन सेवा (समूह परिचालनको अनुदान सहयोग-प्रति जिल्ला ८ जना, कार्य सम्पादनको आधारमा मासिक प्रतिवेदन अनुसार)

लक्षित समूहहरु मध्येबाट उनीहरुले नै संस्थागत रुपमा छानेका महिला समूह परिचालिकाहरु नै सामाजिक परिचालनका संवाहक हुनेछन् । यस्ता परिचालक संलग्न समूह वा पायक पर्ने समूहसँग डिभिजन वन कार्यालयले नियमानुसार अग्रिम सम्झौता गरी सामाजिक परिचालकको पारिश्रमिक अनुदान स्वरुप उपलब्ध गराउनु पर्नेछ । सामाजिक परिचालकको कार्य विवरण निम्न बमोजिम हुनेछ ।

क. कबुलियती वन समूह, डिभिजन वन कार्यालय/सब-डिभिजन वन कार्यालय स्थानीय निकाय लगायतका कार्यालय/निकायको बिचमा सम्बन्ध गाँस्ने,

ख. समूह गठनका लागि परिचालन, उत्प्रेरणा र सहयोग गर्ने,

ग. बैठक व्यवस्थापन गर्न कबुलियती वन समूहलाई निरन्तर सहयोग गर्ने, नेतृत्व विकास, रेकर्ड राख्ने, वचत गर्ने र साधारण शिशु स्वास्थ्य, पोषण र सरसफाईवारे समूह सदस्यलाई ज्ञान दिने,

घ. डिभिजन वन कार्यालय/सब-डिभिजन वन कार्यालयसँग समन्वय गरी समूहको लागि सञ्चालन हुने फिल्डस्तरका कार्यहरु र तालिम तथा प्रचार प्रसार कार्यमा सहयोग गर्ने,

ङ. आफ्नो कार्यक्षेत्रका सबै कबुलियती वन समूहको बैठकमा भाग लिने,

च. कबुलियती वन समूहको अनुगमन कार्यमा सब-डिभिजन वन कार्यालयलाई सहयोग गर्ने,

छ. विशेष गरी महिला र दलितहरुलाई सरकारी कागजात, प्रमाणपत्रहरु प्राप्त गर्न आवश्यक सहयोग गर्ने,

ज. साधारण लेखपढ गर्न नजान्ने सदस्यलाई प्रौढ शिक्षामा सहभागी गराउने र नेतृत्व विकासका लागि समूहको जनशक्ति विकास गराउने,

झ. डिभिजन वन कार्यालयको नियमित मासिक बैठकमा सम्भव भएसम्म सहभागी हुने,

ञ. समूहले पाउने सहयोगको बारेमा डिभिजन वन कार्यालयबाट जानकारी लिई सोही बमोजिम समूहलाई जानकारी गराउने,

ट. अन्यको हकमा मार्गदर्शनमा उल्लेख भए बमोजिम हुनेछ ।

७. प्रदेश भित्रका सम्पूर्ण कबुलियती वनको अवस्था अध्ययन गरी तथ्याङ्क अध्यावधिक गरी प्रकाशन-मध्यवर्ती क्षेत्रमा समेत

बागमती प्रदेश अन्तरगत रहेका सम्पूर्ण कबुलियती वनको (मध्यवर्ती क्षेत्रको समेत) अवस्था अध्ययन गरी पुस्तक प्रकाशन गर्नको लागि यो कार्यक्रम राखियको हो ।यसमा सम्पूर्ण कबुलियती वनको विभिन्न अवस्था जस्तै स्थान, क्षेत्रफल, घरधुरी, सम्पन्नता, स्तरीकरण, उत्कृष्ठ क्रियाकलाप) हरुको नक्सा सहित विष्लेषणात्मक विवरणहरु समेत राखि प्रकाशन तथा छपाइ समेत गर्नुपर्दछ । तथ्याङ्कमा न्यूनतम विवरण समावेश भएको हुनुपर्नेछ ।

- वनको नाम, ठेगाना, समूहको विवरण, घरधुरी, किसानको जग्गाको विवरण,
- वनको विवरण, वन रहेको उचाइ, GPS लोकेसन वनमा रहेका सरकारी स्वामित्वमा रहेका रुखहरुको विवरण
- वनमा वृक्षारोपण गर्न सकिने क्षेत्रफल
- वनमा रहेका रुख बिरुवाको विवरण
- सम्पन्नताको स्तर
- रोपण गरेका बिरुवाको अवस्था
- समूहको मूल आयश्रोत
- कार्ययोजनाको अवस्था

८. कबुलियती वन उत्कृष्ठ समूह पुरस्कार (उत्कृष्ट १ समूहलाई मात्र)

डिभिजन वन कार्यालयको क्षेत्रमा रहेका कबुलियती वन समूह एवं कबुलियती वनको अनुगमन मूल्याङ्कन गरी उत्कृष्ट समूहलाई पुरस्कृत गर्ने उद्देश्यले यो कार्यक्रम राखिएको हो । पुर्व निर्धारित मूल्याङ्कन र सूचकको आधारमा डिभिजनल वन अधिकृतको संयोजकत्वमा ५ सदस्यीय (पशु सेवा कार्यालय/शाखा को प्रतिनिधि -१, योजना शाखाको प्राविधिक-१, प्रदेश लेखा नियन्त्रक ईकाइ प्रतिनिधि-१, पत्रकारमहासंघको प्रतिनिधि -१) मूल्याङ्कन समित गठन गरी मूल्याङ्कन गरिने छ । न्यूनतम ५ वटा समूहको प्रारम्भिक छनौट गरी टोलीबाट प्रारम्भिक रुपमा छनौट भएका समूहको स्थलगत अध्ययन गरी प्रारम्भिक मूल्याङ्कनबाट छानिएका उत्कृष्ट समूहहरु मध्ये एउटालाइ प्रथम पुरस्कार र प्रमाणपत्र प्रदान गरिने छ । यस शीर्षकको बजेट नगद पुरस्कारमा मात्र खर्च गर्नुपर्नेछ।पुरस्कार रकम बैंक खाता मार्फत उपलब्ध गराउनु पर्नेछ ।

९. वन्यजन्तु उद्धारको लागि र्‍यापिड रेस्पोन्स टिम परिचालन

टुहुरा, घाईते, अशक्त र आक्रमणको चपेटामा परेका वन्यजन्तुको उद्धार गरी सुरक्षित तवरले प्राकृतिक बासस्थान वा अन्य कुनै पर-स्थानीय (Ex-Situ) संरक्षण गर्ने गरी डिभिजन वन कार्यालयमा एक Rapid Response Team गठन गरिने छ । यो टिमलाइ आवश्यक तालिमको व्यवस्थापन गरिनेछ

। उक्त टिममा वन प्राविधिक, सुरक्षा निकाय, स्थानीय प्रशासन, पशु सेवा केन्द्र/शाखा र नजिकका समूहका प्रतिनिधिहरु समेत रहने गरी गठन गरिने छ । उक्त टिमलाई फिल्डस्तरमा उद्धार कार्य गर्नका लागि आवश्यक पर्ने फिल्ड गियर, ,इन्धन, सञ्चार आदि क्रियाकलापको लागि यो शीर्षकमा विनियोजित बजेटबाट खर्च गर्नुपर्नेछ । आवश्यकता अनुसार अन्य निकायको समेत सहयोग लिन सकिने छ ।

१०. Wall Stone Street Site मा वन वन्यजन्तुको जनचेतनामुलक पेन्टिङ (सब-डिभिजन मार्फत)

बाटोको दायाँ वायाँ, सेवा ग्राहीहरुको बढी आवतजावत हुने ठाउँ, कार्यालयको कम्पाउण्ड भित्र र पर्खाल को वाहिरी भाग आदिमा वन, वन्यजन्तु तथा चराचुरुङ्गि र पारस्थितीकिय प्रणालीको बारेमा जनचेतनामुलक सन्देश दिने खालको भनाई, स्लोगन, आर्ट आदिको भित्ते लेखन/पेन्टिङ गर्ने अभिप्रायले यो कार्यक्रम राखिएको हो । सन्देश कम्तिमा पाँच शब्दको हुनुपर्दछ ।कार्यक्रम सम्पन्न भएपछि सम्झौता, पेन्टिङ भएको विषय वस्तुको सूची, कुन ठाउँमा गरिएको हो ? सो को विवरण, फोटोहरु र बिलभर्पाई पेश गर्नुपर्ने छ ।

११. माडी क्षेत्रमा मानव वन्यजन्तु द्धन्द व्यवस्थापनका लागि निजी जग्गामा/सार्वजनिक/नदी उकास जग्गामा जडिबुटी खेती

वन्यजन्तुको क्षतिबाट पिडीत किसानलाई राहत स्वरुप वनपैदावर उत्पादनमा अनुदान स्वरुप रकम उपलब्ध गराई निजको निजी जग्गा वा वन्यजन्तुको प्रभाव पर्ने सार्वजनिक जग्गा वा नजिकको नदी उकास क्षेत्रहरुमा जडिबुटी खेती (वन्यजन्तुले नरुचाउने र खासै असर नगर्ने) गरी आयआर्जन गराउँदै मानव वन्यजन्तु द्वन्द न्यून गर्ने उद्देश्यका साथ यो क्रियाकलाप सञ्चालन गरिनेछ ।जडिबुटी खेती गर्ने जग्गा, व्यक्ति, स्वामित्व रहेको संस्था तथा समूह पहिचान भैसकेपछि सो जग्गाको नक्साङ्कन गरी के कुन प्रजातिको जडिबुटी खेती गर्न सकिने हो ? वृक्षारोपण गर्न प्रस्ताव गरिएको जग्गाको निरीक्षण गरी निक्यौंल गर्नु पर्दछ । निरिक्षण पछि सञ्चालन गर्नु पर्ने आवश्यक कार्यक्रम र क्रियाकलापहरु सञ्चालनको लागि लागत अनुमान तयार पारी सम्झौता गरी सो अनुरुप कार्य सम्पन्न गर्नुपर्दछ । चितवन जिल्लाको माडि क्षेत्रमा मानव वन्यजन्तु द्धन्द व्यवस्थापनका लागि निजी जग्गा/सार्वजनिक/ नदी उकास जग्गामा जडिबुटी खेती गर्न चाहने जग्गा धनी वा संघ संस्थाले जडिबुटी खेती गर्न चाहेमा त्यस्ता किसान तथा संस्थालाई निजले चाहेको र त्यस्तो जग्गामा हुर्कन सक्ने जडिबुटीका बिरुवा खरिद, ढुवानी एवं रोपणको लागि सहयोग पुर्याउने अभिप्रायले यो कार्यक्रम राखिएको हो। कार्यक्रम सञ्चालन गर्दा मेन्था, क्यामोमाईल, पामारोजा, लेमनग्रास, सिट्रोनेला जस्ता नगदे तथा वन्यजन्तुले नरुचाउने किसिमका जडिबुटी निक्यौंल गरी, सम्झौता गरी प्रचलित ऐन कानून र नर्मस् बमोजिम बिरुवा खरिद/रोपणको कार्य गर्नु पर्दछ । यो शीर्षकको रकम जडिबुटी बिरुवा उत्पादन, खरिद, ढुवानी, खाडल खन्ने, रोपण गर्ने, तारबार गर्ने, आदि कार्यमा खर्च गर्न सकिनेछ । बृक्षारोपण गरिएको ठाउँमा यी विवरणहरु सहितको एउटा होर्डिङ्ग बोर्ड समेत राख्नुपर्नेछ । कार्यक्रम सम्पन्न भएपछि जडिबुटी रोपण सम्बन्धी तथ्याङ्क, जग्गाधनी अनुसारको बिरुवा संख्या र प्रजाति अनुसार

बृक्षारोपण भएको ठाउँको अवस्थिती समेत झल्किने गरी नक्शा तयार गरी डिभिजन वन कार्यालयले रेकर्ड अद्यावधिक गरी राख्नुपर्नेछ । रोपण भएको स्थान/जग्गाको फोटो, निजी तथा संस्थाको भए कि.नं. तथा लालपुर्जाको फोटोकपि (जग्गाधनी समेतको फोटो), निरीक्षण प्रतिवेदन लगायतका कागजातहरु पेश गर्नुपर्दछ ।

१२. ट्याक्टर/ट्रक/वसड्राइभरहरु लाइ वन अपराध सम्बन्धीसचेतना कार्यक्रम (ट्राफिक प्रहरी र व्यावसायी संघको सहकार्यमा डिभिजन वन कार्यालय मार्फत)

वन पैदावार/वनजन्य वस्तु तथा वन्यजन्तु सम्बन्धी अपराधमा सवारी साधनको प्रयोगको मुख्य भूमिका रहन्छ । कतिपय अवस्थामा ती साधन/चालक जानाजान त्यस्ता अपराधमा संलग्न रहेका हुन्छन भने कतिपयमा राज्यको नीति/नियम र प्रक्रियाको बारेमा अनविज्ञ रहेको कारण अपराधमा संलग्न हुन पुग्दछन । कानूनको अनविज्ञता छम्य हुँदैन तर कानून र प्रक्रियाको बारेमा जानकार गराउने राज्यको कर्तव्य पनि हो । सोही कुरालाई मध्यनजर गरेर यो कार्यक्रम राखिएको हो । यो कार्यक्रम सम्बन्धित व्यवसायी संघहरुको सहकार्यमा ट्याक्टर/ट्रक/वस धनी तथा चालकहरुलाई संलग्न गराई वन/वनपैदावर/वन्यजन्तु/ तीनको ओसारका सम्बन्धी कानून तथा प्रावधानहरु सवारी चालक र सवारी धनीको कर्तव्य, विचार गर्नुपर्ने कुराहरु लगायतका स्थानविशेष सँग सम्बन्धित विषयहरुमा जानकार गराउन १ दिने कार्यक्रम सञ्चालन गर्नुपर्नेछ । यो शीर्षकको रकम सहभागि भत्ता, खाजा, स्टेसनरी लगायतमा स्वीकृत नर्म्सको परिधी भित्र रही लागत अनुमान स्वीकृत गराई खर्च गर्न सकिनेछ ।

१३. गैरकाष्ठ वन पैदावार तथा जडिबुटी व्यापार प्रबर्धन तथा मूल्य अभिवृद्धिका लागि संकलक/उत्पादक र व्यवसायी बिच अन्तरक्रिया कार्यक्रम

जडिबुटी संकलक/उत्पादक व्यवसायी बिच गैरकाष्ठ वन पैदावार तथा जडिबुटी व्यापार प्रबर्धन तथा मूल्य अभिवृद्धिका लागि अवसर, चुनौतीका बारेमा अन्तरक्रिया गर्न यो कार्यक्रम राखिएको हो ।

१४. WCCB ब्यूरो बैठक सञ्चालन

वन्यजन्तु संरक्षणका लागि नियमित रुपमा सुरक्षा संयन्त्र परिचालन तथा समन्वयको लागि WCCB ब्यूरो बैठक भत्ता खाजा तथा यातायात खर्चमा रकम खर्च गरिनेछ । बैठक सञ्चालन भएको रजिष्टर, निर्णय पुस्तिका भुक्तानीको लागि पेश गर्नुपर्नेछ ।

१५. ब्रम्हस्थानी मध्यवर्ती सामुदायिक रासी १ चितवनमा रहेको डुम्री घोल क्षेत्रमा मचानघर निर्माण

मन्त्रालयमा आ. व. २०७६।७७ मा तयार भएको ब्रम्हस्थानी मध्यवर्ती सामुदायिक रासी १ चितवनमा रहेको डुम्री घोल क्षेत्रमा मचानघर निर्माणको विस्तृत परियोजना प्रतिवेदनको अधिनमा रहेर मचानघर निर्माणको आवश्यक कार्य सार्वजनिक खरिद ऐन,२०६३ तथा नियमावली,२०६४, प्रदेश सार्वजनिक खरिद नियामावली,२०७६ अनुसार गरिनेछ ।

उद्योग, पर्यटन, वन तथा वातावरण मन्त्रालय
प्रदेश सरकार
बागमती प्रदेश
हेटौंडा, मकवानपुर

१६. सुरदेवी सामुदायिक वन, रासी १ चितवनमा घाइते वन्यजन्तु पून स्थापना केन्द्र निर्माण

मन्त्रालयमा आ.व. २०७६।७७ मा तयार भएको विस्तृत परियोजना प्रतिवेदनको अधिनमा रहि घाईते वन्यजन्तु पूनर्स्थापना केन्द्रको निर्माणको आवश्यक कार्य सार्वजनिक खरिद ऐन,२०६३ तथा नियमावली, २०६४, प्रदेश सार्वजनिक खरिद नियामावली,२०७६ अनुसार गरिने छ ।

१७. भिमफेदी स्थित हात्तीसार संग्रालय व्यवस्थापन कार्यक्रम

राणाकालिन समयमा स्थापना भई १०० वर्ष पुरानो हात्तीसार संग्राहलयलाई पर्यापर्यटन कार्यक्रम सँग जोडी पर्यटन उपजको रुपमा विकास गर्न यो कार्यक्रम अन्तर्गत देहायका कार्य सम्पन्न गरिनेछ ।

क) भिमफेदी स्थित हात्तीसार संग्राहालयमा गार्डेनिङ्ग

मकवानपुरको भिमफेदी स्थित हात्तीसार संग्राहालयमा गत वर्षको निरन्तरताको लागि गार्डेनिङ गर्ने उद्देश्यले यो कार्यक्रम राखिएको हो । संग्राहालय परिसरमा आर्किटेक्चरल ईन्जिनियर समेतको सहयोग लिई गार्डेनिङको डिजाईन, लागत अनुमान र सोको कार्यान्वयन समेत गर्न यो शीर्षकमा बजेट विनियोजन गरिएको हो ।सो कार्य सजावट तथा गार्डेनिङको कार्य गर्न सक्ने क्षमता र अनुभव भएको कर्मचारी खटाएर प्रचलित ऐन नियमको परिधि भित्र रही उपयुक्त सेवा प्रदायक छनौट गरी सञ्चालन गर्न सकिनेछ । कार्य सम्पन्न भए पछि कार्य सम्पन्न गर्नुभन्दा पहिले र पछिको फोटो र बिल भर्पाईहरु सहितको कार्यसम्पन्न प्रतिवेदन पेश गर्नुपर्नेछ ।

ख) भिमफेदीस्थित हात्तीसार संग्राहालय भवनको मर्मत सम्भार

यो कार्यक्रम सञ्चालनका लागि पुरातत्व विभागसँग आवश्यक समन्वय गरिनेछ । प्राविधिकबाट डिजाईन तथा लागत ईष्टिमेट तयार गरी स्विकृत गराइ प्रचलित सार्वजनिक खरिद ऐन,२०६३ सार्वजनिक खरिद नियमावली,२०६४, प्रदेश सार्वजनिक खरिद नियमावली, २०७६ को परिधि भित्र ठेक्का प्रक्रिया बाट भवनको मर्मत सम्भार गर्न सकिनेछ । कार्य सम्पन्न भए पछि कार्य सम्पन्न गर्नुभन्दा पहिले र पछिको फोटो र बिल भर्पाईहरु सहितको कार्यसम्पन्न प्रतिवेदन पेश गर्नुपर्नेछ ।

ग) भिमफेदी स्थित हात्तीसार संग्राहालयको मुख्य प्रवेशद्वार निर्माण टिकट घर सहित

यो कार्यक्रम सञ्चालनका लागि पुरातत्व विभागसँग आवश्यक समन्वय गरिनेछ । प्राविधिकबाट डिजाईन तथा लागत ईष्टिमेट तयार गरी स्विकृत गराइ प्रचलित सार्वजनिक खरिद ऐन,२०६३ सार्वजनिक खरिद नियमावली,२०६४, प्रदेश सार्वजनिक खरिद नियमावली, २०७६को परिधि भित्र ठेक्का प्रक्रिया बाट टिकट घर सहित मुख्य प्रवेशद्वार निर्माण गर्न सकिनेछ । कार्य सम्पन्न भए पछि कार्य सम्पन्न गर्नुभन्दा पहिले र पछिको फोटो र बिल भर्पाईहरु सहितको कार्यसम्पन्न प्रतिवेदन पेश गर्नुपर्नेछ ।

घ) भिमफेदी स्थित हात्तीसार संग्राहालय सञ्चालन खर्च

यस कार्यक्रम अन्तरगत उक्त संग्राहलयको विजुलि, पानी गत आ.व. गरिएको ट्यागिङ्गहरुको व्यवस्थापन लगायतको काममा खर्च गर्नुपर्नेछ ।

ङ) भिमफेदी स्थित हात्तीसार संग्राहालयको लागि चौकिदार र माली

हात्तीसार संग्राहालयमा हेरचाह तथा सुरक्षाको लागि चौकिदार मालिको काम गर्न अनुभव प्राप्त व्यक्तिलाई सार्वजानिक खरिद ऐन,२०६३ तथा नियमावली,२०६४, प्रदेश सार्वजनिक खरिद नियमावली,२०७६ तथा प्रचलित नर्मस्को पालना गरी सेवा करारमा नियुक्त गरी कामकाज गर्न खटाईनेछ । यसरी नियुक्त गरिएको व्यक्तिले बर्षभरी नै काम गर्नुपर्नेछ ।

च) भिमफेदीस्थित हात्तीसार संग्राहालयमा २ वटा हात्ती सहितको प्रतिमा स्थापना

यो कार्यक्रम सञ्चालनका लागि पुरातत्व विभागसँग आवश्यक समन्वय गरिनेछ । संग्राहलयमा वेलायतकी महारानी एलिजावेथ र उहा सवार भएको सांकेतिक हात्तीको प्रतिमा स्थापना गर्नुपर्नेछ । मनोरन्जनका लागि चढ्न मिल्ने गरी हात्तीको प्रतिमा सहित एक वटा SELFIE POINT को निर्माण गर्नुपर्नेछ ।
यो कार्यक्रम डिभिजन वन कार्यालयको निर्देशन र सुपरिवेक्षणमा तोकिएको स्थानमा स्थानीय सरकार तथा समुदायको समन्वयमा स्वीकृत लागत अनुमान अनुसार सञ्चालन गरिनेछ । संग्राहलयको स्वामित्वमा रहेको अतिक्रमण भएको जग्गा नापी कार्यालयका प्राविधिकको सहयोगमा सिमाङ्कन गरी प्राविधिकबाट लगत ईष्टिमेट गरी प्रचलित ऐन नियम बमोजिम कार्यक्रम कार्यान्वयन गरिने छ । कार्यक्रम सम्पन्न पश्चात कार्यसम्पन्न प्रतिवेदनको साथ कार्यक्रम सञ्चालन गर्नु भन्दा पहिले र पछिको तस्वीर, नक्सा, बिल, भर्पाईहरु लगायतका आवश्यक कागजातहरु संलग्न गरी पेश गर्नुपर्नेछ ।

१८. विशेषज्ञ भेटेनरी डाक्टरको पारिश्रमिक मकवानपुर र काठमाडौं

टुहुरा, घाईते, अशक्त र आक्रमणको चपेटामा परेका वन्यजन्तुको हेरचाह,उपचार तथा उद्धारको लागि आवश्यकता अनुसार विशेषज्ञ भेटेनरी डाक्टरको परामर्श तथा विशेषज्ञ सेवाको लागि यो शीर्षकमा विनियोजित बजेटबाट प्रचलित मार्गदर्शन तथा सार्वजनिक खरिद ऐन,२०६३ तथा नियमावली, २०६४ बमोजिम खर्च गर्नुपर्नेछ । आवश्यकता अनुसार अन्य निकायको समेत सहयोग लिन सकिने छ ।

१९. गैंडा संरक्षण को लागि र.न.पा. ६ सौराहामा तालतलैया तथा घाँसे मैदान व्यवस्थापन कार्यक्रम, चितवन

गैडा संरक्षणका क्रियाकलापहरु संरक्षित क्षेत्र भित्र एवं संरक्षित क्षेत्रको वरिपरि मध्यवर्ती सामुदायिक वन उपभोक्ता समूह मार्फत सञ्चालन गर्ने गरी सम्बन्धित राष्ट्रिय निकुञ्जहरुबाट कार्यक्रम सञ्चालन

भैरहेका हुन्छन । तर संरक्षित क्षेत्र भन्दा बाहिर पनि गैंडाको बासस्थानहरु रहेकोले त्यसको व्यवस्थापन गर्न जरुरी रहेको छ । सोही कुरालाई मध्यनजर गर्दै संरक्षित क्षेत्र बाहिर गैंडाको बासस्थान व्यवस्थापनको गर्न गैंडाको लागि घाँसे मैदान तथा ताल तलैयाहरुको संरक्षण एवं व्यवस्थापन गर्ने कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने लक्ष्य लिइएको हो।जसको लागि गैंडा चर्ने घाँसे मैदानहरु, पौडी/आहाल खेल्ने तथा पानी खाने पोखरी तथा तालतलैयाहरु पहिचान गरी मैदानमा गैंडालाई मनपर्ने घाँसको संरक्षण, विकास गर्ने तथा मन नपर्ने प्रजाति वा मनपर्ने प्रजातिलाई असर गर्ने प्रजातिहरु (जस्तै माइकेनिया) लाई हटाउने क्रियाकलापहरु र ताल तलैयाहरुको सफाई, संरक्षण तथा निर्माण गर्ने खालका कार्यक्रमहरु सञ्चालन गरिने छ । यो कार्य स्थानीय समुदाय, संस्था तथा वन समूहहरु र स्थानीय निकाय सँग समन्वय, सहकार्य गरी सञ्चालन गरिनेछ।यस शीर्षकमा विनियोजित बजेट क्षेत्र पहिचान, संरक्षण सरसफाईमा लाग्ने श्रमदिनको खर्च लगायत अन्य आवश्यक क्रियाकलापहरु सञ्चालनमा प्रचलित नर्म्सको अधिनमा रही लागत अनुमान स्वीकृत गराई खर्च गर्न सकिनेछ । सामुदायिक वन भित्र सञ्चालन गर्नु पर्दा समूह मार्फत नै सञ्चालन गरिने छ । कार्यक्रम सम्पन्न भएपछि प्रतिवेदनमा सञ्चालन भएको कार्यक्रमको स्थान, क्षेत्रफल, परिमाण, भए गरेको गतिविधि, उपस्थित व्यक्तिहरुको विवरण, खर्च बिल भर्पाई, कार्यसञ्चालनको क्रममा खिचिएका फोटो सहितको प्रतिवेदन पेश गर्नुपर्ने छ ।

२०. भरतपुर म.न.पा.को मजुवा सा.व. को क्षेत्र भित्र गैंडाको बासस्थान व्यवस्थापनको लागि पोखरी निर्माण, चितवन

संरक्षित क्षेत्र बाहिर गैंडाको वासस्थान व्यवस्थापनको लागि गैंडाको लागि आहाल वस्न पोखरी निर्माणको लागि यो कार्यक्रम राखिएको हो । यो कार्य स्थानीय समुदाय, संस्था तथा वन समूहहरु र स्थानीय निकायसँग समन्वय, सहकार्य गरी सञ्चालन गरिनेछ।यस शीर्षकमा विनियोजित बजेट क्षेत्र पहिचान, सर्वे, नक्साङ्कन, पोखरी निर्माणको लागि खन्ने कार्य लगायत अन्य आवश्यक क्रियाकलापहरु सञ्चालनमा प्रचलित नर्म्सको अधिनमा रही लागत अनुमान स्वीकृत गराई खर्च गर्न सकिनेछ । सामुदायिक वन भित्र सञ्चालन गर्नु पर्दा समूह मार्फत नै सञ्चालन गरिने छ । कार्यक्रम सम्पन्न भएपछि सञ्चालन भएको स्थान, क्षेत्रफल, परिमाण, भए गरेको गतिविधि, उपस्थित व्यक्तिहरुको विवरण, खर्च बिल भर्पाई, कार्यसञ्चालनको क्रममा खिचिएका फोटो सहितको प्रतिवेदन पेश गर्नुपर्ने छ ।

२१. वन्यजन्तु उद्दारको लागि प्रयोग हुने Darting Gun खरिद (काठमाडौं र मकवानपुरको लागि)

कुनै पनि वेला चोरी शिकारीको कारण वन अन्य कारणले गर्दा वन्यजन्तुलाई हानी नोक्सानी हुनुका साथै वन्यजन्तुनै आफ्नो बासस्थान भन्दा बाहिर आईपुग्ने हुनाले त्यस्ता वन्यजन्तुको उपचार तथा उद्दारको निमित्त Darting Gun आवश्यक हुने हुनाले उक्त सामाग्री खरिद गर्न यस कार्यक्रम राखिएको हो । यस कार्यक्रम सञ्चालन गर्दा यस सामाग्री सम्बन्धित विज्ञसँग समन्वय गरी सामाग्रीको गुणस्तरलाई मध्यनजर गरी छनौट गर्नु पर्नेछ । साथै विज्ञको सर-सल्लाहमा सामाग्रीको गुणस्तर उल्लेख गरी उक्त गुणस्तरको मापदण्डलाई ध्यानमा राखी सार्वजनिक खरिद ऐन,२०६३ तथा

नियमावली,२०६४ र प्रदेश सार्वजनिक खरिद नियमावली, २०७६ को परिधिमा रहि सामाग्री खरिद गर्नुपर्नेछ ।

२२. मानव वन्यजन्तु द्वन्द्ध न्यूनीकरणको लागि पहाडी क्षेत्रको व्यावसायिक फलफूल खेती निजी जग्गामा तारबार/घेरवार

मानव वन्यजन्तु बिचको द्धन्द्ध विभिन्न भौगोलिक क्षेत्रहरुमा परिरहेको छ। पहाडी क्षेत्रमा निजी जग्गामा लगाईएका विभिन्न वन, जडिबुटी, फलफूलका प्रजातिका खेती/वृक्षारोपण गरिएको क्षेत्रमा वन्यजन्तुले हानि-नोक्सानी पुऱ्याईरहेको छ ।अत उक्त क्षेत्रमा वन्यजन्तुबाट हानि-नोक्सानी हुन नदिन कृषकहरुलाई राहत स्वरुप निजी जग्गामा तारबार/घेरबार कार्यक्रम सञ्चालन गरिएको हो ।यो कार्यक्रम सञ्चालन गर्दा सार्वजनिक रुपमा सूचना मार्फत प्रस्ताव आह्वान, कृषकहरु छनौट र प्रकाशन गरी सम्बन्धित निकायले सार्वजनिक खरिद ऐन २०६३ नियमावली २०६४ प्रदेश सार्वजानिक खरिद नियमावली,२०७६ को परिधिमा रहि सञ्चालन गर्नु पर्नेछ ।

कृषक छनौटका आधारहरु

क. एकल कृषकको हकमा १०० रोपनी भन्दा बढी भन्दा बढी क्षेत्रफलमा खेती भएको ।

ख. सामुहिक(cluster गर्न सकिने)कृषकहरुको हकमा ३०० रोपनी भन्दा बढी क्षेत्रफलमा खेती ।

ग. वन्यजन्तुबाट हानि नोक्सानि हुने क्षेत्र ।

२३. रेडपाण्डा संरक्षण कार्यक्रम (कार्ययोजनामा उल्लेख भए बमोजिमको क्रियाकलाप सञ्चालन गर्ने)

मन्त्रालयले गत आ.व. मा तयार गरेको रेडपाण्डा पाइने क्षेत्रको Habitat Mapping, Status पहिचान गरी संरक्षण क्षेत्र बाहिर रेड पाण्डा संरक्षण योजना मन्त्रालयबाट स्वीकृत भईसकेको हुनाले उक्त कार्ययोजनाम उल्लेखित योजना बमोजिमको कार्यक्रम कार्यान्वयन गर्नका निमित्त यो कार्यक्रम सञ्चालन गरिएको हो । यस कार्यक्रम अन्तरगत विभिन्न सचेतना गोष्ठी, तालिम र रेडपान्डा सम्बन्धी प्रचार प्रसार सामाग्री प्रकाशन गरी कार्यक्रम सम्पन्न गर्न सकिनेछ । रेडपान्डाको बासस्थान रहेको क्षेत्रका समुदायलाई सचेतना कार्यक्रम, उक्त क्षेत्रमा सचेतना सम्बन्धी सूचना बोर्ड र अन्य प्रचार सामग्री तयार गरी कार्यक्रम सञ्चालन गर्नु पर्नेछ । कार्यक्रम सम्पन्न भएपश्चात यस कार्यक्रमको प्रतिवेदन, बिल भर्पाई सहित भुक्तानीको लागि पेश गर्नुपर्नेछ ।

२४. वन्यजन्तु उद्धारका लागि सामाग्री खरिद (नेट, Portable केज, आदि)

वनमा रहेको विभिन्न वन्यजन्तुको संरक्षण अत्यावश्यक रहन्छ । कुनै वेला चोरी सिकारीको कारण वन अन्य कारणले गर्दा वन्यजन्तुलाई हानी नोक्सानी हुनुका साथै वन्यजन्तु आफ्नो बासस्थान भन्दा बाहिर आईपुग्ने हुनाले त्यस्ता वन्यजन्तुको उपचार तथा उद्दारको निमित्त नेट, पोर्टेवल केज आदि आवश्यक हुने हुनाले उक्त सामाग्री खरिद गर्न यस कार्यक्रम राखिएको हो । यस कार्यक्रम सञ्चालन

गर्दा यस सामाग्री सम्बन्धी विज्ञ सँग समन्वय गरी सामाग्री को गुणस्तरलाई मध्यनजर गरी छनौट गर्नु पर्नेछ । साथै विज्ञको सर सल्लाहमा सामाग्रीको गुणस्तर उल्लेख गरी उक्त गुणस्तरको मापदण्डलाई ध्यानमा राखी सार्वजनिक खरिद ऐन,२०६३ तथा नियमावली, २०६४ को परिधिमा रहि सामाग्री खरिद गर्नुपर्नेछ ।

२५. वन्यजन्तु उद्दारको लागि प्रयोग हुने Darting औषधी खरिद (काठमाडौं र मकवानपुरको लागि)

वन क्षेत्रमा रहेको वन्यजन्तु विरामी घाईते तथा अन्य कुनै पनि अवस्थामा नियन्त्रणमा लिनको लागि र उक्त वन्यजन्तुकव संरक्षणको लागि यो कार्यक्रम सञ्चालन गर्न राखिएको हो । वन्यजन्तुलाई विभिन्न अवस्थाबाट सुरक्षित राखि उपचारका निमित्त समाउन पर्ने हुनसक्छ जसको उपाय भनेको Darting हो । Darting Gun सञ्चालन गर्दा उक्त Gun मा मात्रा मिलाएर औषधी राखु पर्ने हुन्छ, उक्त औषधी खरिद गर्नको निमित्त यस कार्यक्रम राखिएको हो । यस कार्यक्रम सञ्चालन गर्दा यस सामाग्री सम्बन्धी विज्ञसँग समन्वय गरी आवश्यक सामाग्री को गुणस्तरलाई मध्यनजर गरी छनौट गर्नु पर्नेछ । साथै विज्ञको सर सल्लाहमा सामाग्रीको गुणस्तर उल्लेख गरी उक्त गुणस्तरको मापदण्डलाई ध्यानमा राखी सार्वजनिक खरिद ऐन,२०६३ तथा नियमावली,२०६४ र प्रदेश सार्वजनिक खरिद नियमावली, २०७६ को परिधिमा रहि सामाग्री खरिद गर्नुपर्नेछ ।

२६. वन्यजन्तुको औषधी तथा आहार खर्च

वन्यजन्तुहरुको उपचार गर्ने क्रममा तीनको आहाराको उपयुक्त व्यवस्थापन गर्नुपर्ने हुन्छ । उक्त उपचारका निमित्त ल्याएका वन्यजन्तुलाई उचित औषधी तथा आहारको व्यवस्था गर्नका निमित्त यो कार्यक्रम सञ्चालन गरिएको हो । विभिन्न वन्यजन्तुको उपचारका निमित्त वासस्थापन व्यवस्थापनको लागि त्यसको आहाराको उपलब्धताको आँकलन गरी पानीको समेत व्यवस्था गर्ने उद्देश्यले यो कार्यक्रम राखिएको हो । तसर्थ यस शीर्षकको रकम खर्च गर्दा वन्यजन्तुको आहर विषेषज्ञ सँग सल्लाह तथा सुझाव लिई के कति आहार वन्यजन्तुको लागि लाग्छ र त्यसको उपचार खर्च के कति हुन जन्छ भन्ने विषयको आकलन गरी खर्च गर्नु पर्नेछ । साथै विज्ञको सर सल्लाहमा सामाग्रीको गुणस्तर उल्लेख गरी उक्त गुणस्तरको मापदण्डलाई ध्यानमा राखी सार्वजनिक खरिद ऐन,२०६३ तथा नियमावली,२०६४ र प्रदेश सार्वजनिक खरिद नियमावली, २०७६ को परिधिमा रहि सामाग्री खरिद गर्नुपर्नेछ ।

२७. बरामदी वन पैदावार तथा मालबस्तुको ढुवानी खर्च (डिभिजनस्तर)

वन अपराधबाट बरामद बिगो सङ्कलन तथा व्यवस्थापनका लागि गाडी भाडा, ट्याक्टर खर्च, सङ्कलन तथा ओसारपसार खर्च र आखेटोपहार विधि विज्ञान प्रयोगशाला पठाउदाको खर्च लगातका काममा यो रकम खर्च गरिनेछ ।

## २८.	सब-डिभिजन स्तरीय योजना तर्जुमा गोष्ठी (पुष मसान्त भित्र)

सब-डिभिजन स्तरमा रहेका विभिन्न वन समूहहरु (सामुदायिक वन, कबुलियती वन, धार्मीक वन, संरक्षित वन, निजी वन) सँग छलफल तथा सिकाई आदान प्रदान गर्न, गत आ.व.को प्रगति समीक्षा एवं योजना तर्जुमा गर्न, विषयगत समस्या र चुनौतीको समाधानका उपायहरुको बारेमा छलफल गर्न एकदिने गोष्ठी आयोजना गरिनेछ ।यसमा वन कर्मचारी, विभिन्न वन समूहका प्रतिनिधि, वन उपभोक्ता महासंघका प्रतिनिधि,वन उद्यमी समेत संलग्न रहने छन् । सब-डिभिजन स्तरमा तयार भएको योजनालाई डिभिजन वन कार्यालयको वार्षिक योजना तर्जुमा गोष्ठीमा पेश गर्नु पर्दछ । यो शीर्षकको रकम गोष्ठीमा सहभागीको भत्ता, सेसन फि, समन्वय भत्ता, खाजा, हल भाडा, स्टेशनरी, व्यानर, पानी आदिमा स्वीकृत नर्म्सको परिधिभित्र रही लागत ईस्टिमेट स्वीकृत गराई खर्च गर्न सकिने छ । कार्यक्रम सम्पन्न भएपछि प्रतिवेदनमा गोष्ठीमा उपस्थिती विवरण तथा माइनुट फोटो, छलफलको विषय तथा निर्णय र खर्च बिलभर्पाई सहितको प्रतिवेदन पेश गर्नु पर्दछ ।

## २९.	सम्बन्धित सब-डिभिजनका लागि वन व्यवस्थापन तथा काठ दाउरा सङ्कलन क्षेत्रमा नियमित अनुगमन निरीक्षण खर्च (छपान, घाटगद्धी, लगत तयारी आदि-वनरक्षक देखी अधिकृतस्तर सम्म)

यस कार्यक्रममा विनियोजित बजेट सरकारद्धारा व्यवस्थित वन, सामुदायिक वन, राष्ट्रिय प्राथमिकता प्राप्त योजना आदिको काठ दाउरा सङ्कलन क्षेत्रमा सम्बन्धित सब-डिभिजनबाट छपान, कटान तथा घाटगद्दी तथा उक्त कार्यको अनुगमन निरिक्षणको लागि भ्रमण खर्च गर्ने अभिप्रायले राखिएको हो । यो कार्यमा वन प्राविधिक वन रक्षक देखि अधिकृतस्तर सम्मलाइ १६ कि.मि भन्दा बढी भए दैनिक भ्रमण भत्ता नभएमा दैनिक खाजा/भत्तावापत रु.५००/- प्रति व्यक्ति उपलब्ध गराइनेछ । यो कार्य प्रचलित वन ऐन तथा नियमावली र सामुदायिक वनको काठ/दाउरा सङ्कलन तथा बिक्रीवितरण निर्देशिका, २०७१, वन पैदावर सङ्कलन तथा बिक्री वितरण निर्देशिका, २०७३ अनुसार गर्नुपर्नेछ । छपान वा घाटघद्दि निरीक्षणको प्रतिवेदन विना भ्रमण खर्च उपलब्ध गराइने छैन । भ्रमण खर्च रकम माग गर्दा खर्च भएको बिल भर्पाई छपान,कटान एवम घाटगद्दी रजिष्टर अनिवार्य रुपमा पेश गर्नु पर्दछ।

## ३०.	वन तथा जैविक विविधता सम्बन्धी राष्ट्रिय तथा अन्तराष्ट्रिय दिवस तथा समारोह

तोकिएको मितिमा वन तथा जैविक विविधता सम्बन्धी राष्ट्रिय तथा अन्तराष्ट्रिय दिवस तथा समारोह सञ्चालन गर्ने उद्देश्यले यो कार्यक्रम राखिएको हो।यो शीर्षकको रकम डिभिजन वन कार्यालयहरुले वन तथा जैविक विविधता सम्बन्धी राष्ट्रिय तथा अन्तराष्ट्रिय दिवस सँग सम्बन्धित राष्ट्रिय तथा अन्तराष्ट्रिय दिवस/समारोहहरु सञ्चालनको लागि आवश्यकता अनुसार ल.ई. स्वीकृत गरी हलभाडा, व्यानर, पुरस्कार तथा प्रमाण-पत्र (हाजिरी जवाफ प्रतीयोगिता, निवन्ध प्रतीयोगिता, वक्तित्वकला प्रतीयोगिता, पेन्टिङ्ग प्रतीयोगिता आदि) खाजा लगायतमा खर्च गर्न सकिनेछ ।कार्यक्रम सम्पन्न पछि प्रतिवेदनमा समारोह भए गरेका क्रियाकलापहरु, उपस्थिती विवरण, कार्यक्रम सञ्चालन गरिएको स्थान, फोटो तथा होर्डिङ्ग बोर्ड र खर्च बिल भर्पाई सहितको प्रतिवेदन पेश गर्नुपर्ने छ ।

३१. अनुसन्धान अधिकृतका लागि मुद्धा अनुसन्धान/तहकिकात तथा दायरी खर्च

यो रकम अनुसन्धान अधिकृत वाहेक अरुले प्रयोग गर्न पाउने छैन । वन र वन्यजन्तु अपराध संलग्न हुने व्यक्तिहरुलाई पक्राउ गरी कारवाही प्रक्रिया अगाडि वढाउने सिलसिलामा आवश्यक पर्ने क्रियाकलापमा लाग्ने खर्च यस शीर्षकबाट स्वीकृत नर्म्स र बजेट परिधि भित्र रहेर गर्नु पर्दछ। सामान्यतया मुद्दा दायर गर्नका लागि आवश्यक पर्ने मसलन्द खर्च, वन अपराधीलाई पक्राउ गर्न वा खोजी गर्न, अनुसन्धान खर्च, साक्षी बकाउँदा लाग्ने खर्च, सूचना प्रशारण खर्च, समन्वय तथा सञ्चार खर्च, लागत अनुमान स्वीकृत गराई खर्च गर्नुपर्नेछ । खर्च रकम माग गर्दा खर्च भएको बिल भर्पाई एवं मुद्धा निकासाको/अभियोग पत्र दायर गरेको सम्बन्धी कागजात पेश गर्नु पर्दछ ।

३२. रेडियो मार्फत वन तथा वन्यजन्तु संरक्षण/व्यवस्थापन सूचना प्रवाह

यो कार्यक्रम सम्पन्न गर्न विनियोजन भएको रकमलाई जिल्ला स्थित रेडयो/एफ. एम.हरुमा वन तथा वन्यजन्तु संरक्षण, वनमा गर्न नहुने कार्यहरु, वन अपराध र यस सम्बन्धी हुने दण्ड सजाय लगायत वन तथा वन्यजन्तु संरक्षणका लागि उपयोगी हुने जनचेतनामूलक विभिन्न कार्यक्रमहरुको प्रसारण कार्यमा खर्च गर्न सकिनेछ र कार्यान्वयन योजना बनाई दुवै पक्षबिच सम्झौता गरी प्रसारण गर्ने व्यवस्था मिलाउनु पर्नेछ । यो कार्यमूलत ठूला चाडपर्व अगाडि वा सो को आसपास, वैशाख जेष्ठ, आगलागिको मौसमका बखत गर्नुपर्नेछ । सम्झौता भएको रेडियोको विवरण कार्यालयको सूचना पाटीमा सार्वजनिक गर्नुपर्नेछ ।कार्यक्रम सम्पन्न पछि प्रतिवेदनमा निम्न बुंदाहरु समावेश गर्नु पर्नेछ।

क. प्रति महिना/प्रति हप्ता कति पटक प्रसारण भयो ।

ख. कुन कुन मितिमा के theme मा प्रसारण भएको थियो ।

ग. सम्बन्धित सरोकारवालाहरु जस्तै उपभोक्ता समूह, नागरिक समाज, शिक्षक, विद्यार्थी, स्थानीय नेताहरुबाट कार्यक्रमसम्बन्धी feedback को अवस्था ।

घ. कार्यक्रम प्रसारणको CD ।

३३. संरक्षण प्रचार प्रसार सामग्री तयार

यसमा वन तथा वन्यजन्तुको संरक्षण सँग सम्बन्धित प्रचारप्रसार सामग्रीहरु उत्पादन र वितरण गरी वन्यजन्तु संरक्षणमा सचेतना अभिवृद्धि गर्ने अभिप्रायले यो कार्यक्रम राखिएको हो । यस शीर्षकमा विनियोजन भएको रकम होर्डिङ्ग बोर्ड निर्माण, व्रोसर, पम्प्लेट तयारी तथा प्रकाशन, वन्यजन्तु संरक्षण सँग सम्बन्धित छोटो भिडियो वृत्तचित्र उत्पादन, स्थानीय एफ.एम. तथा पत्रपत्रिकामा सन्देशमुलक सामग्री तयार गरी प्रकाशन र प्रशारण लगायतका कार्यहरुमा खर्च गर्न सकिने छ । कार्यक्रम सम्पन्न भइसकेपछि प्रतिवेदनमा सम्पन्न गरिएका क्रियाकलापहरु (जस्तै होर्डिङ्ग बोर्ड, व्रोसर, पम्प्लेट, भिडियो वृतचित्र, होर्डिङ्ग बोर्ड, पर्चा आदि) को विवरण फोटो एवं आवश्यक बिल भर्पाईहरु संलग्न गरी प्रतिवेदन तयार गर्नु पर्दछ ।

३४. वन तथा वन्यजन्तु संरक्षणको प्रचार प्रसार सामाग्री सङ्कलन/उत्पादन र प्रकाशन(अन्य)

यसमा वन तथा वन्यजन्तुको संरक्षण सँग सम्बन्धित प्रचारप्रसार सामग्रीहरु उत्पादन र वितरण गरी वन्यजन्तु संरक्षणमा सचेतना अभिवृद्धि गर्ने अभिप्रायले यो कार्यक्रम राखिएको हो । यस शीर्षकमा विनियोजन भएको रकम विभिन्न संरक्षण सामाग्री तयारी तथा पुस्तिका प्रकाशन, वन्यजन्तु संरक्षण सँग सम्बन्धित छोटो भिडियो वृत्तचित्र उत्पादन, स्थानीय एफ.एम. तथा पत्रपत्रिकामा सन्देशमुलक सामग्री तयार गरी प्रकाशन र प्रशारण लगायतका कार्यहरुमा खर्च गर्न सकिने छ । कार्यक्रम सम्पन्न भइसकेपछि सम्पादन गरिएका क्रियाकलापहरुको जानकारीमूलक फोटो एवं आवश्यक बिल भर्पाईहरु संलग्न गरी प्रतिवेदन तयार गर्नु पर्दछ ।

३५. वन तथा वन्यजन्तु संरक्षण र अतिक्रमण नियन्त्रणको लागि डिवकाबाट गस्ती परिचालन (गौडा गस्ती/Jungle Camping समेत)

अवैध कटानी एवं वन वन्यजन्तुको अवैध चोरी निकासी तथा चोरी शिकारी नियन्त्रण गर्ने अभिप्रायले वनक्षेत्र भित्रै अस्थायी क्याम्प खडा गरी गस्ती गर्ने सोचका साथ यो कार्यक्रम राखिएको हो । यस कार्यक्रममा विनियोजित बजेटबाट गस्तीटोलीका लागि पानी/ खाजा, सञ्चार, इन्धन, सवारी साधन मर्मतका कामहरु गर्न सकिनेछ । गस्ती/जंगल क्याम्पिङ वसेको मिति, स्थान, संलग्न कर्मचारीहरु, भएगरेको गतिविधि, उपलब्धि सहितको प्रतिवेदन गस्ती/क्याम्पिङमा खटिने इन्चार्जले अनिवार्य रुपमा पेश गर्नुपर्ने छ । सो प्रतिवेदन प्राप्त भए पछि सो सम्बन्धी बिल भर्पाई समेतको प्रतिवेदन संलग्न हुनु पर्नेछ । यो कार्यमा डिभिजन/सब-डिभिजन वन कार्यालयका फिल्ड कर्मचारी एवं सशस्त्र वन सुरक्षा शाखाका सशस्त्र वन रक्षक तथा सम्बन्धित सा.व.का पदाधिकारी तथा उपभोक्ताहरु परिचालन हुने छन ।

क) गस्ती भ्रमण गरेको मुख्य गौडा नाका, बाटो सहितको सूचना नक्सा
ख) गस्ती भ्रमणमा सहभागीको नामावली
ग) गौडा गस्तीमा जाने योजना क्यालेन्डर र गस्ती सम्पन्न भएपछी गरेका, देखेका गतिविधिहरु
घ) गौडागस्तीमा गएको दुरी र लग बुक

३६. सब-डिभिजनको अधिकृत सहितको टोलीको गस्ती परिचालन खर्च (सब- डिभिजन मार्फत) १२ महिना

अवैध कटानी, चोरी निकासी, अतीक्रम हुन सक्ने क्षेत्र, वन वन्यजन्तु तथा दूर्लभ वनस्पतीको अवैध शिकार एवं चोरीनिकासी हुन सक्ने क्षेत्रमा नियमित गस्ती गरी निगरानी राखि राख्नु पर्दछ । यसको लागि सब-डिभिजन वन कार्यालयहरुले आफ्नो कार्यक्षेत्र भित्रका के कुन वनक्षेत्र, नाका, वाटो, आदिमा त्यस्ता अवैधानिक गतिविधिहरुको निगरानी गर्न लगबुक तथा रोजा तयार गर्ने, मुख्य गौडा नाका, बाटो सहितको सूचना नक्सा, चोरी निकासि पैठारी हुने मुख्य मुख्य मौसम, गस्तीको तालिका डिभिजन वन

कार्यालयमा पेश गर्नुपर्नेछ । यस कार्यक्रममा विनियोजित बजेटबाट गस्तीटोलीका लागि पानी/खाजा, सञ्चार, इन्धनखर्च कामहरु गर्न सकिनेछ । सब-डिभिजन प्रमुखले गस्तीमा संलग्न कर्मचारीहरुको विवरण एवं भए गरेको गतीविधी एवं उपलब्धि र खर्च बिल भर्पाई सहितको प्रतिवेदन पेश गर्नुपर्ने छ । यो कार्यमा सब-डिभिजन वन कार्यालयका फिल्ड कर्मचारी एवं आवश्यकता अनुसार सशस्त्र वन सुरक्षा शाखाका सशस्त्र वन रक्षक तथा सम्बन्धित सा.व.का पदाधिकारी तथा उपभोक्ताहरु समेत परिचालन हुने छन । यो कार्यक्रम खर्च गर्दा सब-डिभिजन वन कार्यालयको प्रमुखले देहायका टोलिको तर्फबाट डिभिजन वन कार्यालयमा अनिवार्य पेश गर्नुपर्ने प्रतिवेदन तथा कागजातको विवरण देहाय अनुसार हुनेछ ।

क) गस्ती भ्रमण गरेको मुख्य गौडा नाका, बाटो सहितको सूचना नक्सा
ख) गस्ती भ्रमणमा सहभागीको नामावली
ग) गौडा गस्तीमा जाने योजना क्यालेन्डर र गस्ती सम्पन्न भएपछी गरेका, देखेका गतिविधिहरु
घ) गौडागस्तीमा गएको दुरी र लग बुक

३७. बागमती सब-डिभिजन वन कार्यालयको अधुरो भवन निर्माण (प्युटार, ललितपुर)

सार्वजनिक खरिद ऐन २०६३ तथा नियमावली, २०६४, प्रदेश सार्वजनिक खरिद नियामावली, २०७६ तथा प्रचलित नर्मस, निर्माण हुने भवनको स्वीकृत नक्सा र ल.ई. बमोजिम सब-डिभिजन वन कार्यालयको अधुरो भवन निर्माण निर्माण कार्य सञ्चालन गरी सम्पन्न गर्नु पर्दछ । जिम्मेवार निकायले स्वीकृत मापदण्ड बमोजिमको निर्माण कार्य भए नभएको नियमित अनुगमनको व्यवस्था गरी सो को प्रतिवेदन लिनु पर्ने छ । निर्माण कार्य सम्पन्न पश्चात प्रतिवेदनमा कार्य सम्पन्न प्रतिवेदनको साथमा भवन निर्माण भएको स्थान र निर्मित भवनको फोटो सहितको आवश्यक कागजातहरु संलग्न गरी पेश गर्नु पर्ने छ ।

३८. पार्कको पुर्वाधार निर्माण

बढ्दो शहरीकरण सँगै नगर क्षेत्रमा वायु र ध्वनि प्रदूषणको मात्रा बढ्दै गइरहेको छ । नगर क्षेत्रमा बस्ने मानिसलाई सौन्दर्य एवं प्रदूषणमुक्त वातावरणमा केही समय बिताउन समेत त्यस्ता ठाउँको अभाव खट्केको छ । त्यसैले नगरपालिका/गा.पा.भित्र रहेका सार्वजनिक/खेर गईरहेका बाँझो जग्गा/कुनै संस्थाको स्वामित्वमा रहेको जग्गा आदिलाई आवश्यक परेमा स्थानीय निकाय सँगको समन्वयमा पार्कको पूर्वाधार निर्माणगर्ने अभिप्रायले यो कार्यक्रम राखिएको हो ।प्रचलित सार्वजनिक खरिद ऐन,२०६३ तथा नियमावली,२०६४ र प्रदेश सार्वजनिक खरिद नियमावली, २०७६ बमोजिम स्थानीय पार्क पर्यटकीय पूर्वाधार निर्माण कार्य उपभोक्ता समिति मार्फत कार्यान्वयन गर्न गराउन सकिनेछ । कुनै योजनाको कार्यान्वयन गर्न उपभोक्ता समिति इच्छुक नदेखिएको तथा उपभोक्ता समिति मार्फत कार्य सञ्चालन गर्न उपयुक्त नदेखिएको अवस्थामा बोलपत्र वा दरभाउपत्रको

माध्यमबाट योजना कार्यान्वयन गर्न सकिनेछ। उपभोक्ता समिति मार्फत सञ्चालन गर्ने कार्यविधि देहाय बमोजिम हुनेछ ।

क. उपभोक्ता समिति गठनः सम्बन्धित स्थानीय तहको निर्वाचित जनप्रतिनिधिको अध्यक्षतामा र कार्यक्रम कार्यान्वयन गर्ने निकायका प्रतिनिधिको रोहवरमा लाभग्राही समुदायको भेलाबाट उपभोक्ता समिति गठन गर्नु पर्नेछ ।

ख. उपभोक्ता समितिमा अध्यक्ष, सचिव तथा कोषाध्यक्ष मध्ये कम्तिमा १ जना महिला सहित सामान्यतयः समावेशी प्रकृतिको हुनु पर्नेछ ।

ग. सम्बन्धित विषयको विशेषज्ञ तथा प्राविधिकहरुको सहयोगमा स्थलगत अवलोकन गरी सर्भे, डिजाइन तथा लागत अनुमान तयार गर्नुपर्नेछ।

घ. डिजाइन तथा लागत अनुमान तयार गर्दा सम्बन्धित स्थानीय तह तथा उपभोक्ता समूहको माग, सल्लाह, सुझाव र आवश्यकतालाई पनि आधारमा लिन सकिनेछ ।

ङ. सामुदायिक वन क्षेत्रमा पर्यटन पूर्वाधार सम्बन्धीकार्यहरु वन तथा भूसंरक्षण विभागले तयार गरेको सामुदायिक वनमा पर्यापर्यटन प्रवर्द्धन कार्यविधि, २०७५ बमोजिम सञ्चालन गर्नुपर्नेछ।

च. वन क्षेत्र बाहेकको स्थानमा उपभोक्ता समिति मार्फत निर्माण हुने पर्यटकीय पूर्वाधारहरुको निर्माणको लागि स्थानीय तहको सिफारिस पेश गर्नु पर्नेछ । स्थानीय तहले यस्तो सिफारिस गर्दा सम्वभ भएसम्म निर्माण पश्चात त्यसको स्याहार संभार र सञ्चालन गर्ने प्रतिबद्धता समेत पेश गर्नु पर्नेछ।

छ. सम्बन्धित उपभोक्ता समितिबाट डिजाइन तथा लागत अनुमान सहितको प्रस्ताव/माग निवेदन प्राप्त भै डिजाइन तथा लागत अनुमान स्वीकृत भए पश्चात उपभोक्ता समितिसँग नियमानुसार सम्झौता गरी कार्य आदेश दिनु पर्नेछ ।

ज. कार्यक्रमहरुको सम्झौता गर्दा कामको परिमाण, लागत, समय सिमागुणस्तर जस्ता सूचकहरु समावेस गरी गर्नु पर्नेछ ।

झ. उपभोक्ता समितिबाट सञ्चालित कार्यक्रमहरु सम्बन्धित कार्यालय तथा मन्त्रालयबाट आवश्यकता अनुसार अनुगमन गरी सम्बन्धित उपभोक्ता समितिलाई पृष्ठपोषण उपलब्ध गराउनु पर्नेछ ।

ञ. यो शीर्षकको रकम आवश्यक बिरुवा खरिद, बिरुवा ढुवानी, वृक्षारोपण, गोडमेल, वृक्षारोपण क्षेत्रको संरक्षण (बारबेर, हेरालु, सिँचाई आदि), डस्टविन खरिद, फुलको क्यारी, विश्राम स्थल, चौतारी, शौचालय, बाल मनोरन्जन जस्ता अन्य संरचनाहरु निर्माण, होर्डङ्ग बोर्ड निर्माण, लगायतका क्रियाकलापहरुमा खर्च गर्न सकिने छ । रोपिने बिरुवा बहुवर्षिय, गुणस्तरीय र सौन्दर्य प्रदायक हुनु पर्नेछ ।कार्यसञ्चालन भएको स्थानमा सम्पूर्ण विवरण सहितको होर्डिङ्ग बोर्ड निर्माण गरी राख्नुपर्ने छ ।

ट. स्थान छनौट गर्दा सकेसम्म वन क्षेत्र बाहिर गरर्नुपर्नेछ।

ठ. समूहद्वारा व्यवस्थित वनमा कार्यक्रम सञ्चालन गर्नु परेमा सम्बन्धित समूहको कार्य योजनामा उल्लेख भएको हुनु पर्ने, सो नभएमा संशोधन गरी सम्बन्धित अख्तियारवालाबाट स्वीकृत गराउने र प्रदेश सरकारबाट स्वीकृत पर्यटन सम्बन्धी कार्यक्रमहरु कार्यान्वयन गर्ने क्रममा वन क्षेत्रको जग्गा प्रयोग गरी रुख बिरुवा हटाउन र वन क्षेत्रमा भौतिक संरचना निर्माण गर्नु पर्ने भएमा भू स्वमित्वमा परिवर्तन नहुने गरी २० प्रतिशत भन्दा कम छत्र घनत्व (Crown Density) भएको वन क्षेत्रको जग्गा प्रयोग गर्न सकिने छ ।तर यस्तो जग्गा प्रदेश राष्ट्रिय वन ऐन, २०७६ को दफा ३९ को उपदफा (२) मा उल्लेख भए बमोजिम बढीमा ५ हेक्टरसम्म मात्र हुनु पर्नेछ ।

<u>यस कार्यक्रम अन्तरगत निम्न क्रियाकलापहरु सञ्चालन हुनेछन।</u>

१. मनहरी पिस पार्कको पूर्वाधार निर्माण
२. नगरकोटको शान्ती पार्क को पूर्वाधार निर्माण
३. भुटनदेवि मन्दिर परिसरमा हरियाली विकास तथा संरक्षण कार्यक्रम

३९. तालिम

वार्षिक स्वीकृत कार्यक्रम अनुसार तालिम सञ्चालन गर्दा प्रचलित कानून र स्वीकृत नर्म्सको अधिनमा रही लागत अनुमान स्वीकृत गराइ सञ्चालन गरिनेछ । यस शीर्षकको बजेट रकम सहभागी भत्ता, प्रशिक्षण भत्ता, समन्वय भत्ता, स्टेशनरी, तालिम सामग्री, सेसन फि, हेन्डआउट वापत, खाजा, यातायात खर्च, इन्धन, हलभाडा, प्रतिवेदन लेखन लगायतमा खर्च गर्न सकिनेछ । कार्यक्रम सम्पन्न भएपछि हरेक तालिमको सञ्चालन मिति स्थान, पाठयक्रम तथा छलफलका विषय, सहभागीको नामावली, भएको निर्णय, उपलब्धी तथा पृष्ठपोषण र भए गरेको खर्च बिल भर्पाईहरु समेतको प्रतिवेदन संलग्न गर्नु पर्नेछ । कार्यक्रम सञ्चालनमा डिभिजन/सब-डिभिजन वन कार्यालयका कर्मचारी वा आवश्यकता अनुसार सम्बन्धित विषयका विज्ञहरुलाई समेत प्रशिक्षकको रुपमा वोलाइ सञ्चालन गर्न सकिने छ ।

<u>यस अन्तरगत निम्न कार्यक्रमहरु समेटिएका छन</u>

क) वन रक्षक तथा फरेष्टरहरुको लागि वैज्ञानिक वन व्यवस्थापन तालिम फिल्डस्तर (व.र. र फरेष्टर) (१६देखि २० जना, ३दिने, पहिलो चौमासिक भित्र)
ख) वैज्ञानिक वन व्यवस्थापन कार्यक्रम लागु भएको सब-डिभिजनका रेञ्जर/अधिकृतलाई फिल्डस्तर वैज्ञानिक वन व्यवस्थापन तालिम(१६ देखि २० जना, ३ दिने, पहिलो चौमासिक भित्र)
ग) कानुनी कार्यविधि तालिम (१६ देखी २० जना, रेञ्जर तथा स.ब.अ लाई, ३ दिने)
घ) खरिद प्रक्रिया/विद्युतीय खरिद समेत सम्बन्धी तालिम (कार्यालय प्रमुख, योजना शाखाको अधिकृत, लेखा अधिकृत र स्टोर प्रमुखलाई) (२० जना, श्रावण महिना भित्र, ३ दिने)

ङ) स.व.र./वन रक्षक/फरेष्टर/को लागि रुख कटान सम्बन्धी तालिम (२० जना, श्रावण महिना भित्र, ३ दिने)

च) वन्यजन्तु उद्दार तथा Darting तालिम (darting सहितको, १५ जना, ३ दिने- काठमाडौं र मकवानपुरको कर्मचारीको लागि)

छ) हाईटेक नर्सरी, निर्देशनालय, डि.व.का. स्थित केन्द्रियनर्सरीका नर्सरी नाईकेहरुको लागि नर्सरी व्यवस्थापन सम्बन्धी फिल्ड बेस तालिम (बढीमा २० जना ७ दिने)

४०. चौमासिक वन सुरक्षा बैठक तथा समन्वय बैठक

वन सुरक्षा तथा समन्वय बैठक कार्यक्रम सञ्चालन गर्दा सरोकारवालाहरु बिच समन्वय र सहकार्य गर्नुपर्ने हुन्छ । यसले सम्बद्ध सरोकारवालाहरु बिच समन्वय भइ कार्यक्रम प्रभावकारी हुन्छ ।तसर्थ वन सुरक्षा तथा समन्वय बैठक, सञ्चालन गर्दा डिभिजनल वन अधिकृत, प्रमुख जिल्ला अधिकारी, नेपाल प्रहरी, सशस्त्र प्रहरी, नेपाली सेना, सरकारी वकिल, राष्ट्रिय निकुञ्ज/संरक्षण क्षेत्र को प्रमुख, उक्त डिभिजन वन कार्यालयसँग सिमाना जोडिएको निकुञ्ज वा संरक्षण क्षेत्रको सहायक वार्डेन, वन्यजन्तु चोरी शिकारी नियन्त्रण समिति, सम्बन्धित डिभिजन वन कार्यालयको योजना शाखाको अधिकृत, हुलाक प्रमुख र तराई भू-परिधि कार्यक्रमका सहाभागीको उपस्थितिमा सञ्चालन गर्नुपर्ने छ ।यो शीर्षकको रकम बैठक भत्ता, खाजा, सञ्चार, स्टेशनरी लगायतमा खर्च गर्न सकिने छ ।कार्यक्रम सम्पन्न पछि प्रतिवेदनमा बैठकमा उपस्थिती विवरण, माइनुट/निर्णय, फोटो एवं खर्च बिल भर्पाई सहितको कार्यसम्पन्न प्रतिवेदन पेश गर्नु पर्दछ ।

४१. डिभिजन स्तरिय योजना तर्जुमा गोष्ठी

सब-डिभिजन स्तरमा तयार भएको योजनाहरुमा विस्तृत छलफल गरी प्राथिमकता तोकी प्राप्त बजेट सिलिंग भित्र रही डिभिजन वन कार्यालयको वार्षिक योजना निर्माण गर्नुपर्ने भएकोले यो कार्यक्रम राखिएको हो ।गोष्ठीमा डिभिजन तथा सब-डिभिजन वन कार्यालयका प्रमूखहरुको अनिवार्य सहभागिता गराउनु पर्दछ । कार्यक्रमको सान्दर्भिकता हेरी डिभिजन वन कार्यालयको क्षेत्रभित्र रहेका अन्य सरोकारवाला निकाय र विषयसँग सम्बन्धित प्रतिनिधिहरुलाई समेत समावेश गर्न सकिनेछ । यस शीर्षकको रकम गोष्ठीमा सहभागीको भत्ता, खाजा, स्टेशनरी, व्यानर लगायतमा स्वीकृत नर्म्सको परिधिभित्र रही लागत ईस्टिमेट स्वीकृत गराई खर्च गर्न सकिने छ । कार्यक्रम सम्पन्न भइसकेपछि प्रतिवेदनमा गोष्ठीमा उपस्थिती विवरण, माइनुट, फोटो, खर्च बिल भर्पाई र प्रस्तावित योजना/कार्यक्रमको सूची सहितको प्रतिवेदन पेश गर्नु पर्दछ ।

४२. सब-डिभिजनस्तरमा अपराध नियन्त्रण कार्यक्रम सञ्चालनको लागि सचेतना गोष्ठी (सम्बन्धित सब- डिभिजन मार्फत, पुष- माघ र बैशाख-जेठमा)

सब-डिभिजन स्तरमा वन्यजन्तु संरक्षणका लागि सुरक्षा निकाय, स्थानीय प्रतिनिधि, वन समूहहरु र सम्बद्ध सबै सरोकारवाला पक्षहरु सँग समन्वय र सहकार्य गरी सम्भावित वन र वन्यजन्तु सम्बन्धी

अपराधहरुको न्यूनीकरण गर्ने उद्देश्यले यो कार्यक्रम राखिएको हो । यस शीर्षकको रकम गोष्ठीमा सहभागीहरुको भत्ता, खाजा, स्टेशनरी, व्यानर लगायतमा लागत अनुमान स्वीकृत गराई सो बमोजिम खर्च गर्न सकिने छ । कार्यक्रम सम्पन्न भएपछि गोष्ठीमा उपस्थिती विवरण तथा माइनुट, फोटो एवं खर्च बिल भर्पाई सहित भए गरेको प्रगति सहितको कार्यसम्पन्न प्रतिवेदन पेश गर्नु पर्नेछ ।

४३. जिल्ला वन क्षेत्र समन्वय समिति र सरोकारवालाको सहभागितामा डिभिजनस्तरिय कार्यक्रम समन्वय बैठक वार्षिक / प्रगति समिक्षा गोष्ठी

डिभिजन तथा सब-डिभिजन वन कार्यालयबाट सञ्चालन भएका कार्यक्रमको बारेमा छलफल गर्ने, जिल्लास्थित अन्य निकायसँग सहकार्य गर्न सकिने कार्यक्रमहरुको पहिचान गर्ने,असल अभ्यासको पहिचान गरी विस्तार गर्ने र देखा परेका समस्या/चुनौतीको समाधानको उपाय खोज्ने लगायतका उद्देश्यले समन्वय बैठक तथा वार्षिक रुपमा प्रगति समीक्षा गोष्ठी सञ्चालन गरिन्छ । समीक्षा गोष्ठीमा जिल्ला वन क्षेत्र समन्वय समितिका सम्पूर्ण पदाधिकारी डिभिजन तथा सब-डिभिजन वन कार्यालयका प्रमूखहरुको अनिवार्य सहभागिता गराउनु पर्दछ । कार्यक्रमको सान्दर्भिकता हेरी डिभिजन वन कार्यालयको क्षेत्रभित्र रहेका अन्य सरोकारवाला निकाय र विषयसँग सम्बन्धित प्रतिनिधिहरुलाई समेत समावेश गर्न सकिनेछ । यस शर्षकको रकम गोष्ठीमा सहभागीको भत्ता, समन्वय भत्ता, खाजा, हल भाडा, स्टेशनरी आदिमा स्वीकृत नर्म्सको परिधिभित्र रही लागत अनुमान स्वीकृत गराई खर्च गर्न सकिने छ । कार्यक्रम सम्पन्न भए पछि प्रतिवेदनमा गोष्ठीमा उपस्थिती विवरण, माइनुट, फोटो, खर्च बिलभर्पाई सहितको प्रतिवेदन पेश गर्नु पर्दछ ।

४४. वन तथा वातावरण तर्फको वार्षिक तथा चौमासिक प्रगति समिक्षा गोष्ठी (वन निर्देशनालयस्तर)

वन निर्देशनालय अन्तरगतका कार्यालय, योजना, परियोजनाहरुबाट सञ्चालन भएका कार्यक्रमहरुमा के कस्तो प्रगति भयो ? कार्यक्रम कार्यान्वयन गर्दा पाईएका सवल र दुर्वल पक्षहरु के थिए ? कार्यक्रम कार्यान्वयन गर्दा के कस्ता समस्या/चुनौतीहरु आए ? तिनको निराकरणका उपायहरु के हुन सक्छन ? सो पहिल्याइ कार्यक्रमलाई सफलता पुर्वक सम्पन्न गर्न सहयोग पुग्ने अभिप्रायले प्रत्येक चौमासिक र वार्षीक रुपमा प्रगति समीक्षा गोष्ठी सञ्चालन गरिन्छ । गोष्ठीमा निर्देशनालय अन्तरगतका कार्यालय प्रमूख, परियोजना प्रमुख एवं प्रतिनिधिहरु, उद्योग, पर्यटन, वन तथा वातावरण मन्त्रालयका महाशाखा प्रमुखहरु एवं अन्य विषयगत मन्त्रालयका प्रतिनिधि, प्रदेश नीति तथा योजना आयोगका सदस्य एवं अन्य विज्ञ तथा सहजकर्ताहरुको सहभागीतामा सञ्चालन गरिने छ ।आवश्यकता अनुसार संघीय विभाग र मन्त्रालयका प्रमुख तथा प्रतिनिधिहरुलाई समेत आमन्त्रण गर्न सकिनेछ । यस शीर्षकको रकम गोष्ठीमा सहभागीको भत्ता, समन्वय भत्ता, खाजा, हल भाडा, स्टेशनरी, व्यानर लगायतमा स्वीकृत नर्म्सको परिधिभित्र रही लागत अनुमान स्वीकृत गराई खर्च गर्न सकिने छ । कार्यक्रम सम्पन्न भइसकेपछि प्रगति गोष्ठीमा उपस्थिती विवरण तथा माइनुट, फोटो एवं खर्च बिल भर्पाई सहितको गोष्ठी सञ्चालन प्रतिवेदन पेश गर्नु पर्दछ ।

४५. वन तथा वातावरण तर्फ को वार्षिक योजना तर्जूमा गोष्ठी (निर्देशनालयस्तर)

निर्देशनालय अन्तरगतका कार्यालय, आयोजना, परियोजनाले आगामि आ.व.को लागि तयार पारेका योजनाहरुमा विस्तृत छलफल गरी प्राथिमकता तोकी प्राप्त बजेट सिलिंग भित्र रही वार्षिक योजना निर्माण गर्न यो कार्यक्रम राखिएको हो । गोष्ठीमा निर्देशनालय अन्तरगतका कार्यालय प्रमूख, परियोजना प्रमुख एवं प्रतिनिधिहरु, उद्योग, पर्यटन, वन तथा वातावरण मन्त्रालयका महाशाखा प्रमुखहरु एवं अन्य विषयगत मन्त्रालयका प्रतिनिधि, प्रदेश नीति तथा योजना आयोगका सदश्य एवं अन्य विज्ञ तथा सहजकर्ताहरुको सहभागीतामा सञ्चालन गरिने छ । आवश्यकता अनुसार संघीय विभाग र मन्त्रालयका प्रमुख तथा प्रतिनिधिहरुलाई समेत आमन्त्रण गर्न सकिनेछ ।यस शर्षकको रकम गोष्ठीमा सहभागीको भत्ता, समन्वय भत्ता, खाजा, हल भाडा, स्टेशनरी, व्यानर लगायतमा स्वीकृत नर्म्सको परिधिभित्र रही लागत अनुमान स्वीकृत गराई सो बमोजिम खर्च गर्न सकिने छ । कार्यक्रम सम्पन्न भइसकेपछि प्रतिवेदनमा गोष्ठीमा उपस्थिती विवरण, माइनुट, प्रस्तुतीकरणको विवरण, फोटो, खर्च बिलभर्पाई, कार्यक्रमको सूची तथा गोष्ठीको प्रतिवेदन पेश गर्नु पर्दछ ।

४६. हतकडी खरिद

वन अपराधसँग संलग्न व्यक्तिहरुको नियन्त्रणको लागि प्रचलित कानूनको पालना गरी सुरक्षा निकायसँगको समन्वयमा प्रचलित नर्मसको आधारमा ल. ई. स्वीकृत गराई सार्वजनिक खरिद ऐन, २०६३ तथा नियमावली, २०६४, प्रदेश सार्वजनिक खरिद नियामावली,२०७६ तथा अनुसार हतकडी खरिद कार्य गरिनेछ।

४७. डिभिजन वन कार्यालयबाट अनुगमन तथा मूल्याङ्कन तथा प्रतिवेदन तयारी खर्च

डिभिजन वन कार्यालयहरुले सम्पादन गरेका विभिन्न कार्यक्रमहरु के कसरी सञ्चालन भएका छन ? के कति प्रगति भयो ? कुन कुन कार्यक्रमहरु सम्पादन हुन सकेनन? कार्य सम्पादनमा के कस्ता व्यवधानहरु आए ? के कुन कार्यक्रमहरुको सम्पादन राम्रो भयो? के कति वनपैदावर उत्पादन भइ के कति राजश्व प्राप्त भयो ? लगायतका विवरण सहितको अनुगमन तथा मूल्याङ्कन प्रतिवेदन तयार गरी रेकर्ड अभिलेखिकरण गर्ने र वार्षिक रुपमा एकमुष्ट सङ्कलन गरी पुस्तिका प्रकाशन गर्ने (सफल कार्यको कथा, निबन्ध, कविता, आलेख, मुक्तक, तस्बिर आदि समावेश भएको) उद्देश्यले यो कार्यक्रम राखिएको हो । यस शीर्षकको रकम अनुगमन तथा मूल्याङ्कन, तथ्याङ्क संग्रह र छपाईमा खर्च गर्न सकिनेछ । अनुगमन तथा मूल्याङ्कन को reporting को format देहाय बमोजिम हुनेछ र सो बमोजिम format प्राप्त भएपछि मात्र अनुगमन तथा मूल्याङ्कन भत्ता भुक्तानी गर्नुपर्नेछ ।

अनुगमन तथा मूल्याङ्कन गर्ने कर्मचारीको नाम पद र कार्यालय
अनुगमन तथा मूल्याङ्कन गरेको मिति तथा समय

सि.नं.	कार्यक्रमको नाम	सञ्चालन गरेको कार्यको विवरण	सुझाव	सुधार गर्नुपर्ने कुराहरु

४८. अनुगमन मूल्याङ्कन तथा कार्यक्रम कार्यान्वयन भ्रमण खर्च

सम्बन्धित कार्यक्रम अन्तरगतका विभिन्न क्रियाकलापहरु सञ्चालन गर्दा तिनको अनुगमन तथा मूल्याङ्कनको लागि परिचालित जनशक्तिको दैनिक भ्रमण भत्ता, यातायात खर्च, कार्यक्रम सञ्चालनका लागि आवश्यक पर्ने अफिस सामग्री, मसलन्द, स्टेशनरी, इन्धन, सञ्चार लगायतमा खर्च गर्न सकिने छ।

४९. बहुमूल्य प्रजातिको साविकको बिऊ Stand व्यवस्थापन गरी बिऊ सङ्कलन र भण्डारण

विगतमा वन विभागबाट यस प्रदेशका विभिन्न जिल्लाहरुमा स्थापना भएका Seed Stand/Seed Orchard हरुबाट वनजन्य रुख एवं बहुउपयोगी प्रजातिको गुणस्तरयुक्त बिऊ उत्पादन गर्न र त्यस्ता बिऊको स्रोतको संरक्षण गर्न स्थापना गरिएका Seed Stand/Seed Orchard हरुको संरक्षण एवं सुधार गर्न तथा बिऊ Stand नभएका जिल्लामा बिऊ Stand स्थापना गर्न यो कार्यक्रम राखिएको छ ।

यस शीर्षक अन्तर्गत विनियोजित रकम उक्त Seed Stand को व्यवस्थापन/स्थापना (Seed Stand निर्माणको लागि Inventory द्वारा माउ रुख छनौट र त्यसको नक्साङ्कन गरी बिऊ सङ्कलन गर्नुपर्ने, फेमिली अनुसार अलग अलग बिऊ उत्पादन, Seed Stand को लागि क्षेत्र छनौट, झाडी सफाई, डिजाइन, ले-आउट, फेन्सिङ, ट्यागिङ, वृक्षारोपण, हेरचाह, अनुगमन, होर्डिङ्ग बोर्ड निर्माण र स्थापना जस्ता क्रियाकलापमा खर्च गरिने छ । कार्यक्रम सम्पन्न भएपछि प्रतिवेदनमा सञ्चालन भएको कार्यक्रमहरुको फोटो, लागत अनुमान र खर्चको बिल भर्पाई, GIS नक्शा सहितको Seed Stand व्यवस्थापन/स्थापनाको विस्तृत रिपोर्ट सहितको प्रतिवेदन पेश गर्नुपर्नेछ । यो कार्य डिभिजन वन कार्यालय वा अन्तर्गतका प्राविधिक कर्मचारीको सहयोग र सहजीकरणमा सम्पन्न गरिनेछ। कार्यक्रम सञ्चालन भएको स्थानमा सो सम्बन्धी सम्पूर्ण विवरण सहितको होर्डिङ्ग बोर्ड निर्माण गरी राख्नु पर्नेछ । बिऊ Stand बाट सङ्कलन गरिएको बिऊको viability कायम हुने गरी सुरक्षित भण्डारण गर्नुपर्नेछ । उत्पादित बिऊको प्रजातिगत परिमाण सहितको विवरण डि.व.का मार्फत वन निर्देशनालय र मन्त्रालयमा तोकिएको ढाँचामा पठाउनुपर्नेछ । यो कार्यको अनुगमन डि.ब.अ तथा सब-डिभिजन वन कार्यालयको अधिकृतले गर्नुपर्नेछ ।

Seed Stand को रिपोर्टिङ्ग Format

सि.न	जिल्ला	Seed Stand रहेको स्थान/सामुदायिक वनको नाम/ठेगाना/GPS Location	माउ रुख संख्या	प्रजाति	सङ्कलित बिऊको परिमाण	बिक्री परिमाण	रकम रु

५०. नदी उकास जग्गामा खनजोत गरी बिऊ छर्ने (मरिण, भिमान, दुधौली, कमलामाई, रासी, ईन्द्रावती, तामाकोशी, सुनकोशी, बागमती)

डिभिजन वन कार्यालयहरुले आफ्नो क्षेत्रमा रहेका कार्यक्रममा तोकिएका विभिन्न नदी तथा खहरेहरुको किनार क्षेत्र/नदी उकास क्षेत्रहरुको पहिचान गर्नुपर्ने छ । पहिचान भएका नदी उकास क्षेत्रहरुमा आवश्यकता अनुसार प्रजातिको (खयर, ईमीली-Upepr Storey र खसखस/भेटिभर-Lower Storey) बिऊ उपयुक्त समयमा छर्नुपर्दछ । सकभर छर्ने बिऊ स्थानीय स्तरमै वा सो स्थानसँग मिल्दा ठाउँबाट सङ्कलन भएको बिऊ छर्नु पर्दछ । यो शीर्षकको रकम बिऊ सङ्कलन, खनजोत गर्न, खरिद, बिऊ छर्न ज्याला, बिऊ छर्ने तथा तारबार गर्ने कार्यमा लागत अनुमान स्वीकृत गराइ खर्च गर्न सकिने छ ।कार्यक्रम सम्पन्न पश्चात बिऊ छरिएको नदी उकास क्षेत्रको विवरण, छरिएका प्रजाति, भए गरेका क्रियाकलाप तथा तश्विर सहितको कार्यसम्पन्न प्रतिवेदन र आवश्यक बिल भर्पाईहरु संलग्न गरी पेश गर्नुपर्ने छ ।

- जग्गा तथा क्षेत्र पहिचान (कम्तिमा ५ हेक्टर हुनुपर्ने)
- नदी उकास जग्गा सकभर खोलाको पानीको बहाव ख्याल गरी पानी नपस्ने क्षेत्रमा गर्ने ।
- खन जोत गरी Pit formation गर्ने ।
- Upper storeyमा खयर/सिसौ/इमीली Line pit sowing तथा Lower storey मा भेटीभर घाँसको बिऊ खरिद Broad casting गरिनेछ ।
- यो कार्यक्रम टुक्र्याएर गर्न पाइने छैन ।

५१. धादिङ्गको उपल्लो क्षेत्र झारलाङ्ग, तिप्लिङ्ग, लाप्पा, फूलखर्क, सत्यदेवीमा रहेको वनको व्यवस्थापन कार्यक्रम

यस कार्यक्रम अन्तरगत देहाय बमोजिमको कार्यक्रमहरु सञ्चालन गर्नु पर्नेछ ।

क) धादिङ्गको उपल्लोक्षेत्र झारलाङ्ग, तिप्लिङ्ग, लाप्पा, फूलखर्क, सत्यदेवी मा रहेको वनको व्यवस्थापन कार्ययोजना निर्माण

धादिङ्ग जिल्लाको उपल्लो क्षेत्रमा रहेको झारलाङ्ग, तिप्लिङ्ग, लाप्पा, फूलखर्क, सत्यदेवी मा रहेको वनको व्यवस्थापन गर्न कार्ययोजना निर्माणको लागि यस कार्यक्रम राखियको हो। स्थानीयतह सँग आवश्यक समन्वय तथा अन्तरक्रिया गरी वनको विस्तृत श्रोत सर्वेक्षण, वन्यजन्तु तथा तिनको बासस्थानको अध्ययन, Gis Mapping तथा कार्ययोजना तयारी गरी मन्त्रालयमा प्रस्तुतिकरण समेत गर्नुपर्नेछ । यो शीर्षकको बजेट कार्ययोजना तयारी र स्वीकृतीको लागि आवश्यक क्रियाकलापहरुमा खर्च गर्न सकिने छ । कार्ययोजना निर्माण गर्दा प्रचलित नर्मश र दररेट तथा सार्वजनिक खरिद ऐन,२०६३ तथा नियमावली,२०६४ तथा प्रदेश सार्वजनिक खरिद नियमावली, २०७६ को प्रक्रिया अपनाई सेवा प्रदायक मार्फत सञ्चालन गर्नुपर्नेछ। तयार भएको कार्ययोजनाको प्रस्तुति संरक्षित वनको क्षेत्र पर्ने सबै स्थानीय तह र जिल्ला समन्वय समितिमा पेश गरी सुझाव सहित सुधार गरी तयार गर्नुका साथै सरोकारवालाहरुसँगको अन्तरक्रिया समेत गर्नु पर्ने।

ख) धादिङ्गको उपल्लो क्षेत्र झारलाङ्ग, तिप्लिङ्ग, लाप्पा, फूलखर्क, सत्यदेवी मा रहेको वनको कार्ययोजनाको वातावरणीय अध्ययन

धादिङ्गको उपल्लो क्षेत्र झारलाङ्ग, तिप्लिङ्ग, लाप्पा, फूलखर्क, सत्यदेवी मा रहेको वनको कार्ययोजनाको वातावरणीय अध्ययन गर्नको लागि यस कार्यक्रम राखिएको हो । यो शीर्षकको बजेट वातावरणीय अध्ययन प्रतिवेदन तयारी र स्वीकृतीको लागि आवश्यक क्रियाकलापहरुमा खर्च गर्न सकिने छ । वातावरणीय अध्ययन प्रतिवेदन निर्माण गर्दा प्रचलित नर्म्स र दररेट तथा सार्वजनिक खरिद ऐन,२०६३ तथा नियमावली,२०६४ तथा प्रदेश सार्वजनिक खरिद नियमावली, २०७६ को प्रक्रिया अपनाई सेवा प्रदायक मार्फत सञ्चालन गर्नुपर्नेछ। तयार भएको प्रतिवेदनको प्रस्तुति वनको क्षेत्र पर्ने सबै स्थानीय तह र जिल्ला समन्वय समितिमा पेश गरी सुझाव सहित सुधार गरी तयार गर्नुका साथै सरोकारवालाहरु सँगको अन्तरक्रिया समेत गर्नु पर्नेछ ।

५२. सब-डिभिजनमा विद्यार्थी ईको क्लब सञ्चालन

सब-डिभिजन अन्तरगत पर्ने सामुदायिक विद्यालयहरुमा अध्ययनरत विद्यार्थीहरुलाई वन, वातावरणसँग जनचेतनाको लागि नयाँ ईको क्लब गठन तथा सञ्चालन तथा पुराना ईको क्लबको सञ्चालन गर्न यस कार्यक्रम राखिएको हो । विद्यालय छनौट गर्दा हरेक सब-डिभिजनमा पर्ने गरी सबै भन्दा धेरै विद्यार्थी भएको दुर्गम क्षेत्रको वन भएको क्षेत्रमा सञ्चालन गर्नुपर्नेछ । यो शीर्षकको रकम इको क्लब गठन गर्दा बैठक हाजिरी जवाफ, वक्तित्वकला, न्याली जस्ता कार्यक्रम सञ्चालन गर्दा स्टेशनरी, व्यानर, कक्षा सञ्चालनको लागि खर्च गर्न सकिने छ । यो ईको क्लबको खर्चको विवरण विद्यार्थीहरु माझ सार्वजनिक सुनुवाई समेत गर्नुपर्नेछ ।

५३. डिभिजन वन कार्यालयको वार्षिक प्रगति पुस्तिका प्रकाशन

डिभिजन वन कार्यालयहरुले वार्षिक रुपमा सम्पादन गरेका विभिन्न कार्यक्रमहरु के कसरी सञ्चालन भए ? के कति प्रगति भयो ? कुन कुन कार्यक्रमहरु सम्पादन हुन सकेनन ? कार्य सम्पादनमा के कस्ता व्यवधानहरु आए ? के कुन कार्यक्रमहरुको सम्पादन राम्रो भयो ? के कति वनपैदावर उत्पादन भइ के कति राजश्व प्राप्त भयो ? लगायतका विवरण सहितको वार्षिक प्रतिवेदन तयार गरी रेकर्ड अभिलेखिकरण गर्ने र आवश्यक प्रचारप्रसारका लागि यो कार्यक्रम राखिएको हो । तथ्याङ्क सङ्कलन तथा व्यवस्थापनका लागि स्नातक तहसम्म अध्ययन गरेको वन प्राविधिकलाई प्रयोग गर्न सकिनेछ । यस कार्यक्रमलाई तथ्याङ्क सङ्कलन, विश्लेषण र प्रकाशन गरी तीन चरणमा सम्पन्न गर्नु पर्नेछ । वार्षिक प्रगति पुस्तिकामा कम्तिमा देहायका विवरण समावेश गर्नु पर्नेछ ।

- जिल्लाको संक्षिप्त परिचय ।
- स्विकृत वार्षिक कार्यक्रम, बजेट र प्रगति।
- जिल्लाको प्राकृतिक स्रोतको विवरण ।
- वन अपराध, वन संरक्षण, वन अतिक्रमणको परिमाणमुलक उपलब्धि ।
- वन व्यवस्थापनको उत्पादनका विवरणहरु ।
- वन व्यवस्थापन पद्धति (सामुदायिक/धार्मिक/कबुलियती/निजी) तथ्याङ्क र प्रगति विवरण।
- सब-डिभिजन स्तरको वन तथा वातावरण क्षेत्रको तथ्याङ्क ।
- कार्यालयले सम्पादन गरेका नविन कार्यहरुको सूची ।
- अनुगमन तथा मूल्याङ्कनबाट देखिएका राय, प्रतिक्रिया र सुझावहरु ।
- कार्यरत कर्मचारीहरुको सम्पर्क नम्बर सहितको विवरण ।
- विविध

कार्यक्रम सम्पन्न पछि प्रतिवेदनमा निम्न बुँदाहरु समाबेश गर्नुपर्नेछ ।

- प्रकाशित सामग्रीको संख्या।
- प्रकाशित सामग्रीको डिपिटल कपि समेत

५४. वन तथा वन्यजन्तु संरक्षणको प्रचार प्रसार सामाग्री सङ्कलन/उत्पादन र प्रकाशन

यो कार्यक्रम अन्तरगत रहेको बजेट रकम वन तथा वन्यजन्तु संरक्षण तथा अपराध नियन्त्रण सम्बन्धी विषयहरुको सूचना, क्यालेण्डर, ब्रोसर, पोस्टर, पम्पलेट, श्रब्यदृश्य आदि सङ्कलन उत्पादन गरी प्रकाशनको लागि खर्च गर्न सकिनेछ ।

५५. कार्यक्रम कार्यान्वयन क्यालेन्डर निर्माण गरी निर्देशनालयमा पेश गर्ने

यस कार्यक्रम अन्तरगत आ.व. २०७७/०७८ मा सञ्चालन हुने सबै कार्यक्रमहरुको क्षेत्र छनौट, समूह गठन, सर्वे डिजाईन, लागत अनुमान सम्झौता गर्ने जस्ता विषय समेत खुल्ने गरी विस्तृत कार्यक्रम कार्यान्वयन क्यालेन्डर डिभिजन वन कार्यालयका वा अन्तरगतका कम्तिमा सहायकस्तर

पाँचौ रेञ्जर कर्मचारीको सहभागीतामा तयार गर्नु पर्नेछ । यो कार्यक्रममा क्यालेन्डर बनाउन सहभागी हुनेलाई खाजा तथा स्टेसनरी उपलब्ध गराउन खर्च सकिने छ ।

५६. बराण्डाभार संरक्षित वन व्यवस्थापन कार्यक्रम

यस कार्यक्रम अन्तरगत देहायबमोजिमको कार्यक्रम रहेको छ ।

क) बराण्डाभार संरक्षित क्षेत्रमा Breeding Seed Orchard सञ्चालन तथा व्यवस्थापन

यस कार्यक्रम अन्तरगत बरण्डाभार क्षेत्रमा व्यवसायिक प्रयोजनमा जान सक्ने कृषि तथा पशु क्षेत्रका लागि उपयोगी बडहर, अमला, टिक, सिसौ, कालो शिरीस जातको BSO स्थापना तथा पहिले स्थापना भएकाको व्यवस्थापन गरिनेछ । दिगो रुपले गुणस्तरीय बिरुवाहरुको उत्पादन गर्नु यो कार्यक्रमको उद्देश्य हो।यो कार्यक्रम उच्च स्तरीय बिरुवा उत्पादन गर्ने नर्सरी चलाउने जस्तै कार्यक्रम हो।तसर्थ यो कार्यक्रममा Forest Genetics सम्बन्धी ज्ञान भएको वन प्राविधिकलाई तोकिने छ । डिभिजन वन कार्यालयसँग यो जनशक्ति नभएमा B.Sc. Forestry वा B.Sc. Agriculture अध्ययन गरेको सहायकस्तर पाचौं सरह तलब सुविधा उपलब्ध गराउने गरी सेवा परामर्श बाट यो काम गर्न सकिनेछ । गत आ.व.को वा पुरानो BSO भएमा संरक्षण र व्यवस्थापनको काम मात्र गरिनेछ ।

- Plus/ Elite रुखहरुको जि.पि.एस. Location सहित छनौट गरी माउ रुखको तय गरी ट्यागिङ्ग गर्ने ।
- Tagging गरेका रुखहरुको छुट्टा छुट्टै बिऊ सङ्कलन गरी लेवलिङ तथा ट्यागिङ गर्ने ।
- सङ्कलन गरिएको बिऊलाई छुट्टा छुट्टै माउ रुखको नम्बर अनुसार Seed Sowing गरी बिरुवा उत्पादन गरिनेछ ।
- BSO को लागि उपर्युक्त स्थान छनौट गरी सफाई तथा फेन्सिङ गर्ने ।
- उक्त क्षेत्रमा माउ रुखको पहिचान छुट्टिने गरी उत्पादित बिरुवा रोपण गर्ने ।
- BSO मा रोपण गरिएको बिरुवाको उचाई, गोलाई, को GPS Location सहितको अभिलेख राख्ने।
- उक्त रोपण गरिएको बिरुवाको वृद्धी विकास संगै Tending operation, Weeding, Cleaning, Fertilizing जस्ता कार्यहरु सञ्चालन गर्ने ।
- जिल्लास्थित पहिले स्थापित BSO मा समेत यो कार्यक्रम सञ्चालन गर्न सकिने छ।

BSO को तथ्याङ्क अभिलेखको नमुना तपसिल बमोजिम हुनेछः-

Measurement form of seed orchard								
Species								
Measured by								
No	Block	Plot	Tree	Seed lot	Height january 4	Diameter january 4	Stem form January 6	etc
1	1	1	1	54				
2	1	1	2	54				
3	1	1	3	54				
	..	..						
	..	..						
	2	5	1	26				
	2	5	2	26				
	2	5	3	26				

ख) समूहको सहकार्यमा बराण्डाभार क्षेत्रको पर्यटन प्रवर्द्धन कार्ययोजना निर्माण

यस कार्यक्रम अन्तरगत समूहको सहकार्यमा सेवा प्रदायक मार्फत सार्वजानिक खरिद ऐन,२०६३ तथा नियमावली,२०६४, प्रदेश सार्वजानिक खरिद नियमावली,२०७६ बमोजिम लागत अनुमान तयार गरी पर्यापर्यटन कार्ययोजना निर्माण गर्नु पर्नेछ । यो कार्ययोजना परिषद् मा पेश गरी अनुमोदन गराउन पर्नेछ ।कार्ययोजना सम्बन्धित सरोकारवाला, स्थानीय तह, पर्यटन क्षेत्रका विषय विशेषज्ञ सँग परामर्श गरी तयार गर्नु पर्नेछ ।

ग) बराण्डाभार क्षेत्र भित्र समूहको सहकार्यमा चरा तथा वन्यजन्तु अवलोकन मचान/ अवलोकन टावर निर्माण

यस कार्यक्रम अन्तरगत मचान/अवलोकन टावर निर्माण उपभोक्ता समिति मार्फत वा उपभोक्ता समिति इच्छुक नदेखिएको तथा उपभोक्ता समिति मार्फत कार्य सञ्चालन गर्न उपयुक्त नदेखिएको अवस्थामा बोलपत्र वा दरभाउपत्रको माध्यमबाट प्रकृतिमैत्री मचान/अवलोकन टावर निर्माण गर्न सकिनेछ । यस कार्यक्रम सञ्चालन गर्नको लागि स्थानीय स्रोत साधन समेत प्रयोग गर्न सकिनेछ ।

घ) बराण्डाभार क्षेत्र भित्रको सामुदायिक वनको कार्ययोजना संशोधन गरी वन्यजन्तु तथा बासस्थान संरक्षण को व्यवस्था गर्ने

यस कार्यक्रम अन्तरगतको कार्यक्रम सञ्चालन गर्दा बरण्डाभार क्षेत्रको सामुदायिक वनको कार्ययोजना निर्माण कार्य सार्वजानिक खरिद ऐन,२०६३ तथा नियमावली, २०६४ तथा प्रदेश सार्वजानिक खरिद नियमावली,२०७६ बमोजिम लागत अनुमान तयार गरी एकैपटक राष्ट्रिय स्तरको सूचना प्रकाशन गरी

सेवा प्रदायक मार्फत गर्न सकिनेछ । सामुदायिक वन मार्गदर्शन तथा स्रोत सर्वेक्षण मार्गदर्शन अनुसार आवश्यक कार्ययोजना संसोधन गरी वन्यजन्तुको बासस्थान र संरक्षणको परिच्छेद वा खण्ड छुट्टै तयार गरी कार्ययोजना तयार गर्नुपर्नेछ ।

ङ) बराण्डाभार क्षेत्र भित्र समूहको सहकार्यमा पर्यटकीय रुट नक्सा तयार गरी वन पथ/अग्नी रेखा निर्माण

यो कार्यमा पर्यटकीय रुटको लागि जि.पि.एस. सर्वे गरी पर्यटकीय सूचना नक्सा तयार गर्नुर्नेछ । सो नक्सामा उल्लेख भएका रुटहरुमा वन पथ अथवा अग्नीरेखा को रुपमा प्रयोग गर्न सकिने गरी पदमार्ग निर्माण गर्नु पर्नेछ ।यो कार्य उपभोक्ता समूहको जनसहभागीतामा सम्पन्न गर्न सकिनेछ ।सूचना नक्सा पदमार्गको entry point मा hoardingboard वनाएर समेत गर्नुपर्नेछ ।

च) बराण्डाभार क्षेत्र भित्र समूहको सहकार्य हाईकिङ्ग ट्रेल (साईनेज म्यानेजमेन्ट) (रामवेल,चतुर्मुखी, पञ्चकन्या, भिमवली सा.व.मा)

यस कार्यक्रम बरण्डाभार क्षेत्रमा पर्यापर्यटन प्रवर्द्धन गर्ने उद्देश्यले गरिएको हो ।यो कार्यक्रममा मुख्यतया सामुदायिक वनको सहकार्यमा प्रकृतिमैत्री हाईकिङ्ग ट्रेल निर्माण, विस्तारीकरण, स्तरीकरण तथा sign post को निर्माण तथा व्यवस्थापन गर्नु पर्नेछ ।

छ) बराण्डाभार क्षेत्रभित्र समूहको सहकार्यमा सिमसार व्यवस्थापन(रामवेल,चतुर्मुखी, पञ्चकन्या, भिमवली सा.व.मा)

यस कार्यक्रमको रकम बराण्डाभार क्षेत्र भित्र समूहको सहकार्यमा सिमसार एवं तिनको वरिपरिको मिचाहा प्रजाति तथा झाडी तथा फोहोर सरसफाई गर्ने, संरचना निर्माण जस्ता कार्य प्रचलित ऐन-नियम र नर्म्सको अधिनमा रही लागत अनुमान स्वीकृत गराई खर्च गर्न सकिनेछ । यस कार्यक्रम बरण्डाभार क्षेत्र भित्रको समूह तथा उपभोक्ताहरुको प्रत्यक्ष सहभागितामा संचलन गर्नुपर्नेछ ।कार्यक्रम सम्पन्न पश्चात कार्यसम्पन्न प्रतिवेदनको साथ कार्यक्रम कार्यान्वयन गरिएको क्षेत्रको विवरण, नक्सा, भए गरेको क्रियाकलापको विवरण, फोटो, बिल भर्पाईहरु लगायतका आवश्यक कागजातहरु संलग्न गरी पेश गर्नुपर्ने छ ।

ज) बराण्डाभार क्षेत्र भित्र समूहको सहकार्यमा घाँसे मैदान व्यवस्थापन (रामवेल, चतुर्मुखी, पञ्चकन्या, भिमवली सा.व.मा)

यस कार्यक्रमको उद्देश्य बराण्डाभार क्षेत्रभित्र समूहको सहकार्यमा घाँसेमैदान व्यवस्थापन गर्ने हो।यस कार्य अन्तरगत निम्न क्रियाकलाप पर्दछन।

- मिचाहा प्रजाति हटाउने,
- घाँस काटने

- नियन्त्रित आगो लगाउने
- आवश्यकता अनुसार edge र Ecotone बढाउन Patchy बनाउने

झ) बराण्डाभार क्षेत्र भित्र समूहको सहकार्यमा ट्रि हाउस निर्माण (रामवेल सा.व.मा)

प्राविधिकबाट डिजाईन तथा लागत ईष्टिमेट तयार गरी स्विकृत गराइ प्रचलित सार्वजनिक खरिद ऐन,२०६३ तथा नियमावली,२०६४ तथा प्रदेश सार्वजनिक खरिद नियमावली, २०७६ को परिधि भित्र रहि सुरक्षित ट्री हाउस निर्माण गर्न सकिनेछ । कार्य सम्पन्न भए पछि कार्य सम्पन्न गर्नुभन्दा पहिले र पछिको फोटो र बिल भर्पाईहरु सहितको कार्यसम्पन्न प्रतिवेदन पेश गर्नुपर्नेछ ।

ञ) बराण्डाभार क्षेत्र भित्र पर्यटन प्रबन्धनका लागि खगेरी उपजलाधार व्यवस्थापन (पानी मुहान संरक्षण-भू संरक्षण कार्यालयको समन्वयमा)

बर्षाको समयमा आउने बाढीबाट नदी किनार, खहरे खोला आसपासका खेतीयोग्य जमिन र घरवस्तीको संरक्षण गर्नुका साथै सम्बन्धित नदीको जलाधार क्षेत्रको एकीकृत व्यवस्थापनबाट संरक्षण गर्नु नै यस कार्यक्रमको मुख्य उद्देश्य हो । यस कार्यक्रम अन्तर्गत निम्न क्रियाकलापहरु सञ्चालन गर्न सकिने छनः-

- Spur/ gabion structures construction Onfarm conservation Agroforestry Practice River training works Water ways management Construction of flow retarding structures, checkdams.
- जल प्रवाहको व्यवस्थापनको लागि हरित प्रविधि विकास/ slope stabilization through bio-engineering /vegetative measures (tree, grass planting) on the bank. Fencing of plantation area for livestock control.

<u>कार्यान्वयन प्रक्रिया</u>

- स्थल छनौट, आधारभूत तथ्याङ्क सङ्कलन ।
- बस्तु स्थितीको विश्लेषण, अध्ययन अनुसन्धान, अन्तरक्रिया ।
- कार्यान्वयन चरणः उपभोक्ता समिति गठन, सर्भे, डिजाईन तथा ल.ई. तयार, उपभोक्ता समितिसँग कार्य सम्झौता, स्रोत साधन बाँडफाँट, जनसहभागिता परिचालन, समूह सहजीकरण तथा सम्पन्न योजना समुदायलाई हस्तान्तरण ।
- अनुगमन तथा मूल्याङ्कन (कार्यक्रम कार्यान्वयनको हरेक चरणमा तथा आवश्यकता अनुसार) गरिनेछ ।
- उपभोक्ता समिति मार्फत कार्य सञ्चालन लाई प्राथमिकतामा राख्ने तर सहभागिताको सुनिश्चित नभएको र कार्यक्रम सञ्चालन गर्नै पर्ने स्थानहरुमा सार्वजनिक खरिद ऐन,२०६३ तथा नियमावली,२०६४ र प्रदेश सार्वजनिक खरिद नियमावली,२०७६ को प्रक्रिया अपनाई कार्य सञ्चालन गर्नु पर्दछ ।

ट) बरण्डाभार क्षेत्रभित्र ढलापढा, सुख्खडखडा काठ दाउरा सङ्कलन

यो कार्यक्रम बरण्डाभार संरक्षित वनक्षेत्रबाट स्वीकृत कार्ययोजना अनुसार ढलापडा काठ एवं दाउरा कटान मुछान गरी व्यवस्थित गर्ने कार्यमा खर्च गर्ने अभिप्रायले राखिएको हो । बरण्डाभार संरक्षित वनक्षेत्रमा हावाहुरी वा अन्य कारणले ढलेका रुखहरु प्रचलित वन ऐन तथा नियमावली र सामुदायिक वनको काठ/दाउरा सङ्कलन तथा बिक्रीवितरण निर्देशिका २०७१, वन पैदावर सङ्कलन तथा बिक्री वितरण निर्देशिका, २०७३ अनुसार गर्नुपर्नेछ ।यो शीर्षकमा विनियोजित रकम सूचना प्रकाशन, छपान, कटानमुछान, ढुवानी, लोड, अनलोड, पाईलिङ आदि कार्यमा प्रचलित नर्मस् एवं जिल्ला दररेट बमोजिम खर्च गर्नुपर्ने छ । डिभिजन तथा सब-डिभिजन वन कार्यालयहरुका कर्मचारी, सरोकारवाला निकायहरु समेतको सहयोग र सहकार्यमा यो कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ । यो कार्यक्रमहरु सम्पन्न भएपछि कार्यसम्पन्न प्रतिवेदनको उत्पादन भएको काठ, दाउराको विवरण सहितको बिल भर्पाई पेश गर्नुपर्नेछ।

ठ) बराण्डाभार क्षेत्रभित्र समूहको सहकार्यमा वन्यजन्तु संरक्षणका लागि घासे मैदान तथा ताल तलैया संरक्षण कार्यक्रम

यस कार्यक्रमको मुख्य उद्देश्य संरक्षित वन क्षेत्रभित्रको वन्यजन्तुको वासस्थान व्यवस्थापन गर्न घाँसे मैदान तथा ताल तलैयाहरुको संरक्षण एवं व्यवस्थापन गर्ने कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने हो । यस कार्यक्रम अन्तरगत गैंडा, मृग आदि चर्ने घाँसे मैदानहरु, पौडि/आहाल खेल्ने तथा पानी खाने पोखरी तथा ताल तलैयाहरु पहिचान गरी मैदानमा वन्यजन्तुलाइ मनपर्ने घाँसको संरक्षण, विकास गर्ने तथा मन नपर्ने प्रजाति वा मनपर्ने प्रजातिलाई असर गर्ने प्रजातिहरु (जस्तै माइकेनिया) लाई हटाउने क्रियाकलापहरु र ताल तलैयाहरुको सफाई, संरक्षण तथा निर्माण गर्ने खालका कार्यक्रमहरु सञ्चालन गरिने छ । कार्यक्रम सम्पन्न भएपछि प्रतिवेदनमा सञ्चालन भएको कार्यक्रमको स्थान, क्षेत्रफल, परिमाण, भए गरेको गतिविधि, उपस्थित व्यक्तिहरुको विवरण, खर्च बिल भर्पाई, कार्यसञ्चालनको क्रममा खिचिएका फोटो सहितको प्रतिवेदन पेश गर्नुपर्ने छ ।

५७. प्रदेश भित्र हालसम्मको वनक्षेत्रको जग्गा वन तथा भू-संरक्षण विभागसँग भएको सम्झौता बमोजिम अन्य प्रयोजनको लागि उपलब्ध गराएको कार्यान्वयनको अवस्था अनुगमन गरी तथ्याङ्क अभिलेखीकरण र प्रकाशन

यो कार्यक्रम तीन चरणमा सम्पन्न गरिनेछ र तीनै चरणलाई विनियोजित बजेट विभाजन गरी कार्य सम्पन्न गरिनेछ ।

क) फिल्ड अनुगमन

ख) तथ्याङ्क सङ्कलन विश्लेषण र व्यवस्थापन (यस कार्यमा सेवा प्रदायक संस्थाको सहयोग लिन सकिनेछ ।

ग) प्रकाशन (प्रकाशनको हकमा Four Color को सबै Page Print गर्नुपर्नेछ)

घ) सबै आयोजनाको क्षतिपुर्ति बापतको वृक्षारोपण समाजिक उत्तरदायित्वमा काम गरेको विवरण उल्लेख गर्नुपर्नेछ ।

५८. सबै डिवकाबाट गत आ.व.मा भएको र यस आ.व. मा हुने प्लट वृक्षारोपणको चौमासिक अनुगमन र प्रतिवेदन तयारी

क) यस कार्यक्रम संचालान गर्दा निर्देशनालयले पहिलो चौमासिकमा गत आ.व. म भएको सबै वृक्षारोपण क्षेत्रको Survival Percentage सहितको अनुगमन प्रतिवेदन मन्त्रालयमा पेश गर्नुपर्नेछ ।

ख) यो कार्यक्रममा दैनिक भ्रमण भत्ता तथा सामान्य स्टेसनरीमा खर्च गर्न सकिनेछ ।

ग) दोस्रो चौमासिकमा पहिचान भएका र चालु आ.व. मा वृक्षारोपण गरिने क्षेत्रहरुको Site Selection, Survey नक्साङ्कन सहितको विवरण सहितको प्रतिवेदन मन्त्रालयमा पेश गर्नुपर्नेछ।

घ) तेस्रो चौमासिकमा चालु आ.व. मा वृक्षारोपण हुने र गत आ.व. मा वृक्षारोपण भएको क्षेत्रमा Casualty Replacement गरी उक्त कार्यको विवरण सहितको प्रतिवेदन मन्त्रालय समक्ष पेश गर्नु पर्नेछ ।

५९. सहभागिमूलक तवरले सरोकारवालासँग छलफल गरी जिल्ला भित्रको अतिक्रमित वन क्षेत्रको किसिम क्षेत्रफल घरधुरी समुदाय, नदी उकास जमिनको क्षेत्र स्वामित्व, नदी खोला खहरेको नाम लम्बाई सहितको विवरण अभिलेखीकरण

यस कार्यक्रममा स्थानीय तह, सरोकारवाला सामुदायिक वन उपभोक्ता समूहको सहकार्य र समन्वयमा जिल्ला भित्रको अतिक्रमीत वन क्षेत्रको विवरण, घरधुरीको विवरण सङ्कलन गर्नका साथै नदी उकास जमिनको Survey खोला, खहरे, पानीका मुहानहरुको लम्बाई सम्बन्धी तथ्याङ्क सङ्कलन कार्य कार्यालय आफैले वा सेवा प्रदायक मार्फत गर्नु पर्नेछ । साथै सङ्कलन गरिएको विवरणको एकिकृत विवरण तयार गरी सरोकारवाला र स्थानीय समुदायको सहयोगमा त्यस्तो जग्गा जमिनमा सम्भावित उपर्युक्त प्रयोग समेत प्रतिवेदनमा समावेश गर्नु पर्नेछ । यस कार्यक्रममा स्थलगत छलफल Gps Location सङ्कलन लगायतका प्राविधिक कार्यमा रकम खर्च गर्न सकिनेछ ।

६०. प्रविधियुक्त प्रदेशस्तरिय नर्सरी निर्माण

यस्ता नर्सरी प्राविधिकरुपले उत्कृष्ट हुनुको साथै बारबेर, Drainage, हरेक बेडमा पाईप जडान गरी स्प्रिङ्कल सिचाईको व्यवस्था , हरेक बेडमा ट्यागिङ्ग आदिको व्यवस्था हुनु पर्दछ । नर्सरीमा ओभरहेड बाटर टैंक, कम्पोष्ट पीट, सेडहाउस, ग्रीन हाउस, बत्तीको व्यवस्था भएको हुनुपर्नेछ । नर्सरी वरपर फूल रोपण गरी रमणीय वातावरण बनाउनुको साथै विश्रामस्थल (गोलघर) बनाउँदा राम्रो हुन्छ । नर्सरी निर्माण र बिरुवा उत्पादन वन तथा भू संरक्षण विभागको कार्यक्रम कार्यान्वयन कार्यविधि, २०७१ र स्वीकृत नर्मस अनुसार गरिनु पर्दछ ।

६१.   प्रविधियुक्त प्रदेशस्तरिय नर्सरीमा बिरुवा उत्पादन(रोग प्रतिरोधक बिरुवा अश्वगन्धा,गुर्जो)

निर्माण भएको प्रविधियुक्त नर्सरीमा रोग प्रतिरोधक बिरुवा, अश्वगन्दा, गुर्जो, टिमुर, अमला, सर्पगन्धा जस्ता बिरुवा उत्पादन गर्नु पर्ने छ । गुणस्तरीय बिरुवा उत्पादन गर्न मलिलो वनको माटो लगायत सामाग्री तथा उपयुक्त प्रविधि प्रयोग गर्नु पर्दछ । बिरुवा उत्पादन तथा निजी क्षेत्रका नर्सरीबाट बिरुवा खरिद गर्ने कार्य वन तथा भू संरक्षण विभागको कार्यक्रम कार्यान्वयन कार्यबिधि,२०७१ र स्वीकृत नर्मस् अनुसार कार्यान्वयन गर्नु पर्नेछ ।

६२.   प्रविधियुक्त प्रदेशस्तरीय नर्सरीमा नर्सरी नाईकेको पारिश्रमिक (वार्षिक रुपमा)

प्रविधियुक्त प्रदेशस्तरीय नर्सरीमा कम्तीमा ५ वर्ष नर्सरी सञ्चालनमा कार्य गरेको व्यक्तिलाई सार्वजानिक खरिद ऐन,२०६३ तथा नियमावली,२०६४, प्रदेश सार्वजनिक खरिद नियमावली, २०७६ तथा प्रचलित नर्मसको पालना गरी करारमा नियुक्त गरी कामकाज गर्न खटाउन सकिनेछ । भुक्तानीको लागि आर्थिक ऐन/नियम बमोजिम राख्नुपर्ने मासिक कार्य सम्पन्न प्रतिवेदन, हाजिरी लगायतका आवश्यक कागजात सहित निर्देशनालयले तोकेको अधिकृतको सिफारिसमा भुक्तानीको व्यवस्था गर्नुपर्नेछ ।

६३.   चुरे तथा मध्य पहाडमा हैसियत बिग्रेको जमिन पुनउँत्थानको लागि अध्ययन तथा अनुसन्धान प्लट स्थापना (प्लटमातारबार, बिरुवाखरिद तथा रोपण आदि)

यस कार्यक्रममा चुरे तथा मध्य पहाडमा रहेका हैसियत बिग्रिएको एवं क्षतिग्रस्त, भू-क्षय भै problematic soil, अतिक्रमणको चपेटामा परी वनको रुप परिवर्तन हुन खोजेको वन क्षेत्र पहिचान गर्नुपर्दछ । पहिचान भएका क्षेत्रहरुमा पुनरुत्थानका क्रियाकलापहरु सञ्चालन गर्नु पुर्व त्यस क्षेत्रलाई पुर्णरुपले सुरक्षित हुने गरी तारबारको व्यवस्था गर्नुपर्दछ । पुनरुत्थानका कार्यक्रममा भू-संरक्षणका कार्यहरु सञ्चालन सँगै सो क्षेत्रलाई समय समय/वर्षेनी/वा निश्चित समयमा अनुगमन गरी आयमुलक तथा सुख्खा सहन सक्ने तथा चाडो हुर्कने रुख बिरुवाहरु लगाउनु पर्नेछ । सकेसम्म सो क्षेत्रको कार्यक्रम सञ्चालन पुर्व र पछि पनि फोटो लिन सकिने गरी एक निश्चित स्थानको छनौट गरी त्यसलाई रेकर्डमा राख्नुपर्दछ । यो शीर्षकको रकम प्लट स्थापनाको लागि सर्भे, तारबार, होडिङ्ग बोर्ड निर्माण र स्थापना, अनुगमन लगायतका क्रियाकलापहरुमा लागत अनुमान स्वीकृत गराई खर्च गरिने छ । यो कार्यक्रम नदी उकास जग्गामा बिऊ छर्ने कार्यक्रम जस्ता क्षतिग्रस्त भूमि पुनरुत्थान गर्ने अन्य कार्यक्रम सञ्चालन भएको क्षेत्रमा मिलाएर गर्न सकिन्छ । कार्यसम्पन्न भएपछि तारबार भएको क्षेत्रको GPS नक्सा सहितको सञ्चालित क्रियाकलापहरुको फोटो कार्यसम्पन्न प्रतिवेदन पेश गर्नुपर्ने छ।

६४.   निजी तथा सा.व.मा मोसो बाँसको अध्ययन तथा अनुसन्धान प्लट स्थापना

सामुदायिक वन/निजी व्यवस्थापनका क्रियाकलापहरु सञ्चालन भएपछि वनको हैसियत तथा प्रजातिको वृद्धिमा आएको परिवर्तन मापनको लागि स्थायी प्लटहरु स्थापना गरी नियमित मापन गर्नु पर्दछ । सोहि आवश्यकतालाई मध्यनजर गर्दै वनपैदावरको वृद्धि मापन गर्ने स्थायी प्लटहरु निर्माण गर्न यस

शीर्षकको रकम खर्च गरिनेछ ।यसरी प्लट स्थापना गर्दा कम्तिमा ०.५ हेक्टर क्षेत्रफल भएको स्थानको छनौट गर्नुपर्नेछ ।प्लट निर्माण गर्दा पहाडी क्षेत्रमा भए वर्गाकार तथा आयातकार प्लट र तराई तथा सम्म क्षेत्रमा भए गोलाकार प्लट निर्माण गरिनेछ । प्लटको आकार सामुदायिक वन सर्वेक्षण मार्गदर्शनमा दिइएको वनको अवस्था (रुख वा पोल वा स्याप्लिङ्ग/बिरुवा) अनुसारको हुनेछ । स्थायी प्लट निर्माण गर्दा जि.पि.एस. कोअर्डिनेट लिई सो स्थानमा स्थायी चिन्ह (सिमेन्ट पोल वा फलामको पोल गाड्न सकिन्छ) लगाउनु पर्दछ ताकी पछि पनि उक्त प्लट सहजै पत्ता लगाउन सकियोस । स्थायी प्लटको विवरण र सो मा मापन गरिएको डाटा वन अनुसन्धान तथा तालिम केन्द्रले सम्बन्धित सामुदायिक वन उपभोक्ता समूहमा/निजी वन धनी समेत दुरुस्त गरी व्यवस्थित तवरले राख्ने सुनिश्चितता मिलाउनु पर्दछ । यो कार्य वन अनुसन्धान तथा तालिम केन्द्र वा मातहतका वन प्राविधिक मार्फत सामुदायिक वन उपभोक्ताहरुको प्रत्यक्ष संलग्नतामा सम्पन्न गरिनेछ । यो प्लटको विवरण दिगो रुपमा रजिष्टर खडा गरी अभिलेख राख्नु पर्नेछ । यस कार्यक्रमको रकम बिरुवा खरिद तथा रोपण, पोल निर्माण वा खरिद, ढुवानी, प्लटको झाडि सफाई, पोल गाड्ने, मापन गर्ने, प्रतिवेदन लेखन, डाटा ईन्ट्री लगायतमा खर्च गर्न सकिनेछ । प्रतिवेदनको साथमा प्लट स्थापना भएको सा.व., प्लटको संख्या, साईज, स्थान, संलग्न व्यक्तिहरुको नामावली, जि.पि.एस. कोअर्डिनेट, रुख बिरुवा मापनको विवरण, विवरण भरिएको फारम, लागत अनुमान, फोटो लगायतका बिल भर्पाईहरु संलग्न गर्नु पर्नेछ ।

६५. अतिक्रमण हुनसक्ने संवेदनशील वन क्षेत्रमा वनक्षेत्रको जग्गा छुट्याई फलफूल वृक्षारोपण हेज निर्माण प्रति कि.मि. कम्तिमा ५०० बिरुवा (ईमिली, हाईब्रिड अमला/बयर/जामुन/ओखर/ पिकानट/मेकाडानिया)

विशेष गरी वनक्षेत्रका अतिक्रमण हुन सक्ने वन क्षेत्रलाई पूर्व सावधानि अपनाउन यो कार्यक्रम सहयोगी हुने विश्वास लिइएको छ । अतिक्रमण हटाई सकिएको स्थान वा अतिक्रमण हुनसक्ने संवेदनशील वन क्षेत्र त्यसै छाड्दा पुन अतिक्रमण हुनसक्ने अवस्था सृजना हुनसक्ने भएकोले यस शीर्षकमा बजेट विनियोजन गरिएको हो । यस शीर्षकमा बिनियोजन भएको बजेट रकमबाट स्थान सुहाउँदो विभिन्न बिरुवा(ईमिली,हाईब्रिडअमला/बयर/कागती/ओखर/पिकानट/मेकाडानिया) प्रजातिहरु, कम्तिमा पनि ५०० गोटा बिरुवा प्रति किलोमिटर रोपण गर्नु पर्नेछ । कार्यसञ्चालनको लागि उपभोक्ता समिति बनाई गर्न सकिने छ । यो शीर्षकको रकम, नक्साङ्कन, जग्गा तयारी, बिरुवा वा बिऊ खरिद, ढुवानी, रोपण, संरक्षण तारबारमा खर्च गर्न सकिनेछ ।कार्यक्रम सम्पन्न भएपछि प्रतिवेदनमा समूहको नाम र ठेगाना, क्षेत्रको विवरण, क्षेत्रफल, खरिद तथा रोपण गरिएका प्रजाति, तीनको संख्या, तथा भए गरेको कार्यको फोटो लगायतका खर्च बिल भर्पाई संलग्न गरी प्रतिवेदन पेश गर्नुपर्नेछ ।

६६. वन क्षेत्रभित्र पर्ने विद्युतिय हाईटेन्सन लाईन मुनीको खाली जग्गामा फलफूल रोपण कार्यक्रम निर्माण प्रति कि.मि. कम्तिमा ५०० बिरुवा (ईमिली, हाईब्रिड अमला /बयर / कागती /ओखर /पिकानट /मेकाडानिया)

वनक्षेत्र भएर जाने बिद्युत् हाईटेन्सन लाईन मुनिको क्षेत्रमा रुख बिरुवाहरु अग्लो हुनु हुँदैन । बढी उचाइ नहुने तथा नहुने गरी व्यवस्थापन गर्न सकिने आयमुलक वनजन्य बिरुवाहरु लगाई त्यस्तो जमिनको भरपुर उपयोग गर्न सकिन्छ । त्यस्ता क्षेत्रहरुमा रहेको खाली जमिनमा गरिब विपन्न वर्गहरुलाई सँगठित गरी वनमा आधारित आयमुलक कार्यक्रमहरु सञ्चालन गर्न सकिन्छ । यस कार्यक्रम अन्तरगत वनक्षेत्रमा कृषि वन प्रणालीको सिद्धान्त बमोजिम बिद्युत् हाईटेन्सन लाईन मुनि स्थान सुहाउँदो विभिन्न वनपैदावर (हाईब्रिड ईमिली/अमला/बयर/कागती/ओखर/पिकानट/ मेकाडानिया) प्रजातिहरु, कम्तिमा पनि ५०० गोटा बिरुवा प्रति किलोमिटर रोपण र खेती विस्तार गर्नु पर्नेछ । कार्यसञ्चालनको लागि सामुदायिक वा कबुलियती वन समूह भए सोही समूहका गरिब विपन्न वर्गहरुको उपसमूह बनाई कार्यक्रम सञ्चालन गरिने छ । वन समूहहरु नभएको स्थानमा स्थानीय गरिब विपन्न समूह पहिचान गरी, समूह गठन गरी कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ । यो शीर्षकको रकम जग्गा पहिचान, नक्साङ्कन ,झाडी सफाई, जग्गा तयारी, बिरुवा वा बिऊ खरिद, ढुवानी, रोपण लगायतमा खर्च गर्न सकिनेछ ।कार्यक्रम सम्पन्न भएपछि प्रतिवेदनमा समूहको नाम र ठेगाना, क्षेत्रको विवरण, क्षेत्रफल, खरिद तथा रोपण गरिएका प्रजाति, तिनको संख्या तथा भए गरेको कार्यको फोटो लगायतका खर्च बिलभर्पाई संलग्न गरी प्रतिवेदन पेश गर्नुपर्नेछ ।

६७. गोटीखेल सब-डिभिजन वन कार्यालयको भवन संरक्षणको लागि धामि खोला किनार संरक्षण

यस कार्यक्रम सञ्चालन गर्दा उक्त क्षेत्रको भु तथा जलाधार व्यवस्थापन कार्यालयको प्राविधकले संरक्षण गर्ने स्थलको अनुगमन गरी के कस्तो संरचना मार्फत संरक्षण गर्न सकिन्छ सो को डिजाईन, सर्भे गरी लातग अनुमान तयार गर्नुपर्नेछ । यस कार्य सञ्चालन उक्त सम्बन्धित क्षेत्रको सब-डिभिजन वन कार्यालयका साथै समुदायलाई समेत प्राभावकारी हुने गरी उपभोक्ता समिति गठन गरी सो समिति मार्फत कार्य सम्पन्न गराउनुपर्नेछ । साथै कार्य सम्पन्न पश्चात उपभोक्ता समितिले सो कार्यको फोटो, बिल भर्पाई, प्रतिवेदन सहित भुक्तानीको लागि पेश गर्नुपर्नेछ ।

६८. तराई मिश्रित वनको आयतन तालिका प्रकाशन

वन व्यवस्थापनमा स्थानीय आयतन तालिकाको प्रयोगले आयतन अनुमानमा सापेक्षिक शुद्धता बढाउँछ । वनपैदावारको सदुपयोग गर्ने र रुख एवं समग्र स्टाण्डको परिमाण आँकलन गर्न स्थानीय आयतन तालिका (Local Volume Table) को प्रयोगबाट काममा शिघ्रता तथा तथ्याङ्कमा शुद्धता दुवै कायम गर्न सकिन्छ । स्थान र प्रजाति विशेषको आयतन, जैविक पिण्ड र सोको आधारमा कार्बन आँकलन गर्न सकिन्छ । वन निर्देशनालय बाट आव २०७६/७७ मा तयार भएको आयतन तालिका प्रकाशन तथा छपाइको लागि यो कार्यक्रम राखियको हो ।

६९.   डिभिजन वन कार्यालयको कार्यक्षेत्रको पञ्चवर्षिय वन व्यवस्थापन कार्ययोजना तयारी तथा स्वीकृति (वातावरणीय अध्ययन समेत)

वन ऐन,२०७६ तथा वन नियमावली,२०५१ मा उल्लेख भए बमोजिम वन विकास, सदुपयोग तथा संरक्षण कार्यक्रम सञ्चालन गर्दा वन कार्ययोजना तयार गर्नुपर्ने व्यवस्था रहेको छ । सोही प्रावधान अनुरुप डिभिजन वन कार्यालयहरुले पाँच वर्षका लागि मूलतः सरकारद्धारा व्यवस्थित वनको व्यवस्थापन कार्ययोजना तयार गर्न वा पुनरावलोकन गरी नविकरण गर्न यो कार्यक्रम प्रस्ताव गरिएको हो । व्यवस्थापन योजना तयार गर्न विद्यमान वातावरण ऐन, नियमावली अनुसार डिभिजन वन कार्यालयले वातावरणीय अध्ययन प्रतिवेदन तयार गरी स्वीकृत गराउनु पर्ने छ । यो शीर्षकको बजेट वातावरणीय अध्ययन प्रतिवेदन ,कार्ययोजना तयारी र स्वीकृतीको लागि आवश्यक क्रियाकलापहरुमा खर्च गर्न सकिने छ । यो कार्यक्रम प्रचलित सार्वजनिक खरिद ऐन,२०६३ तथा नियमावली,२०६४ र प्रदेश सार्वजनिक खरिद नियमावली, २०७६ बमोजिम सेवाप्रदायक मार्फत तयारी गर्न सकिनेछ ।

७०.   स्थानीय तहको सहकार्यमा चेपाङ्ग समूदायबाट उत्पादित चिउरीको बियाँ प्रशोधन गर्ने मेसिन सहयोग

वन स्रोतमा आधारित उद्योग स्थापना तथा सञ्चालन गरी गरिब तथा विपन्न चेपाङ्ग घरधुरीहरुको आयआर्जनमा समेत टेवा पुर्याउन यो कार्यक्रमको प्रस्ताव भएको हो ।यस शीर्षकमा विनियोजित रकमबाट सामुदायिक वन उपभोक्ता समूह वा कबुलियती वन समूहले आफै वा दुई वा दुई भन्दा बढी वन समूहद्धारा वा समूह र निजी साझेदारीमा चिउरीको बियाँ प्रशोधन गर्ने मेसिन स्थापना तथा सञ्चालन गर्न रकम आवश्यक भएमा सो कार्यको लागि आवश्यक उपकरण प्रशोधनगर्ने मेसिनखरिद तथा ब्यवस्थापन खर्चका लागि अनुदान सहयोग उपलब्ध गराईने छ । यो कार्यक्रम उपभोक्तासमूह सग वा समूह -निजीक्षेत्र सग प्रस्तावना / निवेदन लिई दुई पक्षीय वा त्रिपक्षीय सम्झौता गरी गर्न सकिनेछ । यो क्रियाकलाप सञ्चालन गर्दा सकेसम्म सम्बन्धित स्थानीय वडा कार्यालयलाइ समेत संलग्न गराउनु पर्नेछ । यस शीर्षकमा विनियोजित रकम मेसिनरी सामग्रीहरु खरिद, ढुवानीमा खर्च गर्नुपर्ने छ ।

७१.   वन क्षेत्रमा गस्ती परिचालनको लागि चार पाङ्ग्रे सवारी खरिद

यो कार्यक्रम गस्ती परिचालन चुस्त दुरुस्त बनाउनका निमित्त सवारी साधन आवश्यक रहेकोले राखिएको हो यस कार्यक्रम अन्तरगत सवारी साधन खरिद गर्दा गुणस्तरयुक्त सवारी साधन सार्वजनिक खरिद ऐन,२०६३ तथा नियमावली,२०६४ र प्रदेश सार्वजनिक खरिद नियमावली, २०७६ को परिधिमा रहि सञ्चालन गर्नु पर्नेछ ।

७२.   वन पैदावार ओसारपसार गर्ने सवारी साधनमा सिल गर्ने सिल मेसिन खरिद

यो कार्यक्रम वन पैदावरको अवैध ओसारपसार नियन्त्रण गर्नका निमित्त राखिएको हो । यस कार्यक्रम सञ्चालन गर्दा चलन चल्तिमा डिभिजन वन कार्यालयमा प्रयोग हुदै आएको गुणस्तरयुक्त सिल

गर्ने मेसिन खरिद गर्नु पर्नेछ । यस कार्यक्रम गर्दा सार्वजनिक खरिद ऐन,२०६३ तथा नियमावली,२०६४ र प्रदेश सार्वजनिक खरिद नियमावली, २०७६ प्रयोग गरी खरिद कार्य सम्पन्न गर्नु पर्नेछ ।

७३. तालिम Data Base सम्बन्धी Software अपडेट

यस कार्यक्रम वन अनुसन्धान तथा तालिम केन्द्रमा रहेको तालिम database को निर्माण भई तयार रहेको Software लाई पुन Update गर्न आवश्यक रहेकोले राखिएको हो । यस कार्यक्रमको सञ्चालन सेवा प्रदायक संस्था मार्फत गराउन सकिनेछ ।यस कार्यक्रम सञ्चालन गर्दा कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने निकायले सार्वजनिक खरिद ऐन,२०६३ तथा नियमावली,२०६४ र प्रदेश सार्वजनिक खरिद नियमावली, २०७६ को अधिनमा रहि सञ्चालन गर्नु पर्नेछ ।

७४. वन गस्ती गर्ने कर्मचारीको लागि फिल्ड गियर (जुत्ता, वर्षादी, लाईट रिफ्लाक्टर ज्याकेट) तथा व्यक्तिगत सुरक्षा सामाग्री (मास्क, पंजा,हेलमेट) खरिद तथा वितरण

वनमा हुने चोरी निकासी तथा अन्य वनजन्य अपराध नियन्त्रणको निमित्त वनमा खटिने कर्मचारीले दिन रात, वर्षाको तथा गर्मी कुनै पनि समयमा गस्तीमा जानुपर्ने हुन्छ । उक्त गस्ती सञ्चालन गर्न अत्यावश्यक समाग्री जस्तै वर्षाती, लाईट,जुत्ता, ज्याकेट, मास्क, पञ्जा, हेलमेटको खरिद गर्नको निमित्त यो कार्यक्रम राखिएको हो । यस कार्यक्रम सञ्चालन गर्दा सार्वजनिक खरिद ऐन,२०६३ तथा नियमावली,२०६४ र प्रदेश सार्वजनिक खरिद नियमावली, २०७६ को परिधिमा रहि खरिद गर्नुपर्नेछ ।यस कार्यक्रममा खरिद हुने सामाग्रीको रंग सम्भव भए सम्म वन्यजन्तु मैत्री छनौट गरी खरिद गर्नुपर्नेछ ।

७५. सब-डिभिजन वन कार्यालयको सहकार्यमा विगतमा TISC बाट सञ्चालित seed stand र BSO को व्यवस्थापनगरी बिऊ सङ्कलन (माने डाँडा सा.व. काभ्रेओखर, कुमरोज १ र ९ चितवन सिमल, रासी हेटौंडा मकवानपुर सिसौ, स्याउले ९ सिन्धुपाल्चोक लप्सी, चतुर्मुखी सा.व. खयर, ठिंगन मकवानपुर चिउरी, चित्लाङ्ग ८-मार्खु ७ ओखर, जुटपानी ९ चितवन सतिसाल, कुम्पुर ३ मझिमटार टाँकी)

विगतमा साविक वन सम्वर्द्धन महाशाखा अन्तर्गत रहेको वृक्ष सुधार तथा वन सम्वर्द्धन ईकाइबाट यस प्रदेशका विभिन्न जिल्लाहरुमा **Seed Stand/BSO** हरु स्थापना भएका थिए । नेपालमा मुख्य गरी वनजन्य रुख एवं बहुउपयोगी प्रजातिको गुणस्तरयुक्त बिऊ उत्पादन गर्न र त्यस्ता बिऊको स्रोतको संरक्षण गर्न स्थापना गरिएका **Seed Stand/BSO** हरुको संरक्षण एवं सुधार गर्न जरुरी देखिन्छ । यो कार्यको अनुगमन सब-डिभिजन वन कार्यालयको अधिकृत वा डि.ब.अ.ले गर्नुपर्नेछ । तसर्थ यस शीर्षक अन्तर्गत विनियोजित रकम माउ रुख छनौट र त्यसको नक्साङ्कन गरी बिऊ सङ्कलन गर्नुपर्ने, फेमिली अनुसार अलग अलग बिरुवा उत्पादन,झाडी सफाई, डिजाइन, लेआउट, फेन्सिङ्ग, ट्यागिङ्ग, वृक्षारोपण, हेरचाह, अनुगमन, होर्डिङ्ग बोर्ड निर्माण र स्थापना आदि) क्रियाकलापमा खर्च गरिने छ ।

कार्यक्रम सम्पन्न भएपछि प्रतिवेदनमा सञ्चालन भएको कार्यक्रमहरुको फोटो, लागत अनुमान र खर्चको बिल भर्पाई, **GIS** नक्शा सहितको **Seed Stand** व्यवस्थापनको विस्तृत प्रतिवेदन पेश गर्नुपर्नेछ । यो कार्य डिभिजन वन कार्यालयको प्राविधिक कर्मचारीको सहयोग र सहजीकरणमा सम्पन्न गरिनेछ ।कार्यक्रम सञ्चालन भएको स्थानमा सो सम्बन्धी सम्पूर्ण विवरण सहितको होर्डिङ्ग बोर्ड निर्माण गरी राख्नु पर्नेछ ।

Seed Stand को रिपोर्टिङ्ग Format

सि.न	(जिल्ला)	Seed Stand रहेको स्थान/सामुदायिक वनको नाम/ठेगाना/GPS Location	माउ रुख संख्या	प्रजाति	संकलित बिऊको परिमाण	बिक्री परिमाण	रकम रु

७६. नियमावली, निर्देशिका तथा कार्यविधि तयारी

वन तथा वन व्यवस्थापनका लागि विद्यमान नियमावली, निर्देशिका, कार्यविधि आदिलाई समयसापेक्ष बनाउन यो कार्यक्रम राखिएको छ । यस शीर्षकमा विनियोजन भएको बजेट रकमबाट विद्यमान वन व्यवस्थापन सम्बन्धी आवश्यक पर्ने थप नियमावली, निर्देशिका, कार्यविधि तयार गर्नुपर्नेछ ।

तथ्याङ्क सङ्कलन, सरोकारवाला निकायहरु/व्यक्तिहरुको राय सल्लाह सङ्कलन, गोष्ठीको आयोजना, विभिन्न विषयवस्तु माथि मस्यौदा समिति वा कार्यदलको बैठक तथा छलफल, मसलन्द, विषय विज्ञहरुको परामर्श सेवा खरिद, तथ्याङ्क र सुझावहरु विश्लेषण, मस्यौदा लेखन, छपाई तथा प्रकाशन आदि आवश्यक क्रियाकलापहरुको लागि यस शीर्षकमा खर्च गर्न सकिनेछ ।

७७. काठ दाउरा बिक्री वितरण संयन्त्र गठन (नियम, प्रबन्ध पत्र तयारी, राय सङ्कलन, छलफल, स्वीकृत र प्रकाशन-छपाई समेत)

प्रदेश राष्ट्रिय वन ऐन, २०७६ मा प्रदेश सरकारले वन पैदावर मध्ये काठ र दाउराको बिक्री वितरण र आपुर्तीका लागि तोकिए बमोजिमको संरचना तयार गरी व्यवस्था गर्नेछ भन्ने उल्लेख भएको छ । अतः यस शीर्षकमा विनियोजन भएको बजेट रकमबाट काठ दाउरा बिक्री वितरण संयन्त्र गठन गर्ने

क्रममा बैठक,छलफल, विषय विज्ञहरुको परामर्श सेवा खरिद, तथ्याङ्क र सुझावहरु विश्लेषण, मस्यौदा लेखन, छपाई तथा प्रकाशन आदि आवश्यक क्रियाकलापहरुको लागि खर्च गर्न सकिनेछ ।

७८. आ.व. २०७६/०७७ को वन तथ्याङ्क सङ्कलन तथा पुस्तिका प्रकाशन

प्रदेश अन्तरगत रहेका वन क्षेत्रको व्यवस्थापनका निमित्त कार्यक्रम सँग सम्बन्धी तथ्याङ्क सङ्कलन, संग्रह, कम्पाईलेसन, अभिलेखिकरण तथा पुस्तिका प्रकाशन गर्ने उद्देश्यले यो कार्यक्रम राखिएको हो । अतः यसमा विनियोजित बजेट तथ्याङ्क सङ्कलन, व्यवस्थापन, तथ्याङ्क आवश्यकता अध्ययन (Data Need Assesment), स्थलगत भ्रमण तथा अन्तरक्रिया, लेख रचनाहरुको सङ्कलन पुस्तिका प्रकाशन गर्न खर्च गर्न सकिनेछ ।

पुस्तिकामा निम्न विवरणहरु समावेश भएको हुनुपर्नेछ

क) सामुदायिक वनको नाम,ठेगाना, दर्ता मिति, क्षेत्रफल,घरधुरी,जनसंख्या
ख) बैज्ञानीक वन व्यवस्थापन लागु भएको सामुदायिक वनको नाम, ठेगाना, दर्ता मिति, क्षेत्रफल घरधुरी,जनसंख्या
ग) निजी वनको नाम, ठेगाना, दर्ता मिति, क्षेत्रफल, घरधुरी, जनसंख्या
घ) कबुलियती वनको नाम, ठेगाना, दर्ता मिति, क्षेत्रफल, घरधुरी, जनसंख्या
ङ) धार्मिक वनको नाम, ठेगाना, दर्ता मिति, क्षेत्रफल, घरधुरी, जनसंख्या
च) वन क्षेत्रमा भएको अतिक्रमणको तथ्याङ्क (क्षेत्रफल र स्थान सहित)
छ) वन डढेलो सम्बन्धी विवरण वन क्षेत्रमा रहेको मुद्दाहरुको विवरण
ज) वन वातावरण सम्बन्धी विभिन्न अनुसन्धानका लेख
झ) विभिन्न लेख रचनाहरु

यस कार्यक्रम अन्तरगत तपसिल बमोजिमका कार्यक्रम सञ्चालन गर्न सकिनेछ ।

१. आ.व.. २०७६/०७७ को प्रदेश वन क्षेत्रको वस्तुस्थितिको तथ्याङ्क सङ्कलन (पहिलो चौमासिक भित्र
२. आ.व. २०७६/०७७ को प्रदेश वन क्षेत्रको वस्तुस्थिति पुस्तिका प्रकाशन (पहिलो चौमासिक भित्र)

७९. क्यालेन्डर छपाई

आगामि वर्ष २०७८ सालको क्यालेन्डर छपाई गरी वितरण गर्ने उद्देश्यले यो कार्यक्रम राखिएको हो । यो कार्यक्रम अमानतबाट पेश्की दिइ वा सूचीकृत सेवा प्रदायक संस्थाहरुबाट सञ्चालन गर्न सकिने छ । क्यालेन्डर यस आ.ब.मा संचालीत सफल कार्यक्रम तथा सन्देशमुलक फोटोहरु र तीनको विवरण सहितको क्याप्सन समेत लेखि तयार गरेको हुनु पर्नेछ । कार्यक्रम सम्पन्न पश्चात निर्मित

क्यालेन्डर सहितको बिलभर्पाईहरु पेश गर्नुपर्नेछ। क्यालेन्डर नियमानुसार स्टोर दाखिला गरी यहि आर्थिक वर्ष भित्रै वितरण गर्नुपर्ने छ ।

८०. फिल्डमा कार्य सञ्चालनको क्रममा हुन सक्ने तत्काल उद्धार र प्राथमिक उपचार कार्यक्रम

वन गस्ती तथा अनुगमनको क्रममा कामकाज गर्ने कर्मचारीको सुरक्षा र उपचारको निमित्त यो कार्यक्रम सञ्चालन गरिएको हो । कुनैबखत वन गस्ती तथा फिल्डमा कार्यरत कर्मचारी कार्यरत रहेको अवस्थामा विरामी वा घाईते भएको अवस्थामा यस कार्यक्रम अन्तरगत रहेको रकम खर्च गर्न सकिनेछ । विरामीलाई तत्काल आवश्यक पर्ने यातायात तथा प्राथमिक उपचारका लागि यो कार्यक्रमबाट खर्च गर्न सकिनेछ ।

८१. प्रदेशस्तरीय सामुदायिक वन उपभोक्ता महासंघको सहकार्यमा सामुदायिक वनमा सुशासन कार्यक्रम (प्रदेशस्तरीय सामुदायिक वन उपभोक्ता महासंघ मार्फत)

यस कार्यक्रम अन्तरगत बागमती प्रदेश अन्तरगतका सम्भव भएसम्म प्रत्येक सामुदायिक वन समूहका पदाधिकारीको प्रतिनिधित्व हुने गरी समूह परिचालन, सुशासनको सचेतना, समूहको वचत कोष परिचालन, योजना तर्जुमा, नेतृत्व विकास, सामुदायिक वनका नीति नियम, निर्देशिकाहरुको बारेमा सचेत गराउने, समूहका अधिकार र कर्तव्यहरुको बारेमा जानकारी गराउने, संविधान एवं मौजुदा वन नीति, ऐन, नियमावली, मार्गदर्शन आदिमा भएको जिम्मेवारी र कर्तव्य आदिको बारेमा समूहका पदाधिकारी एवं सदस्यहरुलाई जानकार बनाउने लगायतका सशक्तिकरण गराउने खालका सचेतना गोष्ठि तथा तालिमका कार्यक्रमहरु सञ्चालन गरिनेछ । प्रदेशस्तरीय सामुदायिक वन उपभोक्ता महासंघले प्रचलित सार्वजनिक खरिद ऐन,२०६३ तथा नियमावली,२०६४ र प्रदेश सार्वजनिक खरिद नियमावली, २०७६ बमोजिम गर्नुपर्नेछ । कार्यक्रम सम्पन्न भएपछि प्रतिवेदनमा समूहको नाम र ठेगाना, उपस्थित व्यक्तिहरुको नामावली, भए गरेको कार्यको फोटो लगायतका खर्च बिल भर्पाई सहितको प्रतिवेदन वन निर्देशनालयमा भुक्तानीको लागि पेश गर्नुपर्नेछ ।

८२. सम्बन्धित सब-डिभिजन वन कार्यालयले वैज्ञानिक वनको कार्ययोजना कार्यान्वयनमा स्थानीय तह, पत्रकार, नागरिक समाजका लागि सचेतना सहजिकरण कार्यक्रम (वैज्ञानिक वन व्यवस्थापन लागू भएका सबै समूहमा)

सामुदायिक वनमा वैज्ञानिक वन व्यवस्थापन कार्ययोजना निर्माण भई कार्यान्वयनमा आईरहेका छन । वैज्ञानिक वन व्यवस्थापनको अवधारणा केहि वर्षदेखि मात्रै कार्यान्वयनमा रहेकोले यसको सम्बन्धमा सम्बद्ध पक्षहरु मुख्यगरी वन उपभोक्ता, वन प्राविधिक, स्थानीय तह, पत्रकार, नागरिक समाजका अगुवाहरु बिच साझा बुझाई र अवधारणा बनाउनुजरुरी छ । जसबाट वैज्ञानिक वन व्यवस्थापन कार्यक्रम निरन्तर रुपमा प्रभावकारी ढंगले कार्यान्वयनमा जान सक्दछ । सोहि कुरालाई मध्यनजर गर्दै स्थानीय तह, पत्रकार, नागरिक समाज लगायतमा वैज्ञानिक वन व्यवस्थापनको अवधारणा, यसको कार्यान्वयन, यसबाट हुने फाईदा र आवश्यकताको बारेमा जानकारी दिने उद्देश्यले यो कार्यक्रम

राखिएको हो । कार्यक्रम सञ्चालन गर्दा प्रचलित नर्म्सको आधारमा लागत अनुमान स्वीकृत गरी सञ्चालन गर्नुपर्ने छ । यस शीर्षकको बजेट रकम सहभागी भत्ता, प्रशिक्षण भत्ता, समन्वय भत्ता, स्टेशनरी, तालिम सामग्री, सेसन फि, हेन्ड्सआउट, खाजा, हलभाडामा खर्च गर्न सकिनेछ । यो कार्यक्रम सार्वजनिक खरिद ऐन,२०६३ तथा नियमावली,२०६४ र प्रदेश सार्वजनिक खरिद नियमावली, २०७६ बमोजिम सेवा प्रदायक संघ संस्था मार्फत पनि सञ्चालन गर्न सकिनेछ ।कार्यक्रम सम्पन्न भएपछि कार्यक्रम सञ्चालन मिति, स्थान, छलफलका विषय, सहभागीको नामावली, फोटो र भए गरको खर्च बिल भर्पाईहरु समेतको प्रतिवेदन संलग्न गर्नु पर्नेछ ।

८३. वैज्ञानिक वनको प्राविधिक परीक्षण तथा उत्पादनको अवस्था अनुगमन र मन्त्रालयमा प्रस्तुतीकरण

सामुदायिक वनको वन स्रोत सर्वेक्षण कार्यविधी बमोजिम वनको मापन भएको छ छैन ? वैज्ञानिक वन व्यवस्थापन कार्यविधी २०७१ बमोजिम सामुदायिक व्यवस्थापन कार्ययोजनाहरु निर्माण भएका छन छैनन ? वनको अवस्था अनुसार वन सम्वर्द्धनका क्रियाकलापहरु वन व्यवस्थापन योजनामा सिफारिस भएको छ छैन ? तोकिएका कार्यहरुले तोकिएको वनक्षेत्रको विद्यमान अवस्थासँग तादात्म्यता राखेको छ वा छैन? वनक्षेत्रको अवस्था, भु-वनोट, भू-क्षयको संवेदनशीलता, व्यवस्थापनको उद्देश्य बमोजिम Prescription भए नभएको के छ ? वन व्यवस्थापन योजनामा उल्लेख भएका क्रियाकलापहरु कार्यान्वयनमा आएका छन छैनन ? योजनामा उल्लेख भएको सिफारिस भन्दा वार्खिलाप कार्य भएका छन कि ? आदिको परीक्षण गरी प्रतिवेदन तयार गर्ने र प्रतिवेदनको तथ्यलाई मन्त्रालय तथा प्राविधिक टिम समक्ष प्रस्तुतीकरण गर्ने अभिप्रायले यो कार्यक्रम राखिएको हो । यसको लागि वैज्ञानिक वनको प्राविधिक परीक्षणका क्षेत्र र प्रक्रियाहरु निर्धारण गरी कार्यसूची बनाई कार्य गर्न सकिनेछ । प्रस्तुतीकरणमा आएका उपयुक्त सुझावहरुलाई समेटि अन्तिम प्रतिवेदन तयार गरी पेश गर्नु पर्नेछ । सम्बन्धित समूह एवं डिभिजन वन कार्यालयले प्राविधिक परीक्षण प्रतिवेदनले सुझाएका कुराहरुलाई समेटी प्राविधिक परीक्षण भएको वन व्यवस्थापन योजनामा आवश्यक संशोधन/परिमार्जन गरी कार्यान्वयन गर्नु पर्नेछ। कार्यक्रम सम्पन्न भएपछि परीक्षण प्रतिवेदनको हार्ड र डिजिटल प्रती, सम्झौता, फोटो एवं बिल भर्पाईहरु संलग्न गर्नु पर्नेछ ।

८४. वैज्ञानिक वनव्यवस्थापन लागू भएका सामुदायिक वनको कटान प्लटमा वृद्दि मापन, बिरुवा गणना प्लट निर्माण गरी मापन, तथ्याङ्क सङ्कलन र हरेक वर्षको तथ्याङ्क अभिलेखीकरण कार्ययोजना अवधिभरको तथ्याङ्क देखिने)

वैज्ञानिक वन व्यवस्थापन लागू भएका सामुदायिक वनमा वन सम्वर्द्धनका क्रियाकलापहरु सञ्चालन भएपछि वनको हैसियत तथा प्रजातिको वृद्धिमा आएको परिवर्तन मापनको लागि प्लटहरु स्थापना गरी नियमित मापन गर्नु पर्दछ । सोही आवश्यकता लाई मध्यनजर गर्दै वन पैदावरको वृद्धि मापन गर्ने स्थायी प्लटहरु निर्माण गरी वृद्धिमापन, बिरुवा गणना प्लट निर्माण गरी मापन, तथ्याङ्क सङ्कलन र हरेक वर्षको तथ्याङ्क अभिलेखीकरणको लागि यस शीर्षकको रकम खर्च गरिनेछ । डिभिजन वन

कार्यालयको कार्यक्षेत्रमा रहेका मुख्य मुख्य प्रजातिहरुलाई लक्षित गरी स्थायी वृद्धि प्लट निर्माण गरिनेछ । प्लट निर्माण गर्दा पहाडी क्षेत्रमा भए वर्गाकार तथा आयातकार प्लट र तराई तथा सम्म क्षेत्रमा भए गोलाकार प्लट निर्माण गरिनेछ । प्लटको आकार सामदायिक वन सर्वेक्षण मार्गदर्शनमा दिइएको वनको अवस्था (रुख वा पोल वा स्याप्लिङ्ग/बिरुवा) अनुसारको हुनेछ । स्थायी प्लट निर्माण गर्दा जि.पि.एस. कोअर्डिनेट लिई सो स्थानमा स्थायी चिन्ह (सिमेन्ट पोल वा फलामको पोल गाड्न सकिन्छ) लगाउनु पर्दछ ताकी पछि पनि उक्त प्लट सहजै पत्ता लगाउन सकियोस । स्थायी प्लटको विवरण र सो मा मापन गरिएको तथ्याङ्क डिभिजन वन कार्यालयले सम्बन्धित सामुदायिक वन उपभोक्ता समूहमा, सम्बन्धित सब-डिभिजन कार्यालय र डिभिजन वन कार्यालयमा समेत दुरुस्त गरी व्यवस्थित तवरले राख्ने सुनिश्चितता मिलाउनु पर्दछ । यो कार्य डिभिजन वन कार्यालय वा मातहतका वन प्राविधिक मार्फत सामुदायिक वन उपभोक्ताहरुको प्रत्यक्ष संलग्नतामा सम्पन्न गरिनेछ । यस शीर्षकमा विनियोजन भएको रकम फिल्डमा खटिने कर्मचारीहरुलाई भ्रमण भत्ता, स्टेशनरी, प्लटको झाडि सफाई, मापन गर्ने, प्रतिवेदन लेखन, डाटा ईन्ट्री लगायतमा खर्च गर्न सकिनेछ । प्रतिवेदनको साथमा प्लट स्थापना भएको सा.व.,प्लटको संख्या, साईज, स्थान, संलग्न व्यक्तिहरुको नामावली, जि.पि.एस. कोअर्डिनेट, रुख बिरुवा मापनको विवरण, विवरण भरिएको फारम, लागत अनुमान, फोटो लगायतका बिल भर्पाईहरु संलग्न गर्नु पर्नेछ ।

८५. सामुदायिक वनको वैज्ञानिक वन कार्ययोजना कार्यान्वयनमा सहयोगका लागि वन विद्यार्थी परिचालन (स्नातक तह अन्तीम वर्षमा अध्ययनरत-३ महिना, विश्व विद्यालयको सहकार्यमा)

नेपालमा वन तथा वातावरण क्षेत्रमा चाहिए जति दक्ष जनशक्तिको कमी रहेको छ । यस क्षेत्रमा सैद्धान्तिक एवं व्यवहारिक दुवै हिसाबले मानव संशाधनको विकास गर्न विद्यार्थीहरुमा वन तथा वातावरणको अध्ययन तथा अनुसन्धान कार्यमा आवश्यक ज्ञान तथा सीपको विकास हुन जरुरी छ । यसको लागि नेपालका विश्वविद्यालयहरु (त्रि.वि.वि., कृषि वन वि.वि. आदि) मा अध्ययनरत विद्यार्थीहरुलाई सम्बन्धित क्याम्पसको सिफारिसमा सा.व.को वन व्यवस्थापन कार्ययोजना कार्यान्वयनमा गर्नुपर्ने विविध क्रियाकलापहरुमा परिचालन गर्न सकिन्छ । यो शीर्षकको रकम त्यसरी क्याम्पसमा अध्ययनरत विद्यार्थीहरुलाइ सा.व.को कार्ययोजना नविकरण, नयाँ निर्माण र कार्ययोजना कार्यान्वयनका क्रियाकलापहरुमा सहजीकरण वापत खर्च गर्न सकिनेछ । यसबाट विद्यार्थीको अध्ययन कार्यमा पनि सहयोग हुने र सामुदायिक वन कार्ययोजना समयमै नविकरण भइ व्याकलक घटेर जान्छ भने डिभिजन वन कार्यालयका फिल्ड कर्मचारीहरुमा रहेको कार्यबोझ समेत कम हुने देखिन्छ । सम्बन्धित सब-डिभिजन वन कार्यालय र समूहको सिफारिस सहित मासिक प्रगति विवरण तथा हाजीर पेश भए पछि नियमानुसार भुक्तानी दिइनेछ ।

८६. समूह बाहिर काठ दाउरा बिक्री वितरण गर्ने वैज्ञानिक वन व्यवस्थापन लागू भएका र अन्य सामुदायिक वन बाट काठ दाउरा सङ्कलन (काठ दाउरा सङ्कलनको रकम जिल्ला दर रेट अनुसार खर्च गर्ने र काठ दाउरा बिक्री पश्चात सोधभर्ना हुने गरी)

यो कार्यक्रम समूह बाहिर काठदाउरा बिक्री वितरण गर्ने वैज्ञानिक वन व्यवस्थापन लागू भएका र अन्य सामुदायिक वन बाट स्वीकृत कार्ययोजना अनुसार काठ एवं दाउरा कटान मुछान गरी व्यवस्थित गर्ने कार्यमा खर्च गर्ने अभिप्रायले राखिएको हो । यो कार्य प्रचलित वन ऐन तथा नियमावली, सामुदायिक वनको काठ/दाउरा सङ्कलन तथा बिक्री वितरण निर्देशिका,२०७१ र वन पैदावर सङ्कलन तथा बिक्री वितरण निर्देशिका, २०७३, अनुसार गर्नुपर्नेछ । यो शीर्षकमा विनियोजित रकम सूचना प्रकाशन, छपान, कटान मुछान, ढुवानी, लोड, अनलोड, पाईलिङ आदि कार्यमा प्रचलित नर्मस् एवं जिल्ला दररेट बमोजिम खर्च गर्नुपर्ने छ । डिभिजन तथा सब-डिभिजन वन कार्यालयहरुका कर्मचारी, सरोकारवाला निकायहरु समेतको सहयोग र सहकार्यमा यो कार्यक्रम सञ्चालन गरिने छ । यो कार्यक्रमहरु सम्पन्न भएपछि कार्यसम्पन्न प्रतिवेदनमा उत्पादन भएको काठ, दाउराको विवरण सहितको बिल भर्पाई पेश गर्नुपर्नेछ साथै काठ दाउरा बिक्री पश्चात समूहबाट सोधभर्ना हुनुपर्छ ।

८७. पुराना वैज्ञानिक वन लागू भएका सामुदायिक वनमा समूहद्धारा गरिने थिनिङ्ग/इम्प्रुभमेन्ट फेलिङ्ग योजना कार्यान्वयनको सब-डिभजन मार्फत अनुगमन तथा प्राविधिक सहयोग (समूहको संयुक्त योगदान)

वैज्ञानिक वन व्यवस्थापन लागू भएका सामुदायिक वनहरुको स्वीकृत वन व्यवस्थापन योजनामा उल्लेख भएको परिमाणमा थिनिङ्ग/ईम्प्रुभ्मेन्ट फेलिङ/पुनरोत्पादन व्यवस्थापन लगायतका कार्य गर्न (समूह र सरकारको संयुक्त योगदानमा) यो शीर्षकको रकम खर्च गरिनेछ । सामुदायिक वनको स्वीकृत कार्ययोजनमा भएको व्यवस्था बमोजिम को लागि कुन कुन समूहले थिनिङ/ईम्प्रुभमेन्ट फेलिङ्ग लगायतका कार्य गर्ने हो र सो को विवरण, समूहको निर्णय र आवश्यक कागजात सहित संलग्न गरी डिभिजन वन कार्यालयमा निवेदन पेश गर्नुपर्ने छ । प्राप्त माग निवेदनहरु मध्ये वैज्ञानिक वन व्यवस्थापन लागू भएको वर्ष र सब-डिभिजन वन कार्यालयको सिफारिस समेतको आधारमा डिभिजन वन कार्यालयले काम गर्ने समूहको छनौट गरिने छ।कार्य सञ्चालन गर्नु पूर्व लागत अनुमान स्वीकृत गराइ समूहबाट समेत खर्च गर्नुपर्ने रकम तोकी सम्झौता गरी कार्य सञ्चालन गर्नुपर्ने छ । यसको लागि खर्च वेहोर्दा वैज्ञानिक वन व्यवस्थापन लागू भएको २ वर्ष पुगी सकेका समूहले ६० प्रतिशत र सो भन्दा कम अवधि भएका समूहले ४० प्रतिशत बेहोर्नु पर्नेछ । यस शीर्षकमा विनियोजन भएको रकम फिल्डमा खटिने कर्मचारीहरुलाई भ्रमण भत्ता, स्टेशनरी, प्लटको झाडि सफाई, रुख बिरुवा मापन गर्ने, प्रतिवेदन लेखन, डाटा ईन्ट्री लगायतमा खर्च गर्न सकिनेछ । कार्यक्रम सम्पन्न भए पश्चात समूहको निर्णय, कार्य सञ्चालन सम्झौता, थिनिङ/ईम्प्रुभ्मेन्ट फेलिङ भएको क्षेत्रको विवरण, उत्पादन भएको वनपैदावरको परिमाण, खर्च बिल भर्पाई, कार्यक्रम स्थलमा कार्य सञ्चालन गर्नु अघि, कार्य सञ्चालन हुँदै गर्दा तथा कार्य सम्पन्न पश्चातका फोटोहरु संलग्न गरी प्रतिवेदन पेश गर्नुपर्ने छ।

८८. सामुदायिक वनमा थिनीङ्ग तथा सुधार कटान/ कार्यक्रम (TSI) (समूह तथा सरकारको संयुक्त योगदान)

सामुदायिक वनहरुको स्वीकृत वन व्यवस्थापन योजनामा उल्लेख भएको परिमाणमा थिनिङ्ग/ईम्प्रुभ्मेन्ट फेलिङ/पुनरोत्पादन व्यवस्थापन लगायतका कार्य गर्न (समूह र सरकारको संयुक्त योगदानमा) यो शीर्षकको रकम खर्च गरिनेछ । सामुदायिक वनको स्वीकृत कार्ययोजनमा भएको व्यवस्था बमोजिम को लागि कुन कुन समूहले थिनिङ/ईम्प्रुभमेन्ट फेलिङ्ग लगायतका कार्य गर्ने हो। सो को विवरण, समूहको निर्णय र आवश्यक कागजात सहित संलग्न गरी डिभिजन वन कार्यालयमा निवेदन पेश गर्नुपर्ने छ । प्राप्त माग निवेदनहरु मध्ये थिनीङ्ग तथा सुधारकटान/ कार्यक्रम (TSI) आवश्यक भएको तथा सब-डिभिजन वन कार्यालयको सिफारिस समेतको आधारमा डिभिजन वन कार्यालयबाट काम गर्ने समूहको छनौट गरिने छ। कार्य सञ्चालन गर्नु पुर्व लागत अनुमान स्वीकृत गराइ समूहबाट समेत खर्च गर्नुपर्ने रकम तोकी सम्झौता गरी कार्य सञ्चालन गर्नुपर्ने छ । समूहले ५० प्रतिशत खर्च बेहोर्नु पर्नेछ । यस शीर्षकमा विनियोजन भएको रकम फिल्डमा खटिने कर्मचारीहरुलाई भ्रमण भत्ता, झाडि सफाई लगायतमा खर्च गर्न सकिनेछ । कार्यक्रम सम्पन्न भए पश्चात समूहको निर्णय, कार्य सञ्चालन सम्झौता, थिनिङ/ईम्प्रुभ्मेन्ट फेलिङ भएको क्षेत्रको विवरण, उत्पादन भएको वनपैदावरको परिमाण, खर्च बिल भर्पाई, कार्यक्रम स्थलमा कार्य सचालन गर्नु भन्दा अघि, कार्य सचालन हुँदै गर्दा तथा कार्य सम्पन्न पश्चातका फोटोहरु संलग्न गरी प्रतिवेदन पेश गर्नुपर्ने छ । यस अन्तरगत निम्न कार्यक्रमहरु पर्दछन ।

क. सामुदायिक वन माथिनीङ्ग तथा सुधार कटान/ कार्यक्रम (TSI) (समूह तथा सरकारको संयुक्त योगदान

ख. विगतमा वृक्षारोपण भएको सामुदायिक तथा अन्य वनमा थिनीङ्ग तथा सुधार कटान/रोटेसनल फेलिङ्ग कार्यक्रम (समूह तथा सरकारको संयुक्त योगदान)

८९. सेवा प्रदायक मार्फत वैज्ञानिक वन व्यवस्थापन लागू नभएका सामुदायिक वन कार्ययोजना पुनरावलोकन (समूह तथा सरकारको संयुक्त योगदान)

कार्ययोजनाको अवधि समाप्त भएका र कार्ययोजना पुनरावलोकन/संशोधनको लागि समूहबाट माग भई आएका सा.व.को कार्ययोजना पुनरावलोकन गर्ने कार्यमा सरकारको तर्फबाट बेहोर्नु पर्ने खर्चको लागि यो शीर्षकको रकम खर्च गर्नुपर्नेछ । सार्वजानिक खरिद ऐन,२०६३ तथा नियमावली,२०६४ र प्रदेश सार्वजानिक खरिद नियमावली,२०७६ को परिधि भित्र रहि सेवा प्रदायक संस्थाबाट कार्ययोजना पुनरावलोकलन गर्न सकिनेछ । यसका लागि सामुदायिक वन स्रोत सर्भेक्षण मार्गदर्शन, २०६१ अनुसार सा.व.को सिमा सर्वेक्षण तथा वन स्रोत सर्भेक्षण गरी वनको बिस्तृत नक्शा बनाई पेश गर्नुपर्नेछ । कार्यक्रम सम्पन्न पछि कार्ययोजना/विधान (४ प्रती), समूहको निर्णय, साधारण भेलाको उपस्थितीको विवरण, छलफल, उपस्थित सहभागीको विवरण, सहितको प्रतिवेदन पेश गर्नुपर्नेछ । यो

कार्यक्रमको सहजीकरणको लागि समूहका पदाधिकारीहरु कार्ययोजना पुनरावलोकनको हरेक चरण (boundary survey,resource inventory) मा अनिवार्य परिचालित हुनुपर्नेछ ।

९०. ललितपुरको खयर वन क्षेत्र मा वैज्ञानिक वन व्यवस्थापन कार्ययोजना तयारी

तोकिएको खयर वनक्षेत्रको वैज्ञानिक वन ब्यवस्थापन कार्ययोजना निर्माण, स्वीकृती र कार्ययोजना कार्यान्वयन/ खयरको बिऊ उत्पादन क्षेत्रको रुपमा विकास गर्नको लागि यो शीर्षकको रकम खर्च गरिने छ । यसमा जिल्लाको पञ्चवर्षीय वन व्यवस्थापन योजनालाई समेत मध्यनजर गर्दै सर्वप्रथम सम्बन्धित वन क्षेत्र त्यसका उपभोक्ताहरु पहिचान गरी उपभोक्ताहरुलाइ वैज्ञानिक वन व्यवस्थापनको सम्बन्धमा सचेतनामुलक तालिम/गोष्ठी सञ्चालनमा पनि खर्च गर्न सकिने छ ।यो कार्यका लागि GIS तथा Inventory का विज्ञलाई परामर्श सेवा खरिद गर्न सकिनेछ र उक्त विज्ञसँग डिभिजन वन कार्यालयको प्राविधिकले संयुक्त रुपमा कार्य गर्नुपर्नेछ । वन क्षेत्र सामुदायिक वनको रुपमा हस्तान्तरण भईसकेको भए समूहसँग सहजिकरण गरेर मात्र कार्यक्रम सञ्चालन गर्नुपर्नेछ ।यसको लागि निम्न कार्य गरिनेछः-

क. खयर वनको पहिचान तथा नक्साङ्कन ।
ख. खयरको बिऊ क्षेत्र (seed stand) बनाउने तथा क्षेत्र छुट्टाउने ।
ग. खयरको वन श्रोत सर्वेक्षण गर्ने (pole -1% तथा regeneration 0.5% sampling intensity)
घ. रुख(>30cm) व्यास सबैको total enumeration तथा Tagging
ङ. दिगो वन व्यवस्थापन कार्ययोजना तयार गरी निर्देशनालय सहित मन्त्रालयमा प्रस्तुतिकरण।
च. एक भन्दा बढी सामुदायिक वन क्षेत्रमा पर्ने भएमा एकमुष्ठ कार्ययोजना बनाई हरेक सामुदायिक वनमा पर्ने क्षेत्रलाई एउटा व्यवस्थापन योजना बनाउनु पर्दछ।
छ. डिभिजन वन अधिकृतले आवश्यक रिभ्यू/आवश्यक परेमा डाक्टर स्तर विशेषज्ञ समेत सेवा लिई कार्ययोजनामा आवश्यक सुधार गरी स्विकृत गर्नुपर्नेछ ।
ज. कन्टिन्जेन्सी रकमबाट अनुगमन, यातायात, ईन्धन/बैठक भत्ता, खाजा मसलन्दमा खर्च गर्न सकिनेछ । कार्ययोजना कार्यान्वयन गर्दा स्विकृत वन कार्ययोजनामा उल्लेखित तथा समूहले अनुमोदन गरेका कार्यक्रमहरु लागत अनुमान स्विकृत गराई खर्च गर्न सकिनेछ ।

९१. निजी, कबुलियती वन, खोरिया फडानी र भू-संरक्षणका दृष्टिले संवेदनशील क्षेत्रलाई कृषि वनमा रुपान्तरणको लागि अमृसो रोपण (एकै स्थानमा)

निजी, कबुलियती वन, खोरिया फडानी र भू-संरक्षणका दृष्टिले संवेदनशील क्षेत्रलाई कृषि वन मा रुपान्तरणका लागि आयआर्जन गर्नका लागि एकै स्थानमा अम्रिसो रोपण गर्न यो क्रियाकलाप सञ्चालन गरिनेछ । कार्यक्रम सञ्चालन भएको ठाउँमा यी विवरणहरु सहितको एउटा होर्डिङ्ग बोर्ड समेत राख्नुपर्नेछ ।कार्यक्रम सम्पन्न पछि प्रतिवेदनमा क्रियाकलाप सञ्चालन भएको वनको नाम, ठेगाना, क्षेत्रफल, लाभान्वित घरधुरी, लागत, खेती विस्तार गरिएको अम्रिसोको स्लिप संख्या र प्राप्ति स्रोत, लागत तथा कार्यक्रम सञ्चालन गर्दा देखापरेका समस्याहरु उल्लेख गर्नुपर्नेछ ।

९२. सामुदायिक वन क्षेत्र भित्रका पानीको मुल वरीपरीको जलाधार क्षेत्र संरक्षण (पानी ट्याङ्की, पोखरी र प्रजाति रोपण)

सामुदायिक वन भित्र रहेका महत्वपूर्ण, उपयोगी, ऐतीहासिक र लोपोन्मुख पानीका स्रोत तथा पोखरीको पहिचान गरी तिनको जलाधार क्षेत्रमा संरक्षणका क्रियाकलापहरु सञ्चालन गर्ने अभिप्रायले यो कार्यक्रम राखिएको हो । कार्यक्रम सञ्चालन गर्दा बस्तुस्थितीको विश्लेषण गरी प्राथमिकताका आधारमा स्थानीय तहसँग समेत आवश्यक सहकार्य गरी सञ्चालन गर्न सकिनेछ । यो कार्यक्रम अन्तर्गत तालतलैया, सिमसार, पानी कुवा, पोखरी, जलभरण संरचना, रन अफ हार्भेस्टिङ डयाम, पानी मूहान लगायतको जलाधार क्षेत्रको पुनरुत्थान तथा संरक्षण सम्बन्धी क्रियाकलापहरु जस्तै संरक्षण वृक्षारोपण, भू'क्षय नियन्त्रणका बायोइन्जिनियरिङ्ग प्रविधिको कार्यान्वयन, इन्टेक, रिजर्भ ट्यांक, पाईप लाइन र ट्याप स्टाण्ड लगायत अन्य निर्माण गर्न सकिनेछ । के कुन कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने हो समूहको निर्णय एवं फिल्ड प्रतिवेदन प्राप्त भएपछि लागत अनुमान र सम्झौता गरी कार्य सञ्चालन गर्नुपर्नेछ । सञ्चालन हुने क्रियाकलापको प्रकृती हेरि डिभिजन/सब-डिभिजन वन कार्यालयका प्राविधिकहरु वा सामुदायिक वन समूहहरु मार्फत सञ्चालन गर्न सकिने छ ।कार्यक्रम प्रचलित नर्म्स र दररेट तथा सार्वजनिक खरिद ऐन,२०६३ तथा नियमावली,२०६४ र प्रदेश सार्वजनिक खरिद नियमावली, २०७६ को प्रक्रिया अपनाई सञ्चालन गर्नु पर्दछ ।कार्य सम्पन्न भएपछि सर्भे नक्सा, डिजाईन, संरचनागत नक्सा, लागत अनुमान, फोटो, नापी किताब लगायतको कार्यसम्पन्न प्रतिवेदन पेश गर्नुपर्नेछ ।

९३. उत्कृष्ट सामुदायिक वन पुरस्कार वितरण (उत्कृष्ट १ समूहलाई मात्र)

सामुदायिक वन विकास कार्यक्रमको मार्गदर्शन, २०७१ को अनुसूचीमा उल्लेखित सामुदायिक वन अनुगमनका सूचकका आधारमा डिभिजन वन कार्यालय अन्तरगतका सम्पूर्ण सामुदायिक वनको मूल्याङ्कन गरी पुरस्कृत गर्ने उद्देश्यले यो कार्यक्रम राखिएको हो । पुर्व निर्धारित मूल्याङ्कन र सूचकको आधारमा डिभिजनल वन अधिकृतको संयोजकत्वमा ३ सदस्यीय (वन उपभोक्ता महासंघको प्रतिनिधि-१, योजना शाखाको प्राविधिक-१ समेत) मूल्याङ्कन समिति गठन गरी मूल्याङ्कन गरिने छ । यसमा मूल्याङ्कनबाट छानिएका उत्कृष्ट एक सामुदायिक वन उपभोक्ता समूहलाई पुरस्कार र प्रमाणपत्र प्रदान गरिने छ । कार्यक्रम सम्पन्न पछि प्रतिवेदनमा पुरस्कार प्रदान गरिएको सामुदायिक वन उपभोक्ता समूहको नाम र ठेगाना, पुरस्कृत हुनाको कारण (समूहको विशेषता), मूल्याङ्कन समितिको निर्णय सहितको प्रतिवेदन पेश गर्नुपर्दछ । यस शीर्षकको बजेट नगद पुरस्कार राशीमा मात्र खर्च गर्नुपर्नेछ। पुरस्कार रकम बैंक खाता मार्फत उपलब्ध गराउनु पर्नेछ ।

९४. चेपाङ्ग समुदायका लागि चिउरीको बियाँ सङ्कलन गरी कम्तिमा ५ हेक्टर क्षेत्रफलमा तारबार सहित रोपण कार्यक्रम (धादिङ्गकोवेनीघाट, पिडा, धुसा, चितवनको रासी न.पा. वडा नं ११,१२, १३, दाहाखानी, ईच्छाकामना र मकवानपुरको राक्सिराङ्ग)

यो कार्यक्रम चेपाङ्ग समुदायका लागि चिउरीको बियाँ सङ्कलन गरी तारबार सहित रोपण कार्यक्रम राखिएको हो। समुदायसँग छलफल गरी बिऊ सङ्कलन गरी तोकिएको स्थानमा रोपण गर्ने कार्यमा खर्च गरिने छ। प्रचलित नर्म्स अनुसार प्राविधिकबाट लागत अनुमान तयार गरी डिभिजनल वन अधिकृतबाट स्वीकृत गराई स्वीकृत ल.ई बमोजिम खर्च गरी कार्यक्रम सम्पन्न गर्नुपर्ने छ ।वृक्षारोपण क्षेत्रको छनौट, लागत अनुमान तयार गर्ने, वृक्षारोपणको तयारी वृक्षारोपण गर्ने लगायतका कार्यमा आवश्यक प्राविधिक सहयोग डिभिजन/सब-डिभिजन वन कार्यालयबाट उपलब्ध गराईने छ ।कार्यक्रम सम्पन्न पश्चात वृक्षारोपण गरिएको क्षेत्रको विवरण, प्रजाति, संख्या, रोपण गरिएको क्षेत्रको नक्सा, फोटो, बिल भर्पाई लगायतका आवश्यक कागजातहरु संलग्न गरी कार्य सम्पन्न प्रतिवेदन पेश गर्नुपर्नेछ । रोपण गरिएको ठाउँमा सम्पूर्ण विवरण सहितको होर्डिङ्ग बोर्ड राख्नु पर्ने छ ।

९५. प्राकृतिक जडिबुटी संरक्षणको लागि सामुदायिक विद्यालय शिक्षा कार्यक्रम

स्थानीयस्तरमा पाइने बहुमूल्य प्रजातिहरुका जडिबुटीको संरक्षण तथा व्यवस्थापन सम्बन्धी सामुदायिक विद्यालयका कक्षा ८ र ९ विद्यार्थीहरुलाइ सचेतना जगाउने उद्देश्यले यो कार्यक्रम राखिएको हो । यस शीर्षक अन्तरगत विनियोजित रकम खाजा तथा सेसन फी मा खर्च गर्न सकिनेछ ।कक्षा सञ्चालन भएको फोटो, विद्यार्थीको उपस्थिति लगातका कागजात भुक्तानीको लागि पेश गर्नुपर्नेछ ।

९६. सेवा परामर्श मार्फत बिरुवा उत्पादन/जडिबुटी खेती विकासको लागि वन प्राविधिक

डिभिजन वन कार्यालयमा नयाँ बिरुवा उत्पादन, जडिबुटी खेतीको लागि समन्वय, सहजीकरण, प्राविधिक सहयोग लगायत डिभिजन वन कार्यालयको कार्यक्रम सञ्चालनमा थप सहयोग पुर्याउन वन विज्ञानमा कम्तिमा स्नातक तह वा सो सरहको योग्यता पुगेको प्राबिधिक सेवा करारमा लिन यस शीर्षकमा विनियोजित रकम खर्च गरिनेछ । यसको लागि गत आ.व.मा मन्त्रालय/डिवकाहरुमा कार्यरत जडिबुटी प्राविधिक, सहजकर्ताहरुलाई प्राथमिकता दिईनेछ । नेपाल सरकार/प्रदेश सरकारको आर्थिक ऐन/नियम बमोजिम राख्नुपर्ने मासिक कार्य सम्पन्न प्रतिवेदन, डोर हाजिरी लगायतका आवश्यक कागजात समावेश गर्नुपर्नेछ । निजले डिभिजनल वन अधिकृत वा निजले तोकेको कर्मचारीको अधिनमा रही काम गर्नु पर्नेछ । साथै मासिक प्रतिवेदनको आधारमा मात्र मासिक पारिश्रमिकको निकासा गरिनेछ।

९७. प्राकृतिक रुपमा पाइने गैह्रकाष्ठ वन पैदावार को संरक्षण तथा प्राकृतिक पुनरुत्पादन व्यवस्थापन (धसिङ्ग्रे/लोक्ता)

प्राकृतिक रुपमा रहेका धसिङ्ग्रे/लोक्ता जस्ता गैह्रकाष्ठ वन पैदावारको संरक्षण र पुनरूत्पादनलाई प्राकृतिक रुपमै व्यवस्थापन गर्ने अभिप्रायले यो कार्यक्रम राखिएको हो ।यस कार्यक्रम अन्तरगत

प्रजातिको Hotspots पहिचान गरी सोको स्वस्थानमा संरक्षण योजना (In-situ conservation plan) तयार गरी सम्बन्धित डिभिजन वन कार्यालयबाट स्वीकृत गरी योजना कार्यान्वयन गर्नुपर्नेछ ।यस कार्यक्रम अन्तरगत मुख्यतया पुनरूत्पादनको संरक्षणको व्यवस्था मिलाउनुको साथै उक्त क्षेत्रलाई forest fire बाट बचाउने, सो क्षेत्रमा रहेका unwanted species हरुको व्यवस्थापन गर्न सकिन्छ । कार्यक्रम सम्पन्न पश्चात् प्रतिवेदनमा सो स्थानको अवस्थिती (GPS Coordinate), फोटो, सूचक सहितका अन्य उपलब्धि, प्रभावकारिता, Regeneration को अवस्था, क्षेत्रफल, unwanted species, नक्शा आदि समावेश गर्नुपर्नेछ ।

९८. जडिबुटी संरक्षणको लागि विद्यालय शिक्षा पुस्तिका प्रकाशन

जडिबुटी सम्वन्धि विषयमा विद्यालयका विद्यार्थीहरुलाई सचेतना तथा अध्ययन गराउने उद्देश्यले विद्यालय शिक्षा पुस्तिका प्रकाशन गर्ने उद्देश्यले यो कार्यक्रम राखिएको छ ।

जडिबुटीको तथ्याङ्क सङ्कलन, गोष्ठीको आयोजना, लेख रचना सङ्कलन, लेखकको पारिश्रमिक, विभिन्न विषयवस्तु माथि मस्यौदा समितिको बैठक तथा छलफल, सम्पादन, विषय विज्ञहरुको परामर्श सेवा खरिद गरी पुस्तिका छपाई तथा प्रकाशन गर्ने कार्यहरुमा यस शीर्षकको रकम खर्च गर्न सकिनेछ।

९९. संभाब्यता अध्ययन तथा कार्ययोजना निर्माण

क. अध्ययन गरिने क्रियाकलापहरुका लागि सम्बन्धित विषय विशेषज्ञहरुको सहयोगमा कार्य क्षेत्रगत शर्त (Terms of Reference) र लागत अनुमान तयार गरी स्वीकृत गर्ने ।

ख. अध्ययन गर्नका लागि सार्वजनिक खरिद ऐन,२०६३ तथा नियमावली,२०६४ र प्रदेश सार्वजनिक खरिद नियमावली, २०७६ मा भएको प्रावधान अनुसार परामर्शदाता कम्पनी, फर्म तथा व्यक्तिको छनौट गर्ने ।

ग. छनौट भएका कम्पनी, फर्म तथा व्यक्तिहरुसँग स्वीकृत कार्य सूची बमोजिम कार्य गर्ने गरी सम्झौता गर्ने ।

घ. सम्झौता पश्चात परामर्शदाता कम्पनी, फर्म वा व्यक्तिले मस्यौदा प्रतिवेदन तयार गरी प्रस्तुतीकरण गर्ने र प्रस्तुतीकरणका समयमा वा अन्य माध्यमबाट प्राप्त पृष्ठपोषण समावेश गरी अन्तिम प्रतिवेदन तयार गर्ने

आर्थिक वर्ष २०७७।७८ मा देहाय बमोजिमको क्रियाकलापहरुको संभाब्यता अध्ययन तथा कार्ययोजना निर्माण गरिने छ

१. भित्री मधेशका जिल्लाहरुमा कृषि वन व्यवस्थापन पद्धतीको संभाव्यता अध्ययन, स्थान छनौट र मोडल पहिचान गरी पहिचान भएका स्थान मध्ये १ स्थानको कार्ययोजना निर्माण (पहिलो चौमासिक)

२. भित्री मधेश बाहेकका अन्य जिल्लाहरुमा कृषि वन व्यवस्थापन पद्धतीको संभाव्यता अध्ययन, स्थान छनौट र मोडल पहिचान गरी पहिचान भएका स्थान मध्ये १ स्थानको कार्ययोजना निर्माण (पहिलो चौमासिक)

३. कृषि वन व्यवस्थापन पद्धतीको कार्ययोजना कार्यान्वयन (कार्ययोजना तयार भए पश्चात डिवका मार्फत कार्यान्वयन गर्ने).

४. प्रदेश भित्रका सम्पूर्ण निजी तथा धार्मिक वनको अवस्था अध्ययन तथा प्रकाशन (कार्यसूची अनुसार)

५. महाभारतको वनक्षेत्रलाई संरक्षित वनको रुपमा ब्यवस्थापन गर्न सम्भाव्यता अध्ययन तथा कार्ययोजना निर्माण

६. बरण्डाभार संरक्षित वनलाई उत्तर तिर विस्तार गर्न सम्भाव्यता अध्ययन

७. ललितपुर फूलचोकिको वनक्षेत्रलाई संरक्षित वनको रुपमा विकास गर्न सम्भाव्यता अध्ययन तथा कार्ययोजना निर्माण

७. त्रिभुवन विश्वविद्यालयको सहकार्यमा बाँदर नियन्त्रण तथा व्यवस्थापनको लागि अध्ययन

१००. समृद्धिका लागि जडिबुटी खेती सञ्चालन कार्यक्रम

पृष्ठभूमि

बागमती प्रदेशमा वनको उपजको उत्पादन वृद्धि गर्न, व्यावसायिक उत्पादन गरी वन उद्यमको विकास तथा रोजगारी श्रृजना गर्नका लागि जडिबुटी खेती सञ्चालन कार्यक्रम ल्याइएको हो । बाँझो जग्गाको उपयोग, सामुदायिक वनको जग्गाको वन उपज उत्पादनका लागि बहुआयामिक प्रयोग गरी समृद्धिको आधार तयार गर्न व्यावासायिक जडिबुटी खेती कार्यक्रम प्रदेश सरकारले तय गरेको छ । निजी जग्गा तथा सामुदायिक वन क्षेत्रमा जडिबुटी खेती सञ्चालन गर्दा ध्यान दिने मुख्य विषयहरु उपयुक्त तोकेको क्षेत्रफल जग्गाको उपलब्धता/पहिचान, समूह/किसानको पहिचान हो । जग्गा एकै स्थानमा उपलब्ध हुन नसकेमा नीजी जग्गा एकिकृत गरी जडिबुटी सञ्चालन गर्न सकिनेछ । यो कार्यक्रममा जडिबुटी खेती सञ्चालन कार्य निजी वा समुदाय वा सहकारी वा सामुदायिक वन उपभोक्ता समूहले छनौट गरेका निश्चित घरधुरीसँग सरकारको तर्फबाट डिभिजन वन कार्यालयले निजी किसान/समूह/समुदाय/सहकारी/कम्पनीसँग सहकार्य गरी एकल वा साझेदारी वा संयुक्त रुपमा सञ्चालन गर्न सकिने गरी तय गरेको कार्यक्रम हो । यो कार्यविधि प्रयोग गरी देहायका कार्यक्रमहरु सञ्चालन गर्न सकिनेछ ।

- लौठसल्ला/मोरीङ्गा/चिराईतोको स्थानको १०० रोपनी भन्दा बढी क्षेत्रफलको निजी जग्गामा जडिबुटी खेतीको लागि प्लट वृक्षारोपणको लागि बिरुवा खरिद र वितरण (निजी जग्गालाई क्लष्टरीङ्ग गर्न सकिने)
- सतुवाको एकै स्थानको ४० रोपनी भन्दा बढी क्षेत्रफलको निजी जग्गामा जडिबुटी खेतीको लागि प्लट वृक्षारोपणको लागि बिरुवा खरिद र वितरण (निजी जग्गालाई क्लष्टरीङ्ग गर्न सकिने)
- सामुदायिक वन भित्र उप समूह बनाई कबुलियतनामा गरी एकै स्थानको १०० रोपनी भन्दा बढी क्षेत्रफलमा जडिबुटी खेतीको लागि प्लट वृक्षारोपणको लागि बिरुवा खरिद र वितरण टिमुर, लौंठ सल्ला, अमला, सतुवा, चिराईतो, मोरिङ्गा
- टिमुर / अमलाको एकै स्थानको १०० रोपनी भन्दा बढी क्षेत्रफलको निजी जग्गामा जडिबुटी खेतीको लागि प्लट वृक्षारोपणको लागि बिरुवा खरिद र वितरण (निजी जग्गालाई क्लष्टरीङ्ग गर्न सकिने) (कार्यविधिमा उल्लिखित लागत ईष्टिमेट बमोजिम)
- एकै स्थानको १०० रोपनी भन्दा बढी क्षेत्रफलको निजी जग्गामा जडिबुटी प्लट वृक्षारोपण गर्ने व्यक्ति, फर्म, सहकारी, कम्पनीको लागि बिरुवा संरक्षण तथा संभार खर्च प्रति १०० रोपणी प्रति महिना १० हजार टिमुर, लौंठ सल्ला, अमला, सतुवा, चिराईतो,मोरिङ्गा)
- सामुदायिक वन भित्र उप समूह बनाई कबुलियतनामा गरी एकै स्थानको १०० रोपनी भन्दा बढी क्षेत्रफलमा जडिबुटी खेतीको लागि बिरुवा संरक्षण तथा संभार खर्च प्रति १०० रोपणी प्रति महिना १० हजार टिमुर, लौंठ सल्ला, अमला, सतुवा, चिराईतो, मोरिङ्गा (असार महिनाको लागि)

उद्धेश्य

- व्यक्ति/सहकारी/फर्म/समूह/कम्पनी/समुदाय मार्फत निजी जग्गा र सामुदायिक वन क्षेत्रमा व्यावसायिक एकल जातको जडिबुटी खेती गर्ने ।

पहिलो चौमासिकमा सञ्चालन गरिने कृयाकलापहरु

- देहाय अनुसारको जडिबुटी तथा गैरकाष्ठ वन पैदावार सेल NTFPs सेल गठन गरिनेछ ।
    - डि.ब.अ. ले तोकेको वन अधिकृत(उपलब्ध भए सम्म स्नातक गरेको)- संयोजक
    - खेती हुने सब डिभिजनको अधिकृत/रेञ्जर- सदस्य
    - (जग्गा छनौट नहुदा सम्म DFO ले अधिकृत/रेञ्जर प्रतिनिधि तोक्न सक्ने)
    - डि.ब.का.ले करारमा नियुक्त गरेको वन प्राविधिक(वन विज्ञान विषयमा स्नातक तह उतीर्ण गरेको डि.ब.का.ले करार/सेवापरामर्शमा राखिएको पाँचौस्तरको कर्मचारी) – सदस्य

  (करार नियुक्त नभएकोमा डि.ब.अ. ले तोकेको प्राविधिक कर्मचारी रहनेछ)

- जडिबुटी तथा गैरकाष्ठ वन पैदावार सेलले सम्बन्धित जिल्लाका प्रदेश सभा सदस्य, जि.स.स., स्थानिय तहका पदाधिकारीहरु सहित सरोकारवालाहरुको सहभागितामा अन्तरकृया तथा अभिमुखीकरण गोष्ठी सञ्चालन गर्नेछ ।
- कार्तिक महिना भित्रमा व्यक्ति/सहकारी/फर्म/समूह/कम्पनी इच्छुकलाइ देहायको विवरण सहित कार्यक्रममा तोकेको जातको खेती गर्न निवेदन आव्हानको १५ दिने सूचना प्रकाशन गरिनेछ ।
    - व्यक्ति/सहकारी/फर्म/समूह/कम्पनीको दर्ताका कागजातहरु- व्यक्तिको हकमा नागरिकता ।
    - जग्गाको विवरण लालपुर्जा र तिरो तिरेको रसिद
    - निवेदन

दोश्रो चौमासिकमा सञ्चालन गरिने कृयाकलापहरु

- सेलले प्राप्त हुन आएका निवेदन अनुसारको व्यवसायिक खेती गर्ने जग्गाको अवलोकन तथा निरीक्षण गर्नेछ ।
- सेलले प्रस्तावित जग्गाको सिंचाइ/भिरालोपना/मोहडा/ प्रजाती समेतका आधारमा प्राथामिकीकरण गरी सिफारिश सहितको प्रतिवेदन डि.ब.का. मा पेश गर्नेछ ।
- सेलको सिफारिशका आधारमा डि.ब.का.ले व्यक्ति/सहकारी/फर्म/समूह/कम्पनी छनौट गर्नेछ ।यसरी छनौट गर्दा लागत साझेदारी खुल्ने गरी साथै डि.ब.का.ले बिरुवा रोपण

क्षेत्रको संरक्षणका वापत एकमुष्टरुपमा १० हजार रुपैया उपलब्ध गराउने गरी छनौट भएको व्यक्ति/सहकारी/फर्म/समूह/कम्पनीसँग सम्झौता गरिनेछ ।

- सेलले छनौट भएको जग्गामा व्यक्ति/सहकारी/फर्म/समूह/कम्पनीको सहकार्य/समन्वयमा निशुल्क रुपमा जग्गाको सर्भे नक्साङ्कन, व्यावसायिक योजना, खेती क्यालेण्डर, लागत अनुमान तयार गर्नेछ ।
- डि.ब.का.ले बिरुवाको गुणस्तर निर्धारणका मापदण्ड तयार गर्नेछ । त्यसरी मापदण्ड तयार गर्दा टिमुर र लौठसल्लाको हकमा विउबाट उत्पादन भएको र कम्तीमा २ वर्ष पुरानो बिरुवा एवं मोरिङ्गा र सतुवाको हकमा कम्तीमा १ वर्ष पुरानो बिरुवा हुनुपर्नेछ ।
- सार्वजनिक खरिद ऐन,२०६३ तथा नियमावलि,२०६४ र प्रदेश सार्वजनिक खरिद नियमावली,२०७६ अनुसार खरिदको प्रकृया पुरा गरी बिरुवा खरिद गरिनेछ । यसरी खरिद गर्दा प्रतिस्थापन रोपण (Causality Replacement) प्रयोजनका लागि थप दश प्रतिशत बिरुवा समेत खरिद गर्न सकिनेछ । प्रतिस्थापन रोपण (Causality Replacement) गर्ने बिरुवा डि.ब.का.को नर्सरीमा स्टक राखी आवश्यकता अनुसार पुन:रोपण गरिनेछ ।
- बिरुवा खरिद सम्बन्धित जिल्लाको दररेट अनुसार हुनेछ। जिल्ला दर रेटमा नखुलेको प्रजाति र साइज/उमेरको बिरुवाको हकमा सार्वजनिक खरिद ऐन,२०६३ तथा नियमावली,२०६४ र प्रदेश सार्वजनिक खरिद नियमावली,२०७६ अनुसार कोटेशन माग गरी प्राप्त दररेट अनुसार खरिद गर्न सकिनेछ ।

<u>तेश्रो चौमासिकमा गरिने कृयाकलापहरु</u>

- सेलले चैत्र महिनामा वृक्षारोपणको संरक्षण तथा खेती प्रविधिका विषयमा अभिमुखीकरण तालिम/गोष्ठी गर्नेछ ।
- सेलको प्राविधिक सहयोग/सहजीकरणमा वैशाख महिना सम्ममा व्यक्ति/सहकारी/फर्म/समूह/कम्पनीले जग्गाको तयारी झाडी सफाइ, कम्पोष्ट मल, जग्गा सम्याउने, खनजोत, खाडल वा तारबार लगाउने, ड्याङ्ग बनाउने, सिंचाइ व्यवस्था मिलाउने लगायतका कामहरु गर्नुपर्नेछ ।
- जेष्ठ/आषाढ महिना सम्ममा डि.ब.का.ले बिरुवा उपलब्ध गराइ सेलको प्राविधिक सहयोग/सहजीकरणमा वृक्षारोपण कार्य सम्पन्न गरिनेछ ।

<u>विविध</u>

- डि.ब.का.ले वृक्षारोपणको प्रमाणपत्र उपलब्ध गराउने । वृक्षारोपण अभिलेखीकरण डिभिजन वन कार्यालयमा राखी खेती गरिएको स्थानीय तहलाई जानकारी गराइनेछ ।
- खेतीको मूल्याङ्कनको स्थलगत अध्ययन गरी योजनाको अधिकृतले अन्तिम प्रतिवेदन डि.ब.का. मा पेश गर्ने । यसरी प्राप्त प्रतिवेदन मन्त्रालय र निर्देशनालयमा पेश गर्नुपर्नेछ ।

- यो कार्यक्रममा खटिने सब-डिभिजन वन कार्यालयका कर्मचारीहरुलाइ नियमानुसार भ्रमण भत्ता उपलब्ध गराउन सकिनेछ ।
- पत्रकार, सरोकारवाला, वडाका जनप्रतिनिधिको रोहवरमा खर्चको सार्वजिनक सुनुवाइ गरी भुक्तानीका बखत सो सुनुवाइको प्रतिवेदन पेश गर्नुपर्नेछ ।
- लागत अनुमान/खर्च/लागत साझेदारी/बिरुवा संख्या/रोपण क्षेत्रफल/जात खुल्ने गरी होडिङ्गबोर्ड राखुपर्नेछ ।
- वन निर्देशनलाय र डि.ब.का.ले अनुगमन गर्न सक्नेछन ।
- यो कार्यक्रम एकै स्थानमा १०० रोपनी क्षेत्रफल भन्दा कम हुने गरी टुक्रा गरी सञ्चालन गर्न पाइने छैन ।

१०१. सामुदायिक वनको क्षेत्रमा कबुलियतनामा गरी जडिबुटी खेती संचलन गर्ने कार्यक्रम कार्यान्वयन कार्यविधि

<u>पहिलो चौमासिमा सञ्चालन गरिने कृयाकलापहरु</u>

- देहाय अनुसारको जडिबुटी तथा गैरकाष्ठ वन पैदावार सेल NTFPs सेल गठन गरिनेछ ।
  - डि.ब.अ. ले तोकेको वन अधिकृत(उपलब्ध भए सम्म स्नातक गरेको)- संयोजक
  - खेती हुने सब डिभिजनको अधिकृत/रेञ्जर- सदस्य
  - (जग्गा छनौट नहुदा सम्म DFO ले अधिकृत/रेञ्जर प्रतिनिधि तोक्न सक्ने)
  - डि.ब.का.ले करारमा नियुक्त गरेको वन प्राविधिक - सदस्य
  - (करार नियुक्त नभएकोमा डि.ब.अ. ले तोकेको प्राविधिक कर्मचारी रहनेछ)
- जडिबुटी तथा गैरकाष्ठ वन पैदावार सेलले सम्बन्धित जिल्लाका प्रदेश सभा सदस्य, जि.स.स., स्थानिय तहका पदाधिकारीहरु, सामुदायिक वन उपभोक्ता महासंघ सहित सरोकारवालाहरुको सहभागितामा अन्तरकृया तथा अभिमुखीकरण गोष्ठी सञ्चालन गर्नेछ । सा.ब.उ.स.सँग मिलेर खेती गर्न इच्छुक सहकारी/फर्म/समूह/कम्पनीलाइ आव्हान गर्ने सा.ब.उ.स. लाइ सब-डिभिजन वन कार्यालय वा विभिन्न सूचनाका माध्यमबाट अनुरोध गर्ने ।
- कार्तिक महिना भित्रमा सहकारी/फर्म/समूह/कम्पनी र सा.ब.उ.स. वीच सहकार्य गर्ने गरी जडिबुटी खेती गर्न इच्छुक सहकारी/फर्म/समूह/कम्पनीहरुका लागि देहायको विवरण सहित निवेदन पेश गर्न डि.ब.का.ले १५ दिने सूचना प्रकाशन गर्नुपर्नेछ ।
  - सहकारी/फर्म/समूह/कम्पनीको दर्ताका कागजातहरु
  - सा.ब.को जडिबुटी खेती गरिने क्षेत्रको विवरण
  - सा.ब.उ.स. र जडिबुटी खेती गर्न ईच्छुक समूह/फर्म/सहकारीको कबुलियतनामा
  - सा.ब.को कार्ययोजनामा भएको व्यवस्था
  - सामुदायिक वन उपभोक्ता समूहको सहमती पत्र

- निवेदन

दोश्रो चौमासिकमा सञ्चालन गरिने कृयाकलापहरु

- सेलले प्राप्त हुन आएका निवेदन अनुसारको व्यवसायिक खेती गर्ने जग्गाको अवलोकन तथा निरीक्षण गर्नेछ ।
- सेलले प्रस्तावित जग्गाको सिंचाइ/भिरालोपना/मोहडा/ प्रजाती समेतका आधारमा प्राथामिकीकरण गरी सिफारिश सहितको प्रतिवेदन डि.ब.का. मा पेश गर्नेछ । जडिबुटी खेती गर्ने जग्गाको विशेषता देहाय अनुसार भएको हुनुपर्नेछ ।
    - सा.ब. को नाङ्गो, अतिक्रमण बाट फिर्ता भएको वा अतिक्रमणको जोखिममा रहेको ।
    - १० प्रतिशत सम्म क्राउन कभर भएको फाट्टफुट्ट रुख बिरुवा भएको ।
    - सकभर रुख नभएको झाडि व्यवस्थापन गरी जडिबुटी खेती सञ्चालन गर्न सकिने
- सेलको सिफारिसका आधारमा डि.ब.का.ले सामुदायिक वनको सहमतीमा सहकारी/फर्म/समूह/कम्पनी छनौट गर्नेछ । यसरी छनौट गर्दा लागत साझेदारी खुल्ने गरी साथै डि.ब.का.ले बिरुवा रोपण क्षेत्रको संरक्षणका वापत एकमुष्टरुपमा १० हजार रुपैया उपलब्ध गराउने गरी सा.ब.उ.स.को रोहवर/साक्षी रहने गरी छनौट भएको सहकारी/फर्म/समूह/कम्पनीसँग सम्झौता गरिनेछ ।
- सा.ब.उ.स. तथा सम्बन्धित सहकारी/फर्म/समूह/कम्पनीसँग लाभांश बाँडफाँट सहितको कबुलियतनामा कानून बमोजिम आपसी समझदारीमा तय गरेको हुनुपर्नेछ । भू स्वामित्व नेपाल सरकारका नाममा रहेकोले सा.ब.उ.स.ले जग्गा भाडा दस्तुर लिन पाइने छैन ।
- सेलले छनौट भएको सा.बन क्षेत्रमा सहकारी/फर्म/समूह/कम्पनीको सहकार्य/समन्वयमा निशुल्क रुपमा जग्गाको सर्भे नक्साङ्कन, व्यावसायिक योजना, खेती क्यालेण्डर, लागत अनुमान तयार गर्नेछ ।
- डि.ब.का.ले बिरुवाको गुणस्तर निर्धारणका मापदण्ड तयार गर्नेछ । त्यसरी मापदण्ड तयार गर्दा टिमुर र लौठसल्लाको हकमा विउबाट उत्पादन भएको र कम्तीमा २ वर्ष पुरानो बिरुवा एवं मोरिङ्गा र सतुवाको हकमा कम्तीमा १ वर्ष पुरानो बिरुवा हुनुपर्नेछ ।
- सार्वजनिक खरिद ऐन,२०६३ तथा नियमावलि,२०६४ र प्रदेश सार्वजनिक खरिद नियमावली,२०७६ अनुसार खरिदको प्रकृया पुरा गरी बिरुवा खरिद गरिनेछ । यसरी खरिद गर्दा प्रतिस्थापन रोपण(Causality Replacement) प्रयोजनका लागि थप दश प्रतिशत बिरुवा समेत खरिद गर्न सकिनेछ । प्रतिस्थापन रोपण(Causality Replacement) गर्ने बिरुवा डि.ब.का.को नर्सरीमा स्टक राखी आवश्यकता अनुसार पुन:रोपण गरिनेछ ।

- बिरुवा खरिद सम्बन्धित जिल्लाको दररेट अनुसार हुनेछ। जिल्ला दर रेटमा नखुलेको प्रजाति र साइज/उमेरको बिरुवाको हकमा सार्वजनिक खरिद ऐन,२०६३ तथा नियमावली,२०६४ र प्रदेश सार्वजनिक खरिद नियमावली,२०७ ६अनुसार कोटेशन माग गरी प्राप्त दररेट अनुसार खरिद गर्न सकिनेछ ।

<u>तेश्रो चौमासिकमा गरिने कृयाकलापहरु</u>

- सेलले चैत्र महिनामा वृक्षारोपणको संरक्षण तथा खेती प्रविधिका विषयमा अभिमुखीकरण तालिम/गोष्ठी गर्नेछ ।
- सेलको प्राविधिक सहयोग/सहजीकरणमा वैशाख महिना सम्ममा व्यक्ति/सहकारी/फर्म/समूह/कम्पनीले जग्गाको तयारी झाडी सफाइ, कम्पोष्ट मल, जग्गा सम्याउने, खनजोत, खाडल वा तारबार लगाउने, ड्याङ्ग बनाउने, सिंचाइ व्यवस्था मिलाउने लगायतका कामहरु गर्नुपर्नेछ ।
- जेष्ठ/आषाढ महिना सम्ममा डि.ब.का.ले बिरुवा उपलब्ध गराइ सेलको प्राविधिक सहयोग/सहजीकरणमा वृक्षारोपण कार्य सम्पन्न गरिनेछ ।

<u>विविध</u>

- डि.ब.का.ले वृक्षारोपणको प्रमाणपत्र उपलब्ध गराउने । वृक्षारोपण अभिलेखीकरण डिभिजन वन कार्यालयमा राखी खेती गरिएको स्थानीय तहलाई जानकारी गराइनेछ ।
- खेतीको मूल्याङ्कनको स्थलगत अध्ययन गरी योजनाको अधिकृतले अन्तिम प्रतिवेदन डि.ब.का. मा पेश गर्ने । यसरी प्राप्त प्रतिवेदन मन्त्रालय र निर्देशनालयमा पेश गर्नुपर्नेछ ।
- यो कार्यक्रममा खटिने सब-डिभिजन वन कार्यालयका कर्मचारीहरुलाइ नियमानुसार भ्रमण भत्ता उपलब्ध गराउन सकिनेछ ।
- पत्रकार, सरोकारवाला, वडाका जनप्रतिनिधिको रोहवरमा खर्चको सवजनिक सुनुवाइ गरी भुक्तानीका बखत सो सुनुवाइको प्रतिवेदन पेश गर्नुपर्नेछ ।
- लागत अनुमान/खर्च/लागत साझेदारी/बिरुवा संख्या/रोपण क्षेत्रफल/जात खुल्ने गरी होडिङ्गबोर्ड राख्नुपर्नेछ ।
- वन निर्देशनलाय र डि.ब.का.ले अनुगमन गर्न सक्नेछन ।
- यो कार्यक्रम एकै स्थानमा १०० रोपनी क्षेत्रफल भन्दा कम हुने गरी टुक्रा गरी सञ्चालन गर्न पाइने छैन र निजी जग्गाको सतुवाको हकमा एकै स्थानमा ४० रोपनी क्षेत्रफल भन्दा कम हुने गरी टुक्रा गरी सञ्चालन गर्न पाइने छैन ।

१०२. जडिबुटी फार्म सञ्चालन कार्यक्रम

बागमती प्रदेशमा वनको उपजको उत्पादन वृद्धि गर्न, व्यावसायिक उत्पादन गरी वन उद्यमको विकास तथा रोजगारी श्रृजना गर्नका लागि जडिबुटी फार्म सञ्चालन कार्यक्रम ल्याइएको हो । यो कार्यक्रममा ध्यान दिने मुख्य विषयहरु उपयुक्त तोकेको क्षेत्रफल जग्गाको उपलब्धता/पहिचान, समूह/किसानको पहिचान हो ।जग्गा एकै स्थानमा उपलब्ध हुन नसकेमा नीजी जग्गा एकिकृत गरी फार्म सञ्चालन गर्न सकिनेछ । यो कार्यक्रममा जडिबुटी फार्म सञ्चालन कार्य निजी वा समुदाय वा सहकारी वा सामुदायिक वन उपभोक्ता समूहले छनौट गरेका निश्चित घरधुरीसँग सरकारको तर्फबाट डिभिजन वन कार्यालयले निजी किसान/समूह/समुदाय/सहकारी/कम्पनीसँग सहकार्य गरी एकल वा साझेदारी वा संयुक्तरुपमा सञ्चालन गर्न सकिने गरी तय गरेको कार्यक्रम हो ।

कार्यक्रम कार्यान्वयन तथा सञ्चालन विधि: प्रचलित सार्वजनिक खरिद ऐन तथा नियमावली, आर्थिक ऐन तथा नियमावलीको परिधिभित्र रही देहायको प्रकृया अनुसार कार्यसञ्चालन गर्नुपर्नेछ ।

१. जडिबुटी फार्मका विशेषता देहाय अनुसार हुनुपर्नेछ ।

- जग्गाको क्षेत्रफल : २०० रोपनी भन्दा बढी भएको ।
- व्यावसायिक जडिबुटी खेती तथा बिरुवा उत्पादन नर्सरी सञ्चालन भएको हुनुपर्ने।
- जग्गाको किसिम वा प्रकृति: एकै स्थान वा कम्तिमा ३०० मि.को दुरीमा १०० रोपनी सम्मको तिन वटा प्लट ।
- एक वा एक भन्दा बढी व्यक्ति/समूह/सहकारी/समुदायको संलग्नता रहेको
- ३ वटा भन्दा वढी प्रजाती खेती गर्न नपाइने । तर Vertical storey वा तले व्यवस्थापन गर्ने भएमा ३ प्रजाती भन्दा धेरै खेती सञ्चालन गर्न सकिने ।

<u>जडिबुटी फार्ममा गरिने मुख्य मुख्य कृयाकलापहरु</u>

- जग्गा पहिचान, फर्म दर्ता, सञ्चालन समिति गठन, व्यवस्थापक छनौट, खेती गर्ने प्रजातिको छनौट, नर्सरी तथा बिरुवा उत्पादन Fencing, जग्गा तयारी, बिरुवा खरिद तथा रोपण, नाइके/हेरालु तथा ज्यामीको व्यवस्था, खेती प्रविधि तथा प्रविधि हस्तान्तरण ।

<u>पहिलो चौमासिमा सञ्चालन गरिने कृयाकलापहरु</u>

- देहाय अनुसारको जडिबुटी तथा गैरकाष्ठ वन पैदावार सेल NTFPs सेल गठन गरिनेछ ।

१. डि.ब.अ. ले तोकेको वन अधिकृत (उपलब्ध भए सम्म स्नातक गरेको)- संयोजक

२. खेती हुने सब डिभिजनको अधिकृत/रेञ्जर- सदस्य

३. (जग्गा छनौट नहुदा सम्म DFO ले अधिकृत/रेञ्जर प्रतिनिधि तोक्न सक्ने)

४. डि.ब.का.ले करारमा नियुक्त गरेको वन प्राविधिक - सदस्य
(करार नियुक्त नभएकोमा डि.ब.अ. ले तोकेको प्राविधिक कर्मचारी रहनेछ)

- जडिबुटी तथा गैरकाष्ठ वन पैदावार सेलले सम्बन्धित जिल्लाका प्रदेश सभा सदस्य, जि.स.स., स्थानिय तहका पदाधिकारीहरु सहित सरोकारवालाहरुको सहभागितामा अन्तरकृया तथा अभिमुखीकरण गोष्ठी सञ्चालन गर्नेछ।
- कार्तिक महिना भित्रमा व्यक्ति/सहकारी/फर्म/समूह/कम्पनी इच्छुकलाइ देहायको विवरण सहित जडिबुटी फार्म सञ्चालन गरी खेती गर्न १५ दिने सूचना प्रकाशन गरिनेछ ।

<u>निजी जग्गा एकिकृत गरी जडिबुटी फार्म सञ्चालन गर्ने भएमा</u>

- व्यक्ति/सहकारी/फर्म/समूह/कम्पनीको दर्ताका कागजातहरु- व्यक्ति/समूहको हकमा नीजहरुको नागरिकता ।(निवेदन पेश गर्दाका बखत फर्म दर्ता नभए पनि हुने र पछि पनि दर्ता गर्नुपर्ने)
- जग्गाको विवरण लालपुर्जा र तिरो तिरेको रसिद
- निवेदन

<u>सामुदायिक वन क्षेत्रमा जडिबुटी फार्म सञ्चालन गर्ने भएमा</u>

- सा.ब.को जडिबुटी खेती गरिने क्षेत्रको विवरण
- सा.ब.उ.स. र जडिबुटी खेती गर्न ईच्छुक समूह/फर्म/सहकारीको कबुलियतनामा
- सा.ब.को कार्ययोजनामा भएको व्यवस्था
- सामुदायिक वन उपभोक्ता समूहको सहमती पत्र
- संलग्न रहने घरधुरीको विवरण तथा नागरिकता
- निवेदन

<u>दोश्रो चौमासिकमा सञ्चालन गरिने कृयाकलापहरु</u>

- सेलले प्राप्त हुन आएका निवेदन अनुसारको जडिबुटी फार्म सञ्चालन गरी खेती गर्ने जग्गाको अवलोकन तथा निरीक्षण गर्नेछ ।
- सेलले प्रस्तावित जग्गाको सिंचाइ/भिरालोपना/मोहडा/ प्रजाती समेतका आधारमा प्राथामिकीकरण गरी सिफारिश सहितको प्रतिवेदन डि.ब.का. मा पेश गर्नेछ ।

- सेलको सिफारिशका आधारमा डि.ब.का.ले व्यक्ति/सहकारी/फर्म/समूह/कम्पनी छनौट गर्नेछ । यसरी छनौट गर्दा लागत साझेदारी खुल्ने गरी साथै डि.ब.का.ले बिरुवा रोपण क्षेत्रको संरक्षणका वापत एकमुष्टरुपमा १० हजार रुपैया उपलब्ध गराउने गरी छनौट भएको व्यक्ति/सहकारी/फर्म/समूह/कम्पनीसँग सम्झौता गरिनेछ । यदि फर्म दर्ता नभएको रहेछ भने निजी वा समुदाय वा सहकारी वा सामुदायिक वन उपभोक्ता समूहले छनौट गरेका निश्चित घरधुरीको संलग्नता रहने गरी एउटा फर्म/उद्योग दर्ता गर्नुपर्नेछ । दर्ताका लागि डि.ब.का. तथा घरेलु तथा साना उद्योग कार्यालयले आवश्यक सहजीकरण गर्नुपर्नेछ ।
- सेलले छनौट भएको जग्गामा व्यक्ति/सहकारी/फर्म/समूह/कम्पनीको सहकार्य/समन्वयमा निशुल्क रुपमा जग्गाको सर्भे नक्साङ्कन, व्यावसायिक योजना, खेती क्यालेण्डर, लागत अनुमान तयार गर्नेछ ।
- डि.ब.का.ले बिरुवाको गुणस्तर निर्धारणका मापदण्ड तयार गर्नेछ । त्यसरी मापदण्ड तयार गर्दा टिमुर र लौठसल्लाको हकमा विउबाट उत्पादन भएको र कम्तीमा २ वर्ष पुरानो बिरुवा एवं मोरिङ्गा र सतुवाको हकमा कम्तीमा १ वर्ष पुरानो बिरुवा हुनुपर्नेछ ।
- सार्वजनिक खरिद ऐन,२०६३ तथा नियमावलि,२०६४ र प्रदेश सार्वजनिक खरिद नियमावली,२०७६ अनुसार खरिदको प्रकृया पुरा गरी बिरुवा खरिद गरिनेछ । यसरी खरिद गर्दा प्रतिस्थापन रोपण (Causality Replacement) प्रयोजनका लागि थप दश प्रतिशत बिरुवा समेत खरिद गर्न सकिनेछ । प्रतिस्थापन रोपण (Causality Replacement) गर्ने बिरुवा डि.ब.का.को नर्सरीमा स्टक राखी आवश्यकता अनुसार पुन:रोपण गरिनेछ ।
- बिरुवा खरिद सम्बन्धित जिल्लाको दररेट अनुसार हुनेछ। जिल्ला दर रेटमा नखुलेको प्रजाति र साइज/उमेरको बिरुवाको हकमा सार्वजनिक खरिद ऐन,२०६३ तथा नियमावली,२०६४ र प्रदेश सार्वजनिक खरिद नियमावली,२०७६ अनुसार कोटेशन माग गरी प्राप्त दररेट अनुसार खरिद गर्न सकिनेछ ।

तेश्रो चौमासिकमा गरिने कृयाकलापहरु

- सेलले चैत्र महिनामा वृक्षारोपणको संरक्षण तथा खेती प्रविधिका विषयमा अभिमुखीकरण तालिम/गोष्ठी गर्नेछ।
- सेलको प्राविधिक सहयोग/सहजीकरणमा वैशाख महिना सम्ममा व्यक्ति/सहकारी/फर्म/समूह/कम्पनीले जग्गाको तयारी झाडी सफाइ, कम्पोष्ट मल, जग्गा सम्याउने, खनजोत, खाडल वा तारबार लगाउने, ड्याङ्ग बनाउने, सिंचाइ व्यवस्था मिलाउने लगायतका कामहरु गर्नुपर्नेछ ।

- जेष्ठ/आषाढ महिना सम्ममा डि.ब.का.ले बिरुवा उपलब्ध गराइ सेलको प्राविधिक सहयोग/सहजीकरणमा वृक्षारोपण कार्य सम्पन्न गरिनेछ ।

विविध

- डि.ब.का.ले वृक्षारोपणको प्रमाणपत्र उपलब्ध गराउने । GPS location सहित को विवरण भएको वृक्षारोपण अभिलेखीकरण डिभिजन वन कार्यालयमा राखी खेती गरिएको स्थानीय तहलाई जानकारी गराइनेछ ।
- खेतीको मूल्याङ्कनको स्थलगत अध्ययन गरी योजनाको अधिकृतले अन्तिम प्रतिवेदन डि.ब.का. मा पेश गर्ने। यसरी प्राप्त प्रतिवेदन मन्त्रालय र निर्देशनालयमा पेश गर्नुपर्नेछ ।
- यो कार्यक्रममा खटिने सब-डिभिजन वन कार्यालयका कर्मचारीहरुलाइ नियमानुसार भ्रमण भत्ता उपलब्ध गराउन सकिनेछ ।
- पत्रकार, सरोकारवाला, वडाका जनप्रतिनिधिको रोहवरमा खर्चको सवजनिक सुनुवाइ गरी भुक्तानीका बखत सो सुनुवाइको प्रतिवेदन पेश गर्नुपर्नेछ ।
- नाफा तथा घाटाको वितरण फर्मको प्रवन्धपत्र वा नियमावली वा सम्झौतापत्रमा उल्लेख भए बमोजिम हुनेछ।
- लागत अनुमान/खर्च/लागत साझेदारी/बिरुवा संख्या/रोपण क्षेत्रफल/जात खुल्ने गरी होडिङ्गबोर्ड राख्नुपर्नेछ।
- वन निर्देशनलाय र डि.ब.का.ले अनुगमन गर्न सक्नेछन ।
- यो कार्यक्रम एकै स्थानमा तोकिएको क्षेत्रफल भन्दा कम हुने गरी टुक्रा गरी सञ्चालन गर्न पाइने छैन ।

१०३. बाँसको वृक्षारोपण कार्यक्रम

बागमती प्रदेशमा चुरे, महाभारत तथा हिमाली क्षेत्र पर्दछ पर्ने भएकाले खोला नाला तथा खहरेको संख्या अधिक छ । बायोइन्जीनियरीङ्गका हिसाबले बाँस महत्वपुर्ण प्रजाती हो । अझ सदुपयोगका हिसाबले गरीबको काठ भनेर चिनिने बाँसको व्यावसायिक खेती गर्ने र पकेट क्षेत्र बनाउने कार्यक्रम हो । यो प्रदेशमा बाँस प्राय सबै जिल्लामा पाइन्छ । मूलत: सिन्धुली, मकवानपुर, धादिङ्ग नुवाकोट बाँस धेरै पाउने जिल्ला हुन । अझ बसाइसराइ तथा रोजगारका लागि विदेश जाने कारण निजी जग्गा गाँउघरमा बाँझो/पर्ती/छाडिएको जग्गाको रुपमा विकास भएका छन । ती जग्गालाइ एकिकृत गरी बाँसको खेती गरेमा स्थायी पूँजी निर्माण गर्न सकिने र वातावरण सन्तुलनमा समेत दिगो टेवा पुग्ने देखिन्छ । साथै मानव वन्यजन्तुद्धन्द न्यूनीकरणमा समेत यो कार्यक्रमले टेवा पुग्ने देखिन्छ । अत: बाँझो/पर्ती/छाडिएको जग्गा र नीजी जग्गालाई एकिकृत गरी वन विकास गर्नका लागि यो कार्यक्रम अगाडी ल्याइएको छ । यो कार्यविधि अन्तरगत देहायका कार्यक्रम सम्पादन गरिनेछ ।

- वनक्षेत्रभित्रको खहरे खोल्सामा बाँस राइजोम वृक्षारोपण (खरिद तथा रोपण, एउटा खहरेमा कम्तीमा २०० बिरुवा)
- बाँसको पकेट क्षेत्रमा हेरालु ।
- वृक्षारोपण गरी बाँसको पकेट क्षेत्र स्थापना कम्तीमा २००० बिरुवा एकै स्थानमा

कार्यक्रम कार्यान्वयन कार्यविधि

पहिलो चौमासिकमा सञ्चालन गरिने कृयाकलापहरु

जडिबुटी खेती सञ्चालन कार्यक्रममा मा व्यवस्था भए अनुसारको सेललाई नै बाँस वृक्षारोपण सहजीकरण सेल मानेर यो कार्यक्रम सञ्चालनका लागि प्रयोग गरिनेछ ।

१. डि.ब.अ. ले तोकेको वन अधिकृत(उपलब्ध भए सम्म स्नातक गरेको)- संयोजक

२. खेती हुने सब डिभिजनको अधिकृत/रेञ्जर- सदस्य (जग्गा छनौट नहुदा सम्म DFO ले अधिकृत/रेञ्जर प्रतिनिधि तोक्न सक्ने)

३. डि.ब.का.ले करारमा नियुक्त गरेको वन प्राविधिक (वन विज्ञान विषयमा स्नातक तह उतीर्ण गरेको डि.ब.का.ले करार/सेवा परामर्शमा राखिएको पाँचौस्तरको कर्मचारी)- सदस्य

(करार नियुक्त नभएकोमा डि.ब.अ. ले तोकेको प्राविधिक कर्मचारी)

बाँस वृक्षारोपण सहजीकरण सेलले सम्बन्धित जिल्लाका प्रदेश सभा सदस्य, जि.स.स., स्थानिय तहका पदाधिकारीहरु सहित सरोकारवालाहरुको सहभागितामा अन्तरकृया तथा अभिमुखीकरण गोष्ठी सञ्चालन गर्नेछ ।

कार्तिक महिना भित्रमा व्यक्ति/सहकारी/फर्म/समूह/कम्पनी इच्छुकलाइ देहायको विवरण सहित कार्यक्रममा तोकेको जातको खेती गर्न निवेदन आव्हानको १५ दिने सूचना प्रकाशन गरिनेछ ।

- व्यक्ति/सहकारी/फर्म/समूह/कम्पनीको दर्ताका कागजातहरु- व्यक्तिको हकमा नागरिकता ।
- जग्गाको विवरण लालपुर्जा र तिरो तिरेको रसिद
- निवेदन

दोश्रो चौमासिकमा सञ्चालन गरिने कृयाकलापहरु

- सेलले प्राप्त हुन आएका निवेदन अनुसारको व्यवसायिक खेती गर्ने जग्गाको अवलोकन तथा निरीक्षण गर्नेछ ।
- सेलले प्रस्तावित जग्गाको सिंचाइ/भिरालोपना/मोहडा/ प्रजाती समेतका आधारमा प्राथामिकीकरण गरी सिफारिश सहितको प्रतिवेदन डि.ब.का. मा पेश गर्नेछ ।

- सेलको सिफारिशका आधारमा डि.ब.का.ले व्यक्ति/सहकारी/फर्म/समूह/कम्पनी छनौट गर्नेछ ।यसरी छनौट गर्दा लागत साझेदारी खुल्ने गरी साथै डि.ब.का.ले बिरुवा रोपण क्षेत्रको संरक्षणका वापत एकमुष्टरुपमा १० हजार रुपैया उपलब्ध गराउने गरी छनौट भएको व्यक्ति/सहकारी/फर्म/समूह/कम्पनीसँग सम्झौता गरिनेछ ।
- सेलले छनौट भएको जग्गामा व्यक्ति/सहकारी/फर्म/समूह/कम्पनीको सहकार्य/समन्वयमा निशुल्क रुपमा जग्गाको सर्भे नक्साङ्कन, व्यावसायिक योजना, खेती क्यालेण्डर, लागत अनुमान तयार गर्नेछ ।
- बिरुवाको व्यवस्थापनका लागि व्यावसायिक वृक्षारोपण सहजीकरण सेलले कम्तीमा ३ वर्ष पुरानो बिरुवा वा ठूलो गाँज भएको राइजोम उपलब्ध गराउने गरी अन्य गुणस्तर निर्धारणका मापदण्ड तयार गर्ने ।
- सार्वजनिक खरिद ऐन,२०६३ तथा नियमावलि,२०६४ र प्रदेश सार्वजनिक खरिद नियमावली,२०७६ अनुसार खरिदको प्रकृया पुरा गरी बिरुवा खरिद गरिनेछ । यसरी खरिद गर्दा प्रतिस्थापन रोपण(Causality Replacement) प्रयोजनका लागि थप दश प्रतिशत बिरुवा समेत खरिद गर्न सकिनेछ । प्रतिस्थापन रोपण(Causality Replacement) गर्ने बिरुवा डि.ब.का.को नर्सरीमा स्टक राखी आवश्यकता अनुसार पुन:रोपण गरिनेछ ।
- बिरुवा खरिद सम्बन्धित जिल्लाको दररेट अनुसार हुनेछ। जिल्ला दर रेटमा नखुलेको प्रजाति र साइज/उमेरको बिरुवाको हकमा सार्वजनिक खरिद ऐन,२०६३ तथा नियमावली,२०६४ र प्रदेश सार्वजनिक खरिद नियमावली,२०७६अनुसार कोटेशन माग गरी प्राप्त दररेट अनुसार खरिद गर्न सकिनेछ ।

तेश्रो चौमासिकमा गरिने कृयाकलापहरु

- सेलले चैत्र महिनामा वृक्षारोपणको संरक्षण तथा खेती प्रविधिका विषयमा अभिमुखीकरण तालिम/गोष्ठी गर्नेछ ।
- सेलको प्राविधिक सहयोग/सहजीकरणमा वैशाख महिना सम्ममा व्यक्ति/सहकारी/फर्म/समूह/कम्पनीले जग्गाको तयारी झाडी सफाइ, कम्पोष्ट मल, जग्गा सम्याउने, खनजोत, खाडल वा तारबार लगाउने, ड्याङ्ग बनाउने, सिंचाइ व्यवस्था मिलाउने लगायतका कामहरु गर्नुपर्नेछ ।
- जेष्ठ/आषाढ महिना सम्ममा डि.ब.का.ले बिरुवा उपलब्ध गराइ सेलको प्राविधिक सहयोग/सहजीकरणमा वृक्षारोपण कार्य सम्पन्न गरिनेछ ।

विविध

- डि.ब.का.ले वृक्षारोपणको प्रमाणपत्र उपलब्ध गराउने । वृक्षारोपण अभिलेखीकरण डिभिजन वन कार्यालयमा राखी खेती गरिएको स्थानीय तहलाई जानकारी गराइनेछ ।

- खेतीको मूल्याङ्कनको स्थलगत अध्ययन गरी योजनाको अधिकृतले अन्तिम प्रतिवेदन डि.ब.का. मा पेश गर्ने । यसरी प्राप्त प्रतिवेदन मन्त्रालय र निर्देशनालयमा पेश गर्नुपर्नेछ ।
- यो कार्यक्रममा खटिने सब-डिभिजन वन कार्यालयका कर्मचारीहरुलाइ नियमानुसार भ्रमण भत्ता उपलब्ध गराउन सकिनेछ ।
- पत्रकार, सरोकारवाला, वडाका जनप्रतिनिधिको रोहवरमा खर्चको सवजनिक सुनुवाइ गरी भुक्तानीका बखत सो सुनुवाइको प्रतिवेदन पेश गर्नुपर्नेछ ।
- लागत अनुमान/खर्च/लागत साझेदारी/बिरुवा संख्या/रोपण क्षेत्रफल/जात खुल्ने गरी होडिङ्गबोर्ड राख्नुपर्नेछ ।
- वन निर्देशनलाय र डि.ब.का.ले अनुगमन गर्न सक्नेछन ।

१०४. हिउँदे फलफूलको वृक्षारोपण कार्यक्रम

सामुदायिक वन क्षेत्र भित्र थुप्रै वृक्षारोपण गर्न सकिने खालि क्षेत्र छन। ति स्थानमा समूहलाई कवुलियतिनामा गरी हिँउदे फलफुल खरिद गरी रोपण गर्न सकिनेछ ।

<u>पहिलो चौमासिकमा सञ्चालन गरिने कृयाकलापहरु</u>

जडिबुटी खेती सञ्चालन कार्यक्रममा मा व्यवस्था भए अनुसारको सेललाई नै **हिउँदे फलफूलको वृक्षारोपण** सहजीकरण सेल मानेर यो कार्यक्रम सञ्चालनका लागि प्रयोग गरिनेछ ।

१. डि.ब.अ. ले तोकेको वन अधिकृत(उपलब्ध भए सम्म स्नातक गरेको)- संयोजक-

२. खेती हुने सब डिभिजनको अधिकृत/रेञ्जर- सदस्य

(जग्गा छनौट नहुदा सम्म DFO ले अधिकृत/रेञ्जर प्रतिनिधि तोक्न सक्ने)

३. डि.ब.का.ले करारमा नियुक्त गरेको वन प्राविधिक(वन विज्ञान विषयमा स्नातक तह उतीर्ण गरेको डि.ब.का.ले करार/सेवा परामर्शमा राखिएको पाँचौस्तरको कर्मचारी)- सदस्य

- बाँस वृक्षारोपण सहजीकरण सेलले सम्बन्धित जिल्लाका प्रदेश सभा सदस्य, जि.स.स., स्थानिय तहका पदाधिकारीहरु सहित सरोकारवालाहरुको सहभागितामा अन्तरकृया तथा अभिमुखीकरण गोष्ठी सञ्चालन गर्नेछ ।
- कार्तिक महिना भित्रमा व्यक्ति/सहकारी/फर्म/समूह/कम्पनी इच्छुकलाइ देहायको विवरण सहित कार्यक्रममा तोकेको जातको खेती गर्न निवेदन आव्हानको १५ दिने सूचना प्रकाशन गरिनेछ ।
    - व्यक्ति/सहकारी/फर्म/समूह/कम्पनीको दर्ताका कागजातहरु- व्यक्तिको हकमा नागरिकता ।

- जग्गाको विवरण लालपुर्जा र तिरो तिरेको रसिद
- निवेदन

<u>दोश्रो चौमासिकमा सञ्चालन गरिने कृयाकलापहरु</u>

- सेलले प्राप्त हुन आएका निवेदन अनुसारको व्यवसायिक खेती गर्ने जग्गाको अवलोकन तथा निरीक्षण गर्नेछ ।
- सेलले प्रस्तावित जग्गाको सिंचाइ/भिरालोपना/मोहडा/ प्रजाती समेतका आधारमा प्राथमिकीकरण गरी सिफारिश सहितको प्रतिवेदन डि.ब.का. मा पेश गर्नेछ ।
- सेलको सिफारिशका आधारमा डि.ब.का.ले व्यक्ति/सहकारी/फर्म/समूह/कम्पनी छनौट गर्नेछ ।यसरी छनौट गर्दा लागत साझेदारी खुल्ने गरी साथै डि.ब.का.ले बिरुवा रोपण क्षेत्रको संरक्षणका वापत एकमुष्टरुपमा १० हजार रुपैया उपलब्ध गराउने गरी छनौट भएको व्यक्ति/सहकारी/फर्म/समूह/कम्पनीसँग सम्झौता गरिनेछ ।
- सेलले छनौट भएको जग्गामा व्यक्ति/सहकारी/फर्म/समूह/कम्पनीको सहकार्य/समन्वयमा निशुल्क रुपमा जग्गाको सर्भे नक्साङ्कन, व्यावसायिक योजना, खेती क्यालेण्डर, लागत अनुमान तयार गर्नेछ ।
- बिरुवाको व्यवस्थापनका लागि व्यावसायिक वृक्षारोपण सहजीकरण सेलले कम्तीमा ३ वर्ष पुरानो बिरुवा वा ठूलो गाँज भएको राइजोम उपलब्ध गराउने गरी अन्य गुणस्तर निर्धारणका मापदण्ड तयार गर्ने ।
- सार्वजनिक खरिद ऐन,२०६३ तथा नियमावलि,२०६४ र प्रदेश सार्वजनिक खरिद नियमावली,२०७६ अनुसार खरिदको प्रकृया पुरा गरी बिरुवा खरिद गरिनेछ । यसरी खरिद गर्दा प्रतिस्थापन रोपण(Causality Replacement) प्रयोजनका लागि थप दश प्रतिशत बिरुवा समेत खरिद गर्न सकिनेछ । प्रतिस्थापन रोपण(Causality Replacement) गर्ने बिरुवा डि.ब.का.को नर्सरीमा स्टक राखी आवश्यकता अनुसार पुन:रोपण गरिनेछ ।
- बिरुवा खरिद सम्बन्धित जिल्लाको दररेट अनुसार हुनेछ। जिल्ला दर रेटमा नखुलेको प्रजाति र साइज/उमेरको बिरुवाको हकमा सार्वजनिक खरिद ऐन,२०६३ तथा नियमावली,२०६४ र प्रदेश सार्वजनिक खरिद नियमावली,२०७६अनुसार कोटेशन माग गरी प्राप्त दररेट अनुसार खरिद गर्न सकिनेछ ।

<u>तेश्रो चौमासिकमा गरिने कृयाकलापहरु</u>

- सेलले चैत्र महिनामा वृक्षारोपणको संरक्षण तथा खेती प्रविधिका विषयमा अभिमुखीकरण तालिम/गोष्ठी गर्नेछ ।
- सेलको प्राविधिक सहयोग/सहजीकरणमा वैशाख महिना सम्ममा व्यक्ति/सहकारी/फर्म/समूह/कम्पनीले जग्गाको तयारी झाडी सफाइ, कम्पोष्ट मल, जग्गा

सम्याउने, खनजोत, खाडल वा तारबार लगाउने, ड्याङ्ग बनाउने, सिंचाइ व्यवस्था मिलाउने लगायतका कामहरु गर्नुपर्नेछ ।

- जेष्ठ/आषाढ महिना सम्ममा डि.ब.का.ले बिरुवा उपलब्ध गराइ सेलको प्राविधिक सहयोग/सहजीकरणमा वृक्षारोपण कार्य सम्पन्न गरिनेछ ।

विविध

- डि.ब.का.ले वृक्षारोपणको प्रमाणपत्र उपलब्ध गराउने । वृक्षारोपण अभिलेखीकरण डिभिजन वन कार्यालयमा राखी खेती गरिएको स्थानीय तहलाई जानकारी गराइनेछ ।
- खेतीको मूल्याङ्कनको स्थलगत अध्ययन गरी योजनाको अधिकृतले अन्तिम प्रतिवेदन डि.ब.का. मा पेश गर्ने । यसरी प्राप्त प्रतिवेदन मन्त्रालय र निर्देशनालयमा पेश गर्नुपर्नेछ ।
- यो कार्यक्रममा खटिने सब-डिभिजन वन कार्यालयका कर्मचारीहरुलाइ नियमानुसार भ्रमण भत्ता उपलब्ध गराउन सकिनेछ ।
- पत्रकार, सरोकारवाला, वडाका जनप्रतिनिधिको रोहवरमा खर्चको सवजनिक सुनुवाइ गरी भुक्तानीका बखत सो सुनुवाइको प्रतिवेदन पेश गर्नुपर्नेछ ।
- लागत अनुमान/खर्च/लागत साझेदारी/बिरुवा संख्या/रोपण क्षेत्रफल/जात खुल्ने गरी होडिङ्गबोर्ड राख्नुपर्नेछ ।

वन निर्देशनलाय र डि.ब.का.ले अनुगमन गर्न सक्नेछन ।